

brå

Det brottsförebyggande arbetet i Sverige

Nuläge och utvecklingsbehov 2023

Brå – kunskapscentrum för rättsväsendet

Myndigheten Brå verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete, till i första hand regeringen och myndigheter inom rättsväsendet.

Publikationen finns som pdf på www.bra.se. På begäran kan Brå ta fram ett alternativt format. Frågor om alternativa format skickas till tillgangligt@bra.se.

Vid citat eller användande av tabeller, figurer och diagram ska källan Brå anges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

ISBN: 978-91-88599-60-5
urn:nbn:se:bra-1105

© Brottsförebyggande rådet 2023
Författare: Sara Afifi och Ida Larsson

Illustrationer: Susanne Engman
Produktion: Odelius & Co #23-7262
Tryck: Exakta Print AB, Malmö 2023

Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08-527 58 400, e-post info@bra.se, www.bra.se
Denna rapport kan beställas hos bokhandeln eller hos Norstedts Juridik, 106 47 Stockholm.
Telefon 08-598 191 90, e-post kundservice@nj.se, www.nj.se/offentligapublikationer

Förord

Detta är den sjunde rapporten om Sveriges brottsförebyggande arbete som Brottsförebyggande rådet (Brå) redovisar på uppdrag av regeringen. Rapporten beskriver hur det brottsförebyggande arbetet bedrivits och utvecklats lokalt, regionalt och nationellt under 2022. Rapporten lyfter också fram centrala utvecklingsbehov i det brottsförebyggande arbetet. Förhoppningen är att de resultat som presenteras i rapporten kan användas som ett viktigt underlag för beslutsfattande på samtliga nivåer i offentlig sektor genom att synliggöra vad i det brottsförebyggande arbetet som fungerar och vad som behöver utvecklas.

Projektledare för arbetet med rapporten har varit utredare Sara Afifi som tillsammans med utredare Ida Larsson ansvarat för såväl datainsamling och analys som rapportförfattande. I arbetet har även handläggarna Amandha Larsson Ek, Maria Bossius och Linda Alexandersson deltagit. Brå vill tacka alla lokala, regionala och nationella aktörer som på olika sätt bidragit med underlag till rapporten.

Stockholm i mars 2023

Mattias Larsson
Generaldirektör

Karin Svanberg
Enhetschef

Innehållsförteckning

SAMMANFATTNING OCH ÖVERGRIPANDE BEDÖMNING	6
Lokalt brottsförebyggande arbete	6
Regionalt brottsförebyggande arbete	8
Nationellt brottsförebyggande arbete	9
Brås utvecklingsarbete 2022	9
Slutsatser och avslutande diskussion	10
INLEDNING	11
LOKALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE	13
Hur har arbetet undersökts?	13
Brås viktigaste iakttagelser kring det lokala arbetet och bedömning av utvecklingsbehoven under 2023	15
En översikt över hur det lokala arbetet och förutsättningarna för det har utvecklats över tid	16
Angeläget att förutsättningarna förbättras för att öka kvaliteten i det brottsförebyggande arbetet	19
Kommunernas samordningsarbete är redan aktivt, men bör utvecklas till att omfatta fler aktörer	21
Alltför många lokala aktörer har en obefintlig eller för begränsad lokal lägesbild	26
Åtgärdsplaner är inte vanliga i kommunerna, men desto fler vidtar åtgärder	32
Många kommuner följer upp brottsförebyggande åtgärder, men de kan bli fler	39
De lokala aktörernas behov av stöd är fortsatt stort	40
REGIONALT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE	46
Hur har arbetet undersökts?	46
Brås viktigaste iakttagelser kring det regionala arbetet och bedömning av utvecklingsbehoven under 2023	47
Förberedelserna inför lagen är goda, men mer stöd behövs	48
Den regionala stödstrukturen är etablerad men det finns utmaningar	49
Det regionala stödet utvecklas i positiv riktning	52
Kartläggningar på regional nivå ger stöd till strategiskt arbete och prioriteringar	55
Stöd från Länsstyrelsen visar samband med inkludering av jämställdhetsperspektivet i det lokala brottsförebyggande arbetet	56
Stort fokus på barn och unga i det brottsförebyggande arbetet	56
Samverkan mellan och inom länen fortsätter att öka	58

NATIONELLT BROTTSFÖREBYGGANDE ARBETE	62
Hur har arbetet undersökts?	62
Brås viktigaste iakttagelser kring det nationella arbetet och bedömning av utvecklingsbehoven under 2023	63
Nationella myndigheters organisation kring brottsförebyggande frågor	63
Tillsammans mot brott är inte känt och implementerat hos alla myndigheter som omnämns i programmet	64
Organiserad brottslighet och barn och unga prioriteras	64
De nationella myndigheterna samverkar med varandra i stor utsträckning	66
Flera nationella initiativ för att förebygga hedersrelaterad brottslighet och arbetslivskriminalitet	66
Det återfallsförebyggande arbetet har fortsatt att öka i betydelse under 2022	67
BRÅS UTVECKLINGSARBETE 2022	70
Brås viktigaste iakttagelser kring myndighetens utvecklingsarbete och bedömning av utvecklingsbehoven under 2023	70
Brås stöd gör nytta, men färre tar del av stödet	71
SLUTSATSER OCH AVSLUTANDE DISKUSSION	80
Det är angeläget att förutsättningarna för kommunernas brottsförebyggande arbete stärks	80
Stödet behöver fortsätta utvecklas på alla nivåer	81
Potential för utveckling av det nationella arbetet genom tydligare uppdrag	83
REFERENSER	84
BILAGEFÖRTECKNING	86
Bilaga 1- Undersökningarna om lokalt brottsförebyggande arbete	87
Bilaga 2 - Undersökningarna av regionalt brottsförebyggande arbete	92
Bilaga 3 - Undersökningen om nationellt brottsförebyggande arbete	93

Sammanfattning och övergripande bedömning

Brå har sedan 2017 i uppdrag av regeringen att årligen beskriva det brottsförebyggande arbetet i Sverige. Denna rapport ingår i en serie årsrapporter vars syfte är att ge en övergripande bild av hur det brottsförebyggande arbetet bedrivs och utvecklas lokalt, regionalt och nationellt i relation till de målsättningar som beskrivs i regeringens skrivelse *Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program* (2016/17:126). I likhet med det brottsförebyggande programmet fokuserar rapporten på aktörer som med olika typer av åtgärder förebygger brott och brottslighet på olika nivåer. Rapporten bygger främst på underlag från enkät-, intervju- och dokumentstudier som Brå genomfört, men beskriver också sådant som framkommit genom myndighetens omvärldsbevakning, nätverksträffar och myndighetens övriga löpande arbete.

I årets rapport läggs särskild tonvikt på de brottsförebyggande aktörernas arbete i förhållande till den kommande lagstiftningen (SOU 2021:49 och Prop. 2022/23:43) och vilka utvecklingsbehov som är mest angelägna inför lagens ikraftträdande. I årets rapport beskrivs även särskilt hur lokala och regionala aktörer arbetar med ett jämställdhets- och åldersperspektiv i det brottsförebyggande arbetet.

För att beskriva det brottsförebyggande arbetet i Sverige är rapporten indelad i fem kapitel:

- Lokalt brottsförebyggande arbete
- Regionalt brottsförebyggande arbete
- Nationellt brottsförebyggande arbete
- Brås utvecklingsarbete
- Slutsatser och avslutande diskussion.

Lokalt brottsförebyggande arbete

I det lokala brottsförebyggande arbetet är kommuner och lokalpolisområden nyckelaktörer. Sedan 2017 har kommunala tjänstepersoner och kommunpoliser därför årligen fått besvara varsin enkät från Brå om det lokala brottsförebyggande arbetet. Enkätresultaten utgör underlag för Brå i arbetet med denna rapport. I arbetet med årets rapport har datainsamling utöver enkäter också skett genom intervjuer och dokumentstudier.

Det lokala brottsförebyggande arbetet behöver bli mer kunskapsbaserat

Den kommande lagstiftningen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete ställer krav på att ett sådant arbete bedrivs och att det sker kunskapsbaserat. En central bedömning utifrån årets undersökning är att det lokala brottsförebyggande arbetet är aktivt i de flesta kommuner och lokalpolisområden på så sätt att brottsförebyggande åtgärder vidtas. Respondenter från i så gott som alla lokalpolisområden och 86 procent av kommunerna uppger att de vidtagit åtgärder. Men precis som tidigare år baseras åtgärderna alldeles för sällan på ett kunskapsbaserat underlag. Brås dokumentstudier, som omfattar granskning av åtgärdsplaner i mer än hälften av de kommuner som uppgett att de har en sådan plan, visar att nästan varannan plan saknar en tydlig koppling mellan föreslagna åtgärder och brottsproblem. Det framgår alltså inte vilken typ av brottslighet som åtgärden ska påverka.

Andelen kommuner och lokalpolisområden som arbetar med de olika stegen i den kunskapsbaserade arbetsprocessen; kartläggningar, orsaksanalyser, åtgärdsplaner och uppföljning, har stagnerat på en för låg nivå. Sett över en längre period är andelen som arbetar med dessa delprocesser ungefär desamma som 2017. Även i de fall där de lokala

aktörerna arbetar med kartläggningar, orsaksanalyser, åtgärdsplaner och uppföljning saknas ofta viktiga aspekter såsom en analys av brottslighetens konsekvenser och orsaker eller en tydlig koppling mellan åtgärder och problem. För att de resurser som de lokala aktörerna lägger på att vidta åtgärder ska användas så effektivt som möjligt krävs en utveckling av det kunskapsbaserade arbetet så att åtgärderna som genomförs blir mer träffsäkra och mindre ofta universella, vilket är fallet idag.

En relaterad iakttagelse är att det stöd som erbjuds av Brå och Länsstyrelsen är en viktig faktor för genomförande och kvalitet i det kunskapsbaserade arbetet. Det finns exempelvis starka samband mellan att ha tagit del av Brås metodstöd om kartläggning och orsaksanalys och att i högre utsträckning och med bättre kvalitet genomföra kartläggningar och orsaksanalyser. Brå ser därför att framtagande av ett metodstöd kring åtgärdsplaner är en viktig uppgift för myndigheten framöver.

God potential till utveckling av det lokala arbetet genom förbättrade förutsättningar

Årets undersökning visar att personella förutsättningar har starka samband med om ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete genomförs och i så fall med vilken kvalitet. Sambandet återkommer kring samtliga delar i det kunskapsbaserade arbetet. Till exempel är det vanligare att kartläggningar innehåller en beskrivning av brottslighetens konsekvenser och att åtgärdsplanen utgår från en analys av brottslighetens orsaker i de kommuner där tjänstepersonen har brottsförebyggande utbildning. Samtidigt visar både årets och tidigare års undersökningar att många kommuner saknar tjänstepersoner med sådan utbildning. I många fall har tjänstepersonerna också för lite tid avsatt för uppdraget. De senaste fem åren har endast en dryg tredjedel av kommunerna uppgett att de avsatt minst 50 procent av en tjänst för samordning av brottsförebyggande arbete. På samma vis är det återkommande ungefär hälften av de kommunala tjänstepersonerna som saknar relevant utbildning.

Att i organisationen se till att avsätta tillräckligt med tid för brottsförebyggande arbete och utbilda personal i dessa frågor bedömer därför Brå som ett av de viktigaste utvecklingsområdena för kommunerna framöver. Genom att förbättra de personella förutsättningarna finns det stora möjligheter både för kommuner som behöver

komma igång med ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete, och för kommuner som behöver utveckla kvaliteten på det arbete som redan bedrivs. Förhoppningsvis kan den kommande lagstiftningen driva på lokala beslutsfattare att förbättra de kommunala tjänstepersonernas förutsättningar, vilket kan ge en skjuts för utvecklingen av det lokala brottsförebyggande arbetet.

Brå konstaterar vidare att de organisatoriska förutsättningarna för arbetet liksom tidigare år är relativt goda, men att samverkan kan breddas. De allra flesta kommuner har en organisation med brottsförebyggande råd och samverkansöverenskommelser på plats och tar ett aktivt ansvar för att samordna det lokala arbetet. Det finns dock potential för många kommuner att utveckla samverkan genom att involvera fler externa aktörer i arbetet. Lokalpolisområdena, som samverkar med fler aktörer än den genomsnittliga kommunen, har här goda möjligheter att stödja kommunerna genom att inspirera och förmedla kontaktvägar till relevanta aktörer utifrån den lokala lägesbilden. Exempelvis är lokalpolisområdenas samverkan med Kronofogdemyndigheten, Skatteverket och Säkerhetspolisen väl etablerad, men ovanlig bland kommunerna. Även kommuner i och kring mindre städer, tätorter och på landsbygden tenderar att involvera fler aktörer i samverkan än kommunerna i genomsnitt. Det är till exempel vanligare att dessa kommuner samverkar med regioner och med andra kommuner.

Att samverka med en bredare palett av externa aktörer i det brottsförebyggande arbetet är alltså ett viktigt utvecklingsområde för många kommuner. Genom en breddad samverkan kan kommunerna inkludera fler perspektiv i arbetet med att kartlägga brottsligheten, identifiera dess orsaker och komma fram till vilka åtgärder som är relevanta och möjliga att vidta. Det är också viktigt att kommuner och lokalpolisområden utvecklar det kunskapsbaserade arbetet till att omfatta fler perspektiv på andra sätt. Det gäller inte minst i fråga om att inhämta inspel från olika grupper av invånare för att förstå deras syn på brottsproblemen och dess konsekvenser. Idag är det få lokala aktörer som inkluderar ett ålders- och jämställdhetsperspektiv i kartlägnings- och analysarbetet. Genom att inkludera dessa perspektiv kan åtgärderna som vidtas bli mer träffsäkra.

Kommuners och lokalpolisområdets stödbehov är fortsatt stort

Slutligen konstaterar Brå att stödbehovet bland de lokala aktörerna fortsatt är mycket stort. Även om många kommuner som idag inte uppfyller den föreslagna lagens krav själva arbetar aktivt med att förbereda sig inför lagstiftningen är det inget arbete som de kan göra helt på egen hand. Inte minst blir detta tydligt genom att samtliga kommuner i undersökningen själva gör bedömningen att de behöver stöd inför att den kommande lagen träder i kraft. Även om typen av stöd som efterfrågas varierar mellan kommunerna är det tydligt att efterfrågan på kunskap och resurser är störst. Exempelvis beskriver många kommuner att de önskar mer anpassade utbildningsinsatser riktade till exempelvis olika typer av kommuner eller olika förvaltningar inom kommunen. Brå har från och med 2023 givits mer resurser för att stödja de lokala aktörerna och därmed finns det framledes bättre möjligheter för Brå att erbjuda kommunerna det stöd som efterfrågas. Det finns dock anledning för nationella och regionala aktörer att generellt se över att det stöd som erbjuds matchar efterfrågan. Utifrån resultaten finns också anledning för Polismyndigheten att särskilt se över hur stödet till lokalpolisområdena fungerar, eftersom det stödbehov som de flesta kommunpoliser upplever inte blir tillgodosett är just det interna stödet.

Regionalt brottsförebyggande arbete

De regionala samordnarna på länsstyrelserna och i polisregionerna är viktiga i stödet för lokalt brottsförebyggande arbete. Inte minst är länsstyrelsernas stöd till kommunerna viktigt inför och i samband med att den kommande lagen träder i kraft. Även om nästan alla länsstyrelsesamordnare uppger sig vara förberedda på att ge kommunerna stöd med anledning av lagen, finns det också resultat i årets undersökning som tyder på att det finns viss osäkerhet bland samordnarna kring hur lagen ska tolkas. Under 2023 blir det därmed viktigt att Brå tillsammans med länsstyrelserna arbetar för att minska dessa osäkerheter.

Även om det finns en viss osäkerhet inför den kommande lagstiftningen bedömer Brå sammantaget att det regionala stödet är väletablerat. De regionala samordnarna har lång erfarenhet och utbildning i brottsförebyggande arbete och det är många

kommuner som vänder sig till länsstyrelserna för stöd. En utmaning för länsstyrelsernas och polisregionernas brottsförebyggande samordnare är dock att de har breda uppdrag där flera andra arbetsområden ingår. Samtidigt har den tid som är avsedd för att arbeta med brottsförebyggande frågor minskat för länsstyrelsernas samordnare och förutsättningarna skiljer sig också åt mellan olika län. Inför lagens ikraftträdande är därför Brås bedömning att de regionala samordnarnas förutsättningar för att ge stöd på vissa håll behöver stärkas för att stödet till de lokala aktörerna ska kunna anpassas utifrån behov.

Det regionala stödarbetet bör fokusera på kommunöverskridande samarbeten och inkludering av fler perspektiv

De regionala aktörernas kompetensutvecklingsinsatser visar ett tydligt positivt samband med ett kunskapsbaserat arbetssätt på lokal nivå. Kommuner som tagit del av länsstyrelsens kompetenshöjande insatser genomför exempelvis kartläggningar och orsaksanalyser i betydligt större utsträckning än kommuner som inte tagit del av sådant stöd. Det är även något vanligare att de beslutar om åtgärdsplaner och följer upp åtgärder. Att flera av länsstyrelserna planerat att fortsätta erbjuda kunskaps- höjande insatser under 2023, med lagen om kommuners brottsförebyggande ansvar i fokus, är därmed positivt. I slutbetänkandet av utredningen *Kommuner mot brott* görs dock bedömningen att länsstyrelserna även behöver stärka det operativa och anpassade stödet, vilket även Brå konstaterat i flera rapporter. Ett fåtal länsstyrelser beskriver att de redan idag är igång med ett sådant arbete, och flera planerar för ett mer praktisknära och behovsanpassat stöd år 2023.

I sammanhanget vill Brå också lyfta att flera kommunala tjänstepersoner som har intervjuats önskar mer kommunöverskridande samarbete i det praktiska arbetet. Genom att utveckla den del av Länsstyrelsens stöduppdrag som handlar om att stödja och initiera kommunöverskridande åtgärder har länsstyrelserna därmed möjlighet att vara en viktig facilitator. Brå konstaterar också att det är viktigt att de regionala aktörerna stärker sitt stöd till den lokala nivån när det gäller inkludering av jämställdhets- och åldersperspektiv i det lokala arbetet. Till exempel är barn och unga tydligt i fokus i det regionala stödet idag, kanske till priset av att andra åldersgrupper inte prioriteras i lika hög utsträckning.

Brå gör alltså sammantaget bedömningen att arbete med att inkludera flera perspektiv och främja kommunöverskridande samarbeten bör prioriteras inom ramen för det regionala stödet de kommande åren.

Nationellt brottsförebyggande arbete

Under 2022 fortsatte och fördjupades nationella satsningar för att stärka det brottsförebyggande arbetet. Många myndigheter arbetade med brottsförebyggande insatser under året och några av de viktigaste brottsförebyggande myndigheterna, Polismyndigheten och Tullverket, sätts brottsförebyggande strategier som syftar till att tydliggöra att det brottsförebyggande arbetet ska genomsyra myndigheternas arbete i all verksamhet och på alla nivåer. Under det gångna året har också vissa brottsproblem adresserats mer frekvent än andra i det nationella arbetet. Bland de myndigheter som besvarat Brås enkät återkommer ett uttalande fokus på att förebygga organiserad brottslighet och brottslighet kopplad till barn och unga. Övergripande syns också flera initiativ för att förebygga hedersrelaterad brottslighet och arbetslivskriminalitet.

Det nationella arbetets inriktning och prioriteringar skiljer sig dock åt från lokala inriktningar. Till exempel riktas nationella myndigheters insatser i högre utsträckning mot organiserad brottslighet och välfärdsbrott, medan lokala aktörer riktar insatser främst mot brottsproblem som skadegörelse, ordningsstörningar och narkotikabrott. Detta kan ses som ett tecken på att prioriteringar nationellt inte får genomslag lokalt, men det kan också ses som positivt eftersom det kan tyda på att lokala aktörer utgår från sin lokala lägesbild och gör prioriteringar i det brottsförebyggande arbetet utifrån den.

Samtliga myndigheter som besvarat Brås enkät utpekade som viktiga aktörer i det nationella brottsförebyggande programmet *Tillsammans mot brott* (Regeringens skrivelse 2016/17:126). Samtidigt finns det skillnader mellan de av dessa myndigheter som har ett övergripande brottsförebyggande uppdrag jämfört med de som inte har det. Det vill säga mellan myndigheter som Skatteverket, i vars förordning det framgår att de ska förebygga och motverka ekonomisk brottslighet samt delta i arbetet mot grov organiserad brottslighet, och myndigheter som MUCF som inte har några brottsförebyggande uppgifter angivna i sin förordning.

De myndigheter som har ett generellt uppdrag att arbeta med brottsförebyggande frågor genomför brottsförebyggande insatser och samverkar i något högre utsträckning. Detta resultat tyder på att myndigheternas uppdrag påverkar huruvida myndigheten bedriver ett brottsförebyggande arbete i samverkan eller inte. Samtidigt som detta är naturligt finns det potential för flera av dessa myndigheter att bidra mer till utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet, inte minst i och med den kommande lagstiftningen. I stället för att arbeta för att programmet ska få större genomslag hos berörda myndigheter bedömer Brå att det är mer effektivt om nästa steg i det nationella brottsförebyggande arbetet är att fler myndigheter får ett uttalande och generellt brottsförebyggande uppdrag.

Brås utvecklingsarbete 2022

Årets enkätundersökning visar att samtliga kommuner upplever att de behöver någon form av stöd av Brå inför att den kommande lagen träder i kraft. Brå förbereder sig inför det ökade stödbehovet med anledning av lagen och redovisade i oktober 2022 ett regeringsuppdrag som beskriver att stödet till lokala aktörer behöver utökas samt vilken typ av stöd som behöver erbjudas (Brå 2022b).

Under 2022 har Brå också påbörjat arbete med att öka och utveckla stödet. Exempelvis har Brås utbildningar i brottsförebyggande arbete utvecklats och blivit fler och Brå har också publicerat flera nya metodstöd med fokus på att stärka det kunskapsbaserade arbetssättet. Brås stöd till utveckling av det brottsförebyggande arbetet har dessutom omfattat åtgärder mot gängrelaterad våldsbrottslighet, stöd till kommuner med socialt utsatta områden och förebyggande arbete inriktat på barn och unga som begår eller riskerar att begå brott.

Brå konstaterar utifrån enkäterna till aktörer på lokal och regional nivå att många tar del av Brås stöd och att stödet gör nytta. Dessvärre visar resultaten också att färre aktörer på lokal nivå tar del av stödet jämfört med tidigare år. Mot bakgrund av att stödet förefaller bidra till utveckling av det lokala arbetet är det angeläget att Brå under 2023 tar reda på vad denna minskning beror på och därefter arbetar för att bättre nå ut med stödet.

Det handlar i synnerhet om metodstöd och utbildningar, eftersom resultaten i de lokala enkäterna visar att kommuner och lokalpolisområden vars tjänstepersoner och kommunpolis tar del av dessa stöd oftare arbetar kunskapsbaserat. Denna typ av

stöd är dessutom det som är mest efterfrågat av de lokala aktörerna.

Slutsatser och avslutande diskussion

De senaste åren har präglats av en ambitionshöjning för svenskt brottsförebyggande arbete. Det nationella brottsförebyggande programmet *Tillsammans mot brott* (Regeringens skrivelse 2016/17:126) presenterades 2017 och har följts av utökade uppdrag inom det brottsförebyggande området för bland annat Brå och Länsstyrelsen. Under 2022 har ytterligare steg tagits genom framtagandet av en brottsförebyggande strategi inom Polismyndigheten samt uppdrag till Brå och andra myndigheter om förberedelser inför en kommande lagstiftning kring kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Förhoppningen är att den kommande lagstiftningen i sig kan driva på de lokala beslutsfattarna att förbättra de kommunala brottsförebyggarnas förutsättningar.

Med dessa ambitionshöjningar följer en naturlig förväntan på att det brottsförebyggande arbetet ska utvecklas mot ett mer aktivt och utbrett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete på lokal, regional och nationell nivå. Den utvecklingen behövs för att minska brottsligheten och öka tryggheten – ett angeläget mål för hela samhället. I ljuset av den rådande samhällsutvecklingen är det Brås bedömning att det är angeläget att positionerna i det brottsförebyggande arbetet flyttas fram på samtliga nivåer.

Det är därmed viktigt att adressera att det lokala brottsförebyggande arbetet i stort sett inte utvecklats mot ett mer kunskapsbaserat arbetssätt sedan 2017, och att en relativt stor andel kommuner har ett stort arbete framför sig för att nå upp till den kommande lagstiftningens krav under det kommande året. Detta behöver bland annat ske genom att förutsättningarna för de tjänstepersoner som arbetar med brottsförebyggande frågor i kommunerna förbättras. Det är Brås rekommendation att beslutsfattare i alla kommuner ser över förutsättningarna för de tjänstepersoner som arbetar med brottsförebyggande frågor och säkerställer att dessa är tillräckliga för att bedriva ett kvalitativt arbete. Inte bara för att möta den kommande lagstiftningens krav, utan också för att minska de konsekvenser som brottslighet och otrygghet innebär.

Under 2023 är det också angeläget att nationella och regionala aktörer i ökad utsträckning erbjuder kommunerna ett mer praktiktäna och anpassat stöd. Länsstyrelsen bör också utveckla stödet till kommunerna så att de i ökad utsträckning bidrar till att främja kommunöverskridande samarbeten på det brottsförebyggande området. Stödet under 2023 bör också särskilt omfatta insatser som handlar om hur kommuner och lokalpolisområden kan involvera fler aktörer och perspektiv i det lokala arbetet för att öka arbetets träffsäkerhet. Det är exempelvis viktigt att de lokala aktörernas samverkan med regionerna stärks. Regionerna har uppgifter inom bland annat kollektivtrafik, hälso- och sjukvård och i vissa fall regional fysisk planering, och de både påverkas av och har möjlighet att påverka de förhållanden som bidrar till uppkomsten av brott och otrygghet.

Det är också angeläget att den samverkan och det utbyte av stöd som sker mellan kommuner och lokalpolisområden fortsätter, eftersom det kunskapsbaserade arbetet är betydligt mer väletablerat i lokalpolisområdena, precis som under tidigare år. Här finns dock en möjlig utmaning för Polismyndigheten, eftersom den nyligen framtagna brottsförebyggande strategin implementeras parallellt med den kommande lagstiftningen. Det kan påverka Polismyndighetens möjligheter att avsätta tid för att stödja kommunernas arbete.

Att ge aktörer ett tydligt uppdrag kan vara ett effektivt sätt att främja utvecklingen inom ett område där utveckling är önskvärd och angelägen. Genom att lagstifta om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete avser regeringen främja att arbetet i ökad utsträckning genomförs och utvecklas, genom ett tydligt uppdrag till kommunerna. Brå bedömer att det finns anledning att se över om tydligare uppdrag inom det brottsförebyggande området även behöver tas fram för fler aktörer på nationell nivå, eftersom många myndigheter har potential att bidra mer till utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet.

Precis som Brå lyft fram i förra årets rapport behöver en utveckling mot ett bredare nationellt deltagande i det brottsförebyggande arbetet också följas av förstärkt nationell samordning. Det behövs för att säkerställa samsynen kring hur det brottsförebyggande arbetet ska bedrivas.

Inledning

Den här rapporten är den sjunde av Brås årligen återkommande beskrivningar av landets brottsförebyggande arbete och utveckling, som tas fram på uppdrag av regeringen. Rapporten ska ge en övergripande bild av hur det brottsförebyggande arbetet bedrivs på lokal, regional och nationell nivå samt belysa de mest centrala utvecklingsbehoven. Syftet med rapporten är också att beskriva arbetet utifrån målsättningarna i regeringens skrivelse *Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program* (2016/17:126)¹ med följande fem huvudmål:

Fem huvudmål

- att öka kunskapen inom det brottsförebyggande arbetet
- att utveckla samverkan på lokal, regional och nationell nivå
- att minska motivationen att begå brott
- att öka den formella och informella kontrollen
- att begränsa tillgängligheten till lämpliga brottsobjekt.

Sedan 2017 pågår en förstärkning av det brottsförebyggande arbetet, för att långsiktigt förbättra förutsättningarna för ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete i Sverige. Förutom att det ovan nämnda nationella brottsförebyggande programmet har presenterats, har Brå fått ett breddat uppdrag för stöd och utveckling av det brottsförebyggande arbetet i Sverige (Regeringsbeslut Ju 2017/01526/KRIM). Länsstyrelserna har också fått i uppdrag att regionalt stödja och utveckla lokalt brottsförebyggande arbete (SFS 2016:1258), och allt fler myndig-

heter och fristående organisationer har inlett eller fördjupat sitt brottsförebyggande arbete.

Denna förstärkning har fortsatt under 2022. För att tydliggöra målen i *Tillsammans mot brott* och säkra att arbetet bedrivs på ett effektivt sätt har Polismyndigheten under 2022 tagit fram en strategi för att stärka och utveckla det brottsförebyggande arbetet. Strategin ska införlivas i Polismyndighetens arbete på alla nivåer och bidra till myndighetens mål om att färre medborgare ska utsättas för brott och att fler ska uppleva ökad trygghet.

I december 2022 överlämnades också propositionen (Prop. 2022/23:43) för lagförslaget om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete som baseras på slutbetänkandet *Kommuner mot brott* (SOU 2021:49) från 2021. Lagförslaget tar sikte på hur kommuner ska jobba brottsförebyggande och väntas träda i kraft i juli 2023. Bland annat innebär lagen att kommunerna åläggs att arbeta kunskapsbaserat genom att ta fram en lokal lägesbild baserad på en kartläggning och analys av de lokala problemen, vilken följs av relevanta åtgärder och uppföljning. Förslaget innebär också att kommunerna ska ta ansvar för samordningen av det brottsförebyggande arbetet lokalt. I varje kommun ska det till exempel finnas ett strategiskt råd för arbetet, och samverkansöverenskommelser ska tas fram med relevanta aktörer. Det ska också finnas en samordningsfunktion som ansvarar för det brottsförebyggande arbetet och utgör kontaktyta i förhållande till externa aktörer.

¹ Hädanefter benämns regeringens skrivelse *Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program* (2016/17:126) endast som *Tillsammans mot brott*.

Ett kunskapsbaserat arbetssätt

- grundar sig på kunskap om brottsproblemets omfattning, struktur och utveckling
- utgår från analys av möjliga orsaker till brottsproblemet
- är riktat mot orsakerna till brottsproblemet
- består av åtgärder som, så långt det går, är beprövade eller utvärderade
- är återkommande reviderat utifrån uppföljning och utvärdering.

En viktig förutsättning för att kommunerna ska kunna införliva och upprätthålla ett kunskapsbaserat arbete är att det finns adekvat stöd när det behövs. Brå fick i december 2021 i uppdrag att genomföra förberedande åtgärder utifrån lagförslaget om kommuners ansvar att arbeta brottsförebyggande (Regeringsbeslut Ju 2021/04249, Ju 2021/02425 – delvis). I uppdraget ingick bland annat att bedöma kommunernas behov av stöd och hur myndighetens stöd till kommunerna kan utvecklas med anledning av den kommande lagen. Uppdraget redovisades i september 2022 (Brå 2022b) och den övergripande bedömningen är att stödet till kommunerna behöver utökas väsentligt för att möta kommunernas behov inför att lagen träder i kraft. För att få förväntad effekt av lagstiftningen behöver ett långsiktigt, mångsidigt och gemensamt stöd till kommunerna byggas ut.

Som i tidigare års rapporter ges i denna rapport en översikt kring viktiga utvecklingsområden för det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet på alla nivåer. Men mot den bakgrund som presenterats läggs tonvikten i den här rapporten på att beskriva nuläget och förberedelserna inför den kommande lagen på lokal och regional nivå, och vilka utvecklingsbehov som är mest angelägna. Eftersom lagstiftningen innebär ett nytt ansvar för brottsförebyggande arbete på lokal nivå ligger kapitlet om lokalt brottsförebyggande arbete först i årets rapport, följt av en beskrivning av det regionala brottsförebyggande arbetet. Därefter beskrivs hur arbetet bedrivits och utvecklats på nationell nivå. I årets rapport beskrivs även särskilt hur lokala och regionala aktörer arbetar med ett jämställdhets- och åldersperspektiv i det brottsförebyggande arbetet.

Lokalt brottsförebyggande arbete

I detta kapitel beskrivs förutsättningarna för det lokala brottsförebyggande arbetet i kommuner och lokalpolisområden, och hur detta har bedrivits och utvecklats under 2022. Avsikten är att ge en bild av och bedöma nuläget, samt att tydliggöra vilka utvecklingsbehov som är mest angelägna att fokusera på under det kommande året. På så vis kan denna del av rapporten förhoppningsvis vara ett vägledande underlag både för de lokala aktörerna själva och för de aktörer som har till uppgift att stödja deras brottsförebyggande arbete.

Beskrivningarna och bedömningarna i kapitlet utgår från målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet *Tillsammans mot brott*. De utgår också från de bedömningar och föreslagna regleringar av kommunernas arbete som framgår i slutbetänkandet *Kommuner mot brott* (SOU 2021:49) och propositionen *Kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete* (Prop. 2022/23:43). Centralt för båda dessa styrdokument är att det lokala brottsförebyggande arbetet ska bedrivas kunskapsbaserat utifrån lokala problem och förutsättningar.

Kapitlet inleds med en redogörelse för Brås viktiga iakttagelser och bedömning av centrala utvecklingsbehov på den lokala nivån. Därefter följer en översiktlig presentation av hur förutsättningarna och arbetet utvecklats över tid innan resultaten presenteras mer djupgående.

Hur har arbetet undersökts?

Enkätundersökningar

Till grund för detta kapitel ligger i huvudsak två snarlika enkätundersökningar om lokalt brottsförebyggande arbete. En enkät var riktad till brottsförebyggande samordnare i kommunerna, och en var riktad till kommunpoliserna i lokalpolisområdena. I Stockholm och Göteborg har enkäten som var riktad till kommuner skickats ut till en tjänsteperson i varje stadsdel. Undersökningen av det lokala arbetet bygger således till stora delar på självrapportering från de lokala aktörer som arbetar med frågorna. Enkätundersökningarna är totalundersökningar och har genomförts av Brå årligen sedan 2017. Vissa justeringar har dock genomförts i årets undersökningar, framför allt för att på ett bättre sätt undersöka arbetet utifrån *Kommuner mot brott* (SOU 2021:49). Svarefrekvensen i årets enkäter är högre än någonsin innan: 97 procent av landets kommuner och 96 procent av landets lokalpolisområden har besvarat enkäten.

Brås enkätundersökningar har framför allt fokus på strukturen för det lokala brottsförebyggande arbetet och omfattar bland annat två uppsättningar av indikatorer. För det första undersöks förutsättningarna för det lokala arbetet genom fyra indikatorer.

FIGUR 1. Illustration av den kunskapsbaserade processen.

Två indikatorer rör personella förutsättningar (utbildning och avsatt tid) och två indikatorer rör organisatoriska förutsättningar (brottsförebyggande råd och befintlig samverkan). För det andra undersöks själva arbetet i praktiken genom fyra indikatorer som visar i vilken utsträckning de lokala aktörerna arbetar med de olika delarna i den kunskapsbaserade arbetsprocessen. Det handlar om en indikator vardera för arbetet med kartläggning, orsaksanalys, åtgärdsplan och uppföljning.

Enkätresultaten presenteras såväl i löpande text som i grafer och tabeller, och anger andelar av de kommuner och lokalpolisområden som besvarat enkäten. Vissa jämförelser görs också mellan olika grupper av kommuner respektive lokalpolisområden. I synnerhet handlar det om jämförelser mellan kommuner utifrån en indelning framtagen av Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)², och jämförelser mellan lokalpolisområden utifrån vilken polisregion som de tillhör.

Sveriges Kommuner och Regioners (SKR) kommungruppsindelning

SKR:s kommungruppsindelning är framtagen för att möjliggöra jämförelser mellan kommuner i statistiska sammanhang. Kommunerna är indelade i tre huvudgrupper:

- Storstäder och storstadsnära kommuner (A)
- Större städer och kommuner nära större stad (B)
- Mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner (C).

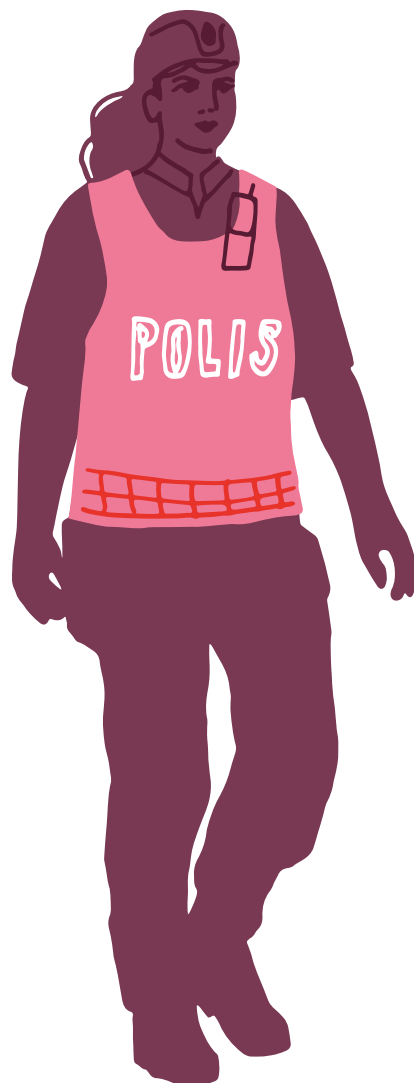
I löptext refererar Brå till dessa som kommuner i storstadsområden (A), kommuner i och kring större städer (B) samt kommuner i och kring mindre städer, tätorter och på landsbygden (C).

Intervjuer och dokumentstudier

Utöver enkätundersökningarna har två fördjupade undersökningar gjorts av kommunernas brottsförebyggande arbete. Den ena undersökningen omfattar intervjuer med 26 kommuner, som utifrån enkätsvaren i flera avseenden inte uppfyller den kommande lagens krav och saknar viktiga förut-

sättningar för arbetet. I denna grupp ingår kommuner från olika kommungrupper och län med ett invånarantal från 2 500 till 145 000. Brottsutsattheten och brottsproblematiken i kommunerna varierar från trafikbrott och skadegörelse till problem med skjutvapenvåld och organiserad brottslighet. Syftet med intervjuerna var att identifiera orsaker till att förutsättningar och praktiskt arbete inte var på plats i kommunerna, och få en fördjupad bild av vilket stöd som behövs för att en positiv utveckling ska komma till stånd. Den andra fördjupade undersökningen omfattar dokumentstudier av åtgärdsplaner hos mer än hälften av de kommuner som i enkäten uppgett att de beslutat om en sådan. Syftet med denna undersökning var att få en fördjupad bild av åtgärdsplanernas kvalitet.

Mer information om metoder och urval för datainsamlingen finns i Bilaga 1 på sidan 87.

² SKR (2016). En ny indelning publicerades i slutet av 2022, men eftersom undersökningarna genomfördes och analyserades innan detta används 2017 års indelning i denna rapport.

Brås viktigaste iakttagelser kring det lokala arbetet och bedömning av utvecklingsbehoven under 2023

▶ Andelen som arbetar kunskapsbaserat har stagnerat på en för låg nivå och även i de fall där arbetet är kunskapsbaserat har det ofta kvalitetsbrister. En fördjupad studie av kommuners åtgärdsplaner visar exempelvis att åtgärder som vidtas ofta är oprecisa och saknar tydligt syfte.

▶ Det finns ett starkt samband mellan att de personer som arbetar med brottsförebyggande frågor har relevant utbildning och tillräckligt med avsatt tid för arbetet, och att ett kunskapsbaserat arbete bedrivs och håller hög kvalitet. Sambandet återkommer kring samtliga delar av det kunskapsbaserade arbetet. De senaste fem åren har samtidigt endast en dryg tredjedel av kommunerna uppgett att de avsatt minst 50 procent av en tjänst för samordning av brottsförebyggande arbete, och återkommande saknar hälften tjänstepersoner med utbildning på området. De personella förutsättningarna i kommunerna har alltså stagnerat på en låg nivå.

▶ De allra flesta kommuner har brottsförebyggande råd och samverkansöverenskommelser på plats. Det finns dock potential för kommunerna att utveckla samverkan genom att involvera fler

externa aktörer i arbetet. Genom att samverka med en bredare palett av externa aktörer i det brottsförebyggande arbetet kan kommunerna få in fler perspektiv i arbetet och komma fram till vilka åtgärder som är relevanta och möjliga att vidta.

▶ Kommuner och lokalpolisområden behöver utveckla det kunskapsbaserade arbetet till att omfatta fler perspektiv. Det gäller inte minst i fråga om att inhämta inspel från olika grupper av invånare för att förstå deras syn på brottsproblemen och dess konsekvenser. Genom att inkludera ett ålders- och jämställdhetsperspektiv i det lokala kartläggnings- och analysarbetet kan åtgärderna som vidtas bli mer träffsäkra.

▶ Stödbehovet bland de lokala aktörerna är fortsatt mycket stort och även om typen av stöd som efterfrågas varierar är det tydligt att efterfrågan på kunskap och resurser är störst. Brå har från och med 2023 givits mer resurser för att stödja de lokala aktörerna. Därmed finns det bättre möjligheter för Brå att erbjuda kommunerna det stöd som efterfrågas. Det finns dock anledning för nationella och regionala aktörer att generellt se över att det stöd som erbjuds matchar efterfrågan.

En översikt över hur det lokala arbetet och förutsättningarna för det har utvecklats över tid

Förutsättningar för det lokala brottsförebyggande arbetet

Brå har sedan 2017 följt förutsättningarna för det lokala brottsförebyggande arbetet genom att undersöka fyra indikatorer i kommunerna och tre indikatorer i lokalpolisområdena. Brå har undersökt om det finns personella förutsättningar på plats genom att ställa en fråga om avsatt tid för brottsförebyggande arbete och en fråga om utbildning i brottsförebyggande arbete.³ Resultaten framgår i Tabell 1. Brå har också undersökt om det finns organisatoriska förutsättningar på plats genom att ställa en fråga om lokala brottsförebyggande råd och en fråga om lokala samverkansöverenskommelser.⁴ Resultaten framgår i Tabell 2.

Personella förutsättningar

Årets enkätundersökning visar att det finns tjänstepersoner med utbildning i brottsförebyggande arbete i hälften av kommunerna⁵. Det är en viss ökning sedan året innan och sett över en längre period har andelen ökat från drygt var tredje kommun 2018 till varannan 2022. Utvecklingen har dock stannat av de senaste tre åren, och fortsatt saknar alltså hälften av kommunerna en tjänsteperson med brottsförebyggande utbildning. Vid en jämförelse av kommunernas och lokalpolisområdenas tillgång till medarbetare med utbildning inom det brottsförebyggande området framgår det

att det är en betydligt större andel utbildade kommunpoliser än tjänstepersoner i kommunerna. Detta följer mönster från tidigare år.

Även andelen kommuner där tjänstepersonen har minst 50 procent avsatt tid för brottsförebyggande arbete har stagnerat. Brå gjorde redan för några år sedan bedömningen att det brottsförebyggande arbetet kräver en tjänst som omfattar minst 50 procent för att det ska vara möjligt att arbeta kunskapsbaserat. Mot bakgrund av den kommande lagstiftningen kvarstår bedömningen att denna tjänstegrad är nödvändig för att arbeta på det sätt som lagen föreskriver, oavsett kommunens storlek. Sett över tid är det dock lika många kommuner som har tillräckligt med tid avsatt för arbetet idag som för fem år sedan. Även skillnaderna mellan kommuner och lokalpolisområden återkommer och har inte förändrats märkbart över tid.

Sammantaget kan det alltså konstateras att de personella förutsättningarna för det lokala arbetet är betydligt bättre i lokalpolisområdena än i kommunerna och att utvecklingen har stagnerat.

Organisatoriska förutsättningar

De flesta kommuner har ett brottsförebyggande råd eller motsvarande samverkansorganisation på plats. Även om andelen som uppger att de har detta är något lägre i årets undersökning syns inga större skillnader över tid. Andelen kommunpoliser som uppger att de medverkar i minst ett brottsförebyggande råd har också legat relativt stabil över tid och i årets enkät uppger kommunpoliser från i så gott som alla lokalpolisområden att de är delaktiga i någon sådan form av samverkansorganisation. De flesta kommuner har också en aktuell samverkansöverenskommelse på plats. Det är en något högre andel som uppger att de har en aktuell samverkansöverenskommelse i detta års enkätundersökning jämfört med år 2021, men över tid syns inte heller här några större skillnader.

Sammantaget kan det alltså konstateras att de organisatoriska förutsättningarna är på plats hos de flesta av de lokala aktörerna, men att det återkommande är cirka en av tio kommuner som inte har ett lokalt brottsförebyggande råd respektive aktuella samverkansöverenskommelser.

3 Frågorna om personella förutsättningar till kommunala tjänstepersoner och kommunpoliser lyder: "Har du gått någon form av utbildning i brottsförebyggande arbete?" samt "Hur stor del av din arbetstid är avsedd för brottsförebyggande arbete?" Den senare frågan var annorlunda formulerad i enkäten till kommunpoliserna tidigare. Då tillfrågades kommunpoliserna om andelen tid de arbetade med brottsförebyggande arbete, medan frågan från år 2022 handlar om andelen tid de har avsatt för brottsförebyggande arbete.

4 Frågorna om organisatoriska förutsättningar till kommunala tjänstepersoner lyder: "Har kommunen aktuella samverkansöverenskommelser?" och "Finns det ett lokalt brottsförebyggande råd eller motsvarande strategisk samverkansorganisation i kommunen?" Kommunpoliserna har fått frågan "Ingår du som kommunpolis i ett lokalt brottsförebyggande råd eller motsvarande strategisk samverkansorganisation?"

5 Respondenterna har i enkäten svarat på frågan utifrån en tydlig definition av utbildning som sådan verksamhet som innehåller uppsatta kursmål och leder till utfärdande av bedömning eller betyg efter avslutad utbildning.

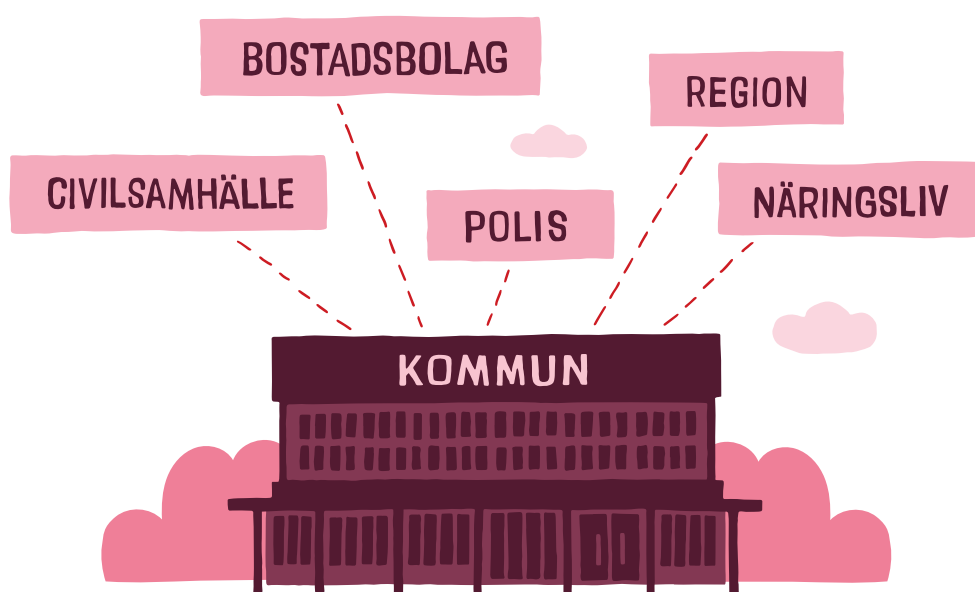

TABELL 1: Indikatorer på utvecklingen av personella förutsättningar för att arbeta kunskapsbaserat i kommuner och lokalpolisområden 2017–2022. Andel per år.

PERSONELLA FÖRUTSÄTTNINGAR						
ÅR	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kommuner där respondenten gått utbildning i brottsförebyggande arbete	40 %	35 %	49 %	48 %	47 %	50 %
Lokalpolisområden där kommun polisen gått utbildning i brottsförebyggande arbete	71 %	74 %	77 %	75 %	78 %	80 %
Kommuner där respondenten har minst 50 procent avsatt tid för brottsförebyggande arbete	Data saknas	34 %	41 %	36 %	34 %	34 %
Lokalpolisområden där medarbetaren har minst 50 procent avsatt tid för brottsförebyggande arbete	85 %	Data saknas	87 %	87 %	91 %	87 %

TABELL 2: Indikatorer på utvecklingen av kommunernas och lokalpolisområdenas organisatoriska förutsättningar för att arbeta kunskapsbaserat 2017–2022. Andel per år.

ORGANISATORISKA FÖRUTSÄTTNINGAR						
ÅR	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kommuner som har ett brottsförebyggande råd	84 %	86 %	84 %	90 %	90 %	87 %
Kommunpolis som ingår i ett brottsförebyggande råd	Data saknas	92 %	96 %	98 %	99 %	99 %
Kommuner som har en aktuell samverkansöverenskommelse	89 %	92 %	87 %	87 %	83 %	88 %

I propositionen till den kommande lagstiftningen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete framgår att kommunerna bör samverka med relevanta aktörer.

Det lokala brottsförebyggande arbetet i praktiken

Brå har sedan 2017 också följt utvecklingen av det lokala brottsförebyggande arbetet i praktiken genom att undersöka ett antal indikatorer. Vilka indikatorer som använts har varierat något över tid, och i årets undersökning har en indikator justerats

och en lagts till vad gäller kommunerna. Vad gäller lokalpolisområdena har två indikatorer lagts till. Detta innebär att det och utvecklingen av det kunskapsbaserade lokala arbetet från och med 2022 undersöks genom en fråga om kartläggning, en fråga om orsaksanalys, en fråga om åtgärdsplan och en fråga om uppföljning.⁶

TABELL 3: Indikatorer på utvecklingen av kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete i kommuner och lokalpolisområden för åren 2017–2022. Andel per år.

KUNSKAPSBASERAT ARBETE						
ÅR	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kommuner som gjort en kartläggning	70 %	58 %	64 %	66 %	76 %	68 %
Lokalpolisområden som gjort en kartläggning	87 %	79 %	87 %	77 %	89 %	75 %
Kommuner som gjort en orsaksanalys ⁷	Data saknas	41 %	43 %	47 %	56 %	51 %
Lokalpolisområden som gjort en orsaksanalys ⁸	Data saknas	60 %	62 %	72 %	71 %	64 %
Kommuner som beslutat om en åtgärdsplan ⁹	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	48 %
Lokalpolisområden som beslutat om en åtgärdsplan	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	76 %
Kommuner som följer upp vidtagna åtgärder ¹⁰	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	71 %
Lokalpolisområden som följer upp vidtagna åtgärder	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	Data saknas	63 %

5 Frågorna till kommunala tjänstepersoner och kommunpoliserna om kartläggning och orsaksanalys lyder: "Har en kartläggning av de lokala brottsproblemen genomförts det senaste året?" och "Har en orsaksanalys av de lokala brottsproblemen genomförts?". Frågan om åtgärdsplan till de kommunala tjänstepersonerna lyder: "Har kommunen beslutat om en plan för vilka åtgärder kommunen ska vidta för att förebygga brott? (S.k. åtgärdsplan)" och kommunpoliserna har fått frågan: "Har lokalpolisområdet beslutat om någon plan för vilka åtgärder polisen ska vidta för att förebygga brott?". Frågan kring åtgärdsplan till de kommunala tjänstepersonerna lyder: "Gör kommunen en uppföljning av de brottsförebyggande åtgärder som vidtas?" och kommunpoliserna har fått frågan "Gör polisen i lokalpolisområdet en uppföljning av de brottsförebyggande åtgärder som vidtas?"

7 År 2021 och 2022 fick endast de tjänstepersoner som svarade ja på att de genomfört en kartläggning det senaste året frågan. Jämförelsen över tid avser dock för 2021 och 2022 andelen som svarat att de genomfört en orsaksanalys av samtliga respondenter, även om endast 68 procent fick frågan 2022 och 76 procent fick frågan 2021.

8 Det som står i fotnot 5 gäller även lokalpolisområdena.

9 Frågan har formulerats som "Har ni beslutat om en plan för att förebygga brott? (S.k. åtgärdsplan)" och av dokumentstudierna att döma tolkats i brett ordalag av kommunerna. Det är alltså inte bara planer som benämns som "åtgärdsplan" som skickats in vid begäran om att få ta del av kommunens plan för att förebygga brott.

10 Frågan har endast ställts till de respondenter som svarat att de genomfört åtgärder senaste året, alltså 87 procent av respondenterna. En fråga om uppföljning har funnits med i undersökningar vissa år innan också, men justeringarna är för stora för att möjliggöra jämförelser över tid.

Kartläggning

Årets enkätundersökning visar att andelen kommuner som genomfört en kartläggning av de lokala brottsproblemen har minskat något sedan 2021. Sett över en längre period är andelen ungefär densamma som 2017. Även bland lokalpolisområdena syns en minskning i andelen som genomfört en kartläggning av de lokala brottsproblemen senaste året. När det gäller lokalpolisområdena har resultatet över tid dock varierat mer, där andelen är högre vartannat år. En möjlig förklaring kan vara frekvensen med vilken kartläggningar tas fram, eftersom frågan omfattar kartläggningar som gjorts under det senaste året. Precis som tidigare år är det vanligare att lokalpolisområdena genomfört en kartläggning av de lokala brottsproblemen än att kommunerna gjort det, men skillnaderna har minskat över tid.

Orsaksanalys

Andelen kommuner som analyserat orsakerna till brottsligheten har också minskat något sedan 2021, men sett över en längre period syns en successiv ökning. Bland de som kartlagt brottsligheten är det 75 procent som också analyserat orsaker bakom den. Även bland lokalpolisområdena syns en minskning i andelen som analyserat orsaker till den lokala brottsligheten. Precis som tidigare år är det vanligare att en sådan analys genomförts i lokalpolisområdena än i kommunerna. Skillnaderna har dock minskat något över tid. Tittar man endast på de lokalpolisområden som genomfört en kartläggning av den lokala brottsligheten det senaste året är det en övervägande majoritet, 85 procent, som uppger att de också analyserat orsakerna till brottsligheten.

Åtgärdsplan

Den nya indikatorn som undersöker de lokala aktörernas arbete med åtgärdsplaner visar att knappt hälften av kommunerna uppger att de har beslutat om en åtgärdsplan. Bland lokalpolisområdena uppger 76 procent att de beslutat om en åtgärdsplan för att förebygga lokal brottslighet i minst någon av de kommuner som de verkar inom. Hälften av lokalpolisområdena har beslutat om en sådan plan för samtliga kommuner som de verkar inom. Bland de kommuner respektive lokalpolisområden som beslutat om en plan har drygt åtta av tio också gjort en kartläggning och sju av tio har både kartlagt brottsligheten och analyserat dess orsaker.

Uppföljning

Det är en något högre andel kommuner än lokalpolisområden som följer upp åtgärder, vilket är en

skillnad mot övriga indikatorer där det är vanligare att lokalpolisområdena genomfört kartläggningar, orsaksanalyser och beslutat om åtgärdsplaner.

Sammantaget är det alltså fortsatt betydligt vanligare att arbeta med de olika delarna i den kunskapsbaserade processen i lokalpolisområdena än i kommunerna, och det syns ingen större utveckling i arbetet över tid.

Angeläget att förutsättningarna förbättras för att öka kvaliteten i det brottsförebyggande arbetet

Ur den kommande lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete (Prop. 2022/23:43):

- 3 §** Bestämmelserna i denna lag syftar till att säkerställa att kommuner utifrån ett kunskapsbaserat underlag tar ställning till behovet av brottsförebyggande åtgärder och tar visst ansvar för samordningen av det brottsförebyggande arbetet inom kommunen.
- 11 §** Kommuner ska ha en samordningsfunktion för brottsförebyggande frågor.
- 12 §** Samordningsfunktionen ska särskilt:
1. samordna och stödja genomförandet av kommunens arbete enligt denna lag
  2. utgöra kommunens kontaktpunkt i förhållande till externa aktörer, och
  3. bidra till att information om det brottsförebyggande arbetet sprids till kommunens invånare och andra som kan ha intresse eller behov av sådan information.

Ett av de huvudsakliga syftena med den kommande lagstiftningen är att säkerställa att det finns förutsättningar för samordning av det brottsförebyggande arbetet i kommunen. Därför ställs det krav på att det i kommunen ska finnas en samordningsfunktion för brottsförebyggande frågor. I lagstiftningen

beskrivs också en rad uppdrag som denna funktion ska ansvara för. Även om det inte finns några föreslagna lagkrav kring att denna funktion ska ha utbildning i och avsatt tid för brottsförebyggande arbete ser Brå tydligt i årets undersökning att utbildning och avsatt tid är två grundläggande personella förutsättningar som samvarierar med utfallet av det brottsförebyggande arbetet i praktiken. Dessa förutsättningar beskrivs också som viktiga för resultatet av funktionens arbete i slutbetänkandet av den utredning som föregått lagförslaget (SOU 2021:49). Därför anser Brå fortsatt att det är angeläget att följa upp nuläge och utveckling i kommunerna vad gäller tjänstepersonernas utbildning och avsatta tid.

Kommunernas tillgång till tjänstepersoner med utbildning i brottsförebyggande arbete har stagnerat

Som beskrivits i översikten av förutsättningarna för det lokala arbetet saknar fortsatt hälften av respondenterna i kommunerna brottsförebyggande utbildning. I intervjuer med kommuner där tjänstepersonen saknar sådan utbildning framgår det att den vanligaste orsaken till detta är tidsbrist eller att tjänstepersonen arbetar med många andra områden som är högre prioriterade än det brottsförebyggande. Ibland nämns att anledningen till detta är att det inom andra områden som tjänstepersonen ansvarar för finns lagstiftning, vilket kan tolkas som att det finns utrymme för den kommande lagstiftningen att påverka arbetets prioritet i kommunerna. Vanligtvis arbetar tjänstepersonen med tre till fem andra arbetsområden parallellt med det brottsförebyggande. Ett samband mellan antalet andra arbetsområden och utbildning syns också i enkätresultaten; det är betydligt vanligare att tjänstepersoner i storstadskommuner har utbildning. Det är också vanligare att de arbetar med färre andra arbetsområden parallellt.

Utöver akademisk utbildning inom det brottsförebyggande området, som respondenter från cirka två av tio kommuner och fem av tio lokalpolisområden uppger att det gått, är det vanligt att kommunpoliserna uppger att de tillgodogjort sig utbildning via Polismyndigheten och att tjänstepersoner i kommunerna uppger att de gått den webbaserade basutbildning som Brå erbjuder. Det finns vidare vissa skillnader mellan kommunerna när det gäller Brås utbildning. Exempelvis är det vanligare bland tjänstepersoner i kommuner i de nordligare länen att uppge att den

brottsförebyggande utbildning de gått är just Brås basutbildning, medan det är relativt ovanligt bland de utbildade tjänstepersonerna i flera av de sydligare länen att uppge detta. Det är också mindre vanligt bland tjänstepersoner i storstadskommuner att uppge att man gått Brås basutbildning jämfört med tjänstepersoner i kommuner i andra kommungrupper.

Den avsatta tiden i kommunerna påverkar arbetet i praktiken

Det vanligaste är att respondenter i kommunerna uppger att de har mindre än 20 procent av sin tid avsatt för arbete med brottsförebyggande frågor. Detta är fallet i cirka var tredje kommun. I nästan var femte kommun har dock respondenten 100 procent avsatt tid för att arbeta med dessa frågor. I lokalpolisområden är det vanligast med mellan 60 och 79 procent avsatt tid för det brottsförebyggande arbetet. Bland respondenter som uppger att de inte har en heltidstjänst avsatt för arbete med brottsförebyggande frågor är det vanligt att uppge att man parallellt arbetar med Trygghet, våldsbejakande extremism, frågor som rör Alkohol, narkotika, doping, tobak och spel (ANDTS) eller krisberedskap. De flesta respondenter arbetar med tre till fem andra arbetsområden vid sidan av det brottsförebyggande. Bland kommunpoliserna som uppger att de inte har en heltidstjänst avsatt för brottsförebyggande arbete nämns ofta parallellt arbete med tillståndsgivning, yttranden och remissvar.

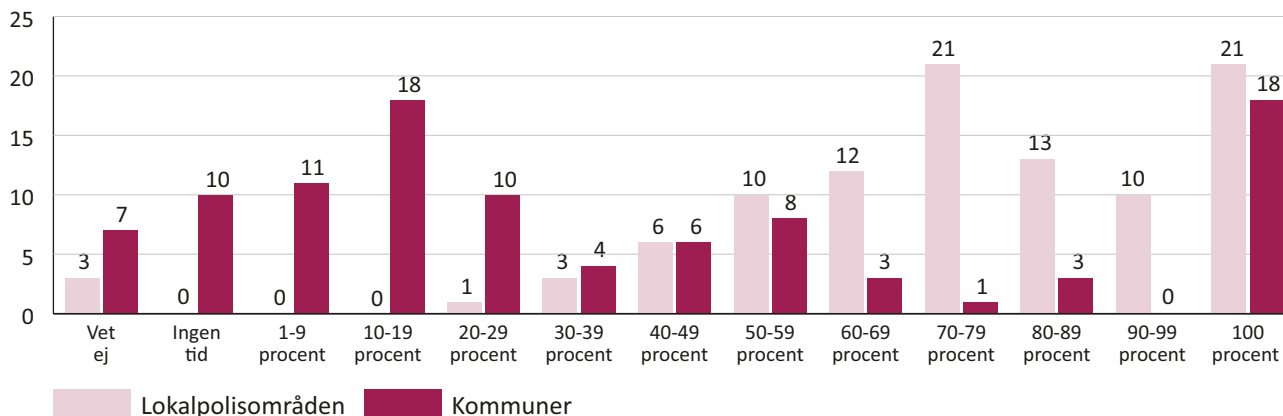
Brås utbildningar

Brå erbjuder sedan 2017 kostnadsfria webbaserade utbildningar i brottsförebyggande arbete som riktar sig till yrkesverksamma inom kommun, polis, bostadsbolag och andra verksamheter som utgör viktiga parter i det lokala brottsförebyggande arbetet. I dagsläget erbjuds tre olika utbildningar:

- 1. Introduktionsutbildning:** riktar sig till nybörjare i brottsförebyggande arbete.
- 2. Basutbildning:** riktar sig till de som har en del förkunskaper och viss yrkeserfarenhet inom det brottsförebyggande området.
- 3. Påbyggnadsutbildning:** riktar sig till de som fullgjort Brås basutbildning eller annan likvärdig utbildning.

FIGUR 2. Jämförelse av tid avsedd för brottsförebyggande arbete bland respondenter i kommuner och lokalpolisområden
(Kommuner N=201, Lokalpolisområden N=68)

Staplarnas värde visas i procent

► Brå har tidigare gjort bedömningen att minst 50 procent avsatt tid för brottsförebyggande frågor är en miniminivå för att kunna arbeta på det sätt som beskrivs i den kommande lagstiftningen. I Brås intervjuer med kommunala tjänstepersoner som har relativt lite avsatt tid för arbetet, mellan 0 och 19 procent, lyfter också en majoritet att den begränsade tiden innebär konsekvenser för det brottsförebyggande arbetet. Det handlar till exempel om konsekvenser i fråga om struktur, systematik och kvalitet samt möjligheten att genomföra insatser och samverka i den utsträckning som skulle behövas.

En av de intervjuade respondenterna som har mellan 10 och 19 procent avsatt tid beskriver att hen inte hinner genomföra en ordentlig kartläggning, vilket ger till följd att arbetet som bedrivs baseras på godtyckligt underlag. En annan intervjuad respondent med mellan 10 och 19 procent avsatt tid berättar att kommunen sett ökad brottsproblematik inom ett område under en längre tid, men inte haft tid att göra något åt det. Att andelen kommuner som har tjänstepersoner med minst 50 procent avsatt tid är låg och inte har ökat i någon större utsträckning över tid är därför ett viktigt resultat som behöver tas om hand för att främja det lokala brottsförebyggande arbetets utveckling i praktiken. De senaste fem åren har endast en dryg tredjedel av kommunerna uppgett att de avsatt minst 50 procent av en tjänst för brottsförebyggande arbete.

Kommunernas samordningsarbete är redan aktivt, men bör utvecklas till att omfatta fler aktörer

Ur den kommande lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete (Prop. 2022/23:43):

- 8 §** Kommuner ska inom sitt geografiska område ansvara för samordningen av det brottsförebyggande arbetet enligt 9 och 10 §§.
- 9 §** Kommuner ska verka för att skriftliga överenskommelser om samverkan ingås med relevanta aktörer. En sådan överenskommelse ska innehålla åtminstone uppgifter om för vilka syften och inom vilka områden som samverkan ska ske.
- 10 §** Kommuner ska också verka för att strategiska brottsförebyggande frågor hanteras i ett särskilt forum (strategiskt råd) där kommunen och relevanta aktörer ingår. Rådet ska ledas av kommunen. Kommuner ska verka för att övriga aktörer i rådet deltar med representanter som har ledande befattningar.

Ett av de kärnuppdrag som beskrivs i den kommande lagstiftningen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete är samordning av arbetet. Kommunen ska verka för att samverkan sker mellan kommunen och andra relevanta aktörer genom skriftliga samverkansöverenskommelser och vid särskilda forum där strategiska brottsförebyggande frågor kan hanteras (lokala brottsförebyggande råd). I propositionen (Prop. 2022/23:43) framgår det att kommunens samordningsansvar innebär att kommunen ska arbeta för att samverkan kommer till stånd genom att till exempel identifiera samverkansbehoven, etablera nödvändiga strukturer, leda det lokala brottsförebyggande rådet och uppmantra andra aktörer att bidra i det brottsförebyggande arbetet. Vidare framgår det att Polismyndigheten bör vara en självklar samverkanspart, men att även många andra aktörer kan vara relevanta, till exempel andra myndigheter eller aktörer inom regionen, civilsamhället och näringslivet. Den lokala brottsproblematiken bör enligt propositionen vara utgångspunkt för vilka aktörer som kommunen initierar samverkan med. I propositionen anges även att samverkan i de lokala brottsförebyggande råden bör vara av strategisk karaktär och innehålla dialog kring kommunens brottsproblem samt behovet av förebyggande åtgärder och samordning.

Hur ser nuläget och utvecklingen i kommunerna ut när det gäller att aktivt få till stånd dessa organisatoriska förutsättningar för det brottsförebyggande arbetet? Och vilken samverkan bedrivs i lokalpolisområdena? Det redogör Brå för i följande del av kapitlet.

Samverkansöverenskommelser och lokala råd finns i de flesta fall på plats

Som beskrivits i inledningen av kapitlet har de flesta kommuner en aktuell samverkansöverenskommelse och ett lokalt brottsförebyggande råd, eller motsvarande samverkansorganisation på plats och så har det sett ut de senaste sex åren. Kommunpoliserna från i så gott som alla lokalpolisområden uppger också att de är delaktiga i någon form av lokal samverkansorganisation. Sammanträden i dessa forum sker i de allra flesta fall regelbundet, det vill säga minst tre till fyra gånger per år. Diskussionerna rör oftast en bredd av relevanta frågor kring den lokala brottsligheten och behoven i det brottsförebyggande arbetet. I de flesta fall är det kommunen som tagit initiativ till de lokala råden och nästa alla kommuner uppger också att de leder dessa, vilket tyder på att många kommuner redan idag tar ett aktivt samordningsansvar precis som den kommande lagstiftningen föreskriver. Tittar man på lokalpolisområdets upplevelse av i vilken utsträckning kommunerna tar initiativ till samverkan överlag (utan att definiera om det handlar om initiativ kring lokala forum eller skriftliga överenskommelser) är också bilden sammantaget positiv. Kommunpoliserna från mer än åtta av tio lokalpolisområden uppger att kommunerna i ganska eller mycket stor utsträckning tar initiativ till samverkan.

Skriften Tillsammans med näringslivet mot brott och otrygghet

I början av 2022 publicerades en inspirationsguide kring hur brottsförebyggande aktörer på olika sätt kan involvera näringslivet i sitt arbete. Guiden avser tydliggöra ingångar där näringslivet kan vara en del i formulerandet av en problembild, men även en del av lösningen på de brottsproblem som finns. Guiden omfattar exempel på såväl organisatoriska som implementeringsbaserade lösningar. Guiden är framtagen av Brå, Länsstyrelsen, Polismyndigheten och Svenskt Näringsliv. Den finns att ladda ner på samtliga aktörers webbplatser.

Kommunerna kan lära av lokalpolisområdena och bredda paletten av samverkansaktörer

Enkätresultaten visar dock att det finns skäl för kommunerna att fundera över om fler aktörer kan delta i samverkan på det brottsförebyggande området, för att på så vis bland annat bidra med viktiga underlag och möjliggöra fler och mer varierande åtgärder. Brås intervjuer tyder också på att kommunerna själva identifierat detta som ett utvecklingsområde. Representanter från ungefär en fjärdedel av de intervjuade kommunerna uttrycker att en viktig förberedelse inför lagstiftningen är att bredda samverkan genom att ingå i fler nätverk och inrätta samverkansöverenskommelser med fler aktörer.

I synnerhet är det kommunernas samverkan med externa aktörer som behöver breddas. Medan samverkan med Polismyndigheten är etablerad i nästan alla kommuner är det betydligt ovanligare att andra externa aktörer ingår i lokala brottsförebyggande råd eller är med i kommunernas samverkansöverenskommelser. Till exempel ingår aktörer från fastighetsbranschen, civilsamhället och kollektivtrafiken bara i mellan 7 och 15 procent av de aktuella överenskommelserna, och andra typer av aktörer ännu mer sällan. I de lokala råden ingår lokalt näringsliv i ungefär var tredje kommun, och andra aktörer lyser ännu oftare med sin frånvaro. När det handlar om samverkan med interna aktörer är det i synnerhet angeläget att fler kommuner ser över om kommunens stadsbyggnadsförvaltning kan delta i arbetet, eftersom denna förvaltning endast ingår i knappt hälften av de befintliga lokala råden.

Resultaten avseende lokalpolisområdenas samverkan med andra aktörer visar på en betydligt större bredd. Även om det vanligaste även här är samverkan mellan kommunen och polisen är det också mycket vanligt att det finns samverkan mellan lokalpolisområdet och aktörer i fastighetsbranschen. Det är även relativt vanligt med samverkan med aktörer inom kollektivtrafiken, civilsamhället och med enskilda skolhuvudmän. Kronofogden, Skatteverket och Säkerhetspolisen återkommer också ofta som samverkanspartner i lokalpolisområdena. Lokalpolisområdena bör därmed kunna verka som en god inspirationskälla för kommunerna i arbetet med att bredda samverkan.

Kommuner efterfrågar mer kommun-överskridande samverkan

Värt att notera är också att det finns vissa skillnader mellan olika typer av kommuner när det kommer till samverkan med andra aktörer. Kommuner i mindre städer, tätorter och på landsbygden tenderar exempelvis att involvera fler aktörer i samverkan än övriga kommuner. Till exempel ingår regionen som aktör i tre av tio lokala brottsförebyggande råd i denna kommungrupp, men förekommer betydligt mer sällan som rådsmedlem i andra kommungrupper. Även civilsamhälle och lokalt näringsliv inkluderas oftare av kommuner inom denna kommungrupp. Vidare är det vanligare att kommuner i storstadsområden har samverkansöverenskommelser med aktörer från kollektivtrafiken och att kommuner på landsbygden och i och kring mindre städer och tätorter har överenskommelser med andra kommuner.

 Att mindre kommuner¹¹ oftare samverkar, och vill samverka, med andra kommuner syns även i Brås dokumentstudier och intervjuer. Till exempel beskriver flera kommuner i intervjuer att ett angeläget utvecklingsområde är att initiera eller förbättra samverkan med närliggande kommuner då de ser möjligheter med ett kommunöverskridande samarbete kring brottsförebyggande frågor. Exempelvis lyfts möjligheten att genom samverkan med andra närliggande kommuner motverka att brottsproblematik sprids över kommungränserna, men också möjligheten att med gemensamma krafter skapa bättre metoder, strukturer och arbetssätt för det brottsförebyggande arbetet.

¹¹ Mindre kommuner syftar här på kommuner med jämförelsevis lågt invånarantal.

Foto: Bo Johansson /Mostphotos

Migrationsverkets anläggningsboende Restad Gård ligger i Vänersborg.

Anläggningsboende i fokus för brottsförebyggande samverkan

För första gången har samverkansmodellen testats på ett av Migrationsverkets anläggningsboenden. Utvärderingen visar att samverkansprocessen varit en bra utgångspunkt för att skapa tydliga strukturer för samverkan mellan aktörer som inte tidigare haft någon formell samverkan. Dessutom har modellen hjälpt de olika aktörerna att hitta sin roll och identifiera på vilket sätt de kan bidra till att minska brottsligheten och öka tryggheten på boendet.

Anna-Karin Ivert, biträdande professor, Malmö Universitet och **Steve Johansson Sandén**, kommissarie/kommunpolis, Polismyndigheten, svarar här på några frågor om utvärderingen.

Hur ser insatsen ut som ni utvärderat med ekonomiskt medel från Brå?

Migrationsverkets anläggningsboende Restad Gård i Vänersborg är ett av norra Europas största boenden för asylsökande. I samband med flyktingkrisen 2015 ökade antalet boende på Restad Gård kraftigt och under 2016 kom flera rapporter om ökande problem med otrygghet

och kriminalitet på och omkring boendet. Bland annat hade boendet problem med narkotikaförsäljning, brand- och automatlarm, att personer som inte bodde på boendet vistades där samt hot mot andra boende och personal.

Mot bakgrund av detta initierades ett samverkansprojekt mellan Migrationsverket, Polisen, Vänersborgs kommun och fastighetsägaren Restad Gård AB. Utgångspunkten var den modell som beskrivs i Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete. Det är första gången den här typen av samverkan genomförts på ett av Migrationsverkets boenden. Det gemensamma arbetet, som kallats Trygg Restad Gård, syftade till att öka tryggheten, minska brottsligheten, skapa goda levnadsvillkor för boende och en god arbetsmiljö för de anställda. Utvärderingen av Trygg Restad Gård visar hur väl aktörerna tillämpat samverkansprocessen i arbetet.

Vilka är de viktigaste slutsatserna i utvärderingen?

När arbetet inleddes så var det inte självklart för Migrationsverket och fastighetsägaren att de hade en roll i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet på boendet

och vilken den i så fall skulle vara. Med koppling till detta är en av våra viktigaste slutsatser att samverkansprocessen varit en bra utgångspunkt för att skapa tydliga strukturer. Arbetet har bidragit till att samverkan mellan aktörer som inte tidigare haft någon formell samverkan hittat sina roller och identifierat på vilket sätt de inom ramen för sitt uppdrag kan bidra till att minska brottsligheten och öka tryggheten på boendet. Detta kan exemplifieras med att aktörerna tillsammans kunnat identifiera under vilka tider och på vilka platser det kan behövas polisnärvaro på boendet för bäst effekt. Arbetet med samverkansprocessen har även inneburit en ökad förståelse för att enskilda aktörer inte kan driva vissa frågor själva, utan är beroende av andra aktörer för att komma åt gemensamma problem.

Vad kan andra lokala brottsförebyggare ta med sig från utvärderingen?

En viktig lärdom från arbetet med Trygg Restad Gård är vikten av att projektledare tillsammans med arbetsgruppen kan översätta modellen till det aktuella samverkansområdet och att samtliga samverkansaktörer förstår sin roll i det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet. Att arbeta utifrån samverkansmodellen i den miljö som ett stort boende för asylsökande utgör innebär specifika utmaningar. Vi kan dock se att mycket påminner om brottsförebyggande samverkansarbete i andra sammanhang; problembilden måste kartläggas och analyseras och de olika aktörernas roller i arbetet måste tydliggöras. För att detta ska fungera krävs det att projektledarna är väl förtrogna med den modell som ska implementeras, så att de kan förmedla kunskapen till övriga samverkansaktörer. På så sätt säkerställs att arbetet följer modellen och att samtliga delar implementeras. Detta är kanske särskilt viktigt när några av samverkansaktörerna inledningsvis inte uppfattar att frågor kopplade till trygghetsskapande och brottsförebyggande är något som ligger inom ramen för deras uppdrag.

2023 föreslås att kommunerna får ett lagstadgat ansvar för brottsförebyggande arbete och att arbeta kunskapsbaserat i samverkan. Kommuner behöver samverka med många olika aktörer och utvärderingen "Vi gick igenom alla steg" är ett exempel på hur arbetet konkretiserats runt en plats med problem.

Alltför många lokala aktörer har en obefintlig eller för begränsad lokal lägesbild

Ur den kommande lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete (Prop. 2022/23:43):

4 § Kommuner ska ta fram en lägesbild över brottsligheten inom kommunens geografiska område. Lägesbilden ska innehålla

1. en kartläggning av brottsligheten, dess omfattning och konsekvenser,
2. annan information av betydelse i sammanhanget, och
3. en analys av kartläggningen och informationen.

6 § Kommuner ska minst vartannat år uppdatera lägesbilden [...].

Kunskap om vilka brottsproblem som behöver förebyggas är en nödvändig förutsättning för ett effektivt brottsförebyggande arbete. I den kommande lagstiftningen tydliggörs därför att kommunerna minst vartannat år ska ta fram en lägesbild över den lokala brottsligheten. För att uppfylla lagens krav ska en sådan lägesbild innehålla tre viktiga delar:

1. Kommunen ska kartlägga vilken typ av brottslighet som förekommer och i vilken omfattning. Kommunen ska också kartlägga vilka konsekvenser som brottsligheten medför, till exempel ekonomiskt och trygghetsmässigt. När det gäller arbetet med kartläggningen beskriver propositionen (Prop. 2022/23:43) att den bör utgå från officiell statistik från bland andra Brå och Polismyndigheten, samt egen statistik från kommunens verksamheter. Kommunen bör enligt propositionen även inhämta information som fångar in synpunkter från olika delar av befolkningen och aktörer som har viktiga kunskaper och erfarenheter att förmedla. I slutbetänkandet som föregått propositionen (SOU 2021:49) framgår att det exempelvis kan handla om civilsamhälle och lokalt näringsliv. I slutbetänkandet framgår också att kommun-

erna i arbetet med att identifiera konsekvenser av brottsligheten bör titta på hur olika grupper av invånare påverkas. Här nämns kön och ålder som viktiga parametrar att ha med.

2. Kommunen ska i arbetet med lägesbilden analysera kartläggningens resultat på ett sådant sätt att kommunen identifierar vad som kan vara tänkbara orsaker till, och förutsättningar för, den brottslighet som förekommer (de ska alltså genomföra en så kallad orsaksanalys).
3. I arbetet med lägesbilden ska också annan relevant information inkluderas. I propositionen (Prop. 2022/23:43) framgår det att detta i synnerhet handlar om information som har betydelse för förutsättningarna att förebygga den lokala brottsligheten. Det kan enligt slutbetänkandet som föregått propositionen (SOU 2021:49) till exempel vara kommunens förutsättningar när det kommer till verksamheter och befolkning, och möjligheter att samverka med andra lokala aktörer. Till exempel kan det omfatta fakta om invånarnas levnadsförhållanden och lokalsamhällets strukturer, eller planer och trender som kan komma att påverka förutsättningarna att förebygga brottsligheten.

I följande del av kapitlet gör Brå en nulägesbeskrivning av hur kommunernas och lokalpolisområdenas arbete med lokala lägesbilder ser ut.

Det är återkommande alltför många kommuner som inte kartlägger den lokala brottsligheten

Respondenter från cirka var tredje kommun uppger att en kartläggning av den lokala brottsligheten inte har genomförts det senaste året, och så har det sett ut de senaste sex åren. Brå har intervjuat tjänstepersoner i kommuner som inte genomfört en kartläggning det senaste året. Intervjuerna visar att orsaken till att en kartläggning inte har genomförts oftast är tidsbrist, tätt följt av bristande prioritet som till exempel yttrar sig i att ingen har ansvar för brottsförebyggande arbete eller att ingen har fått i uppdrag att genomföra en kartläggning. I ungefär en fjärdedel av intervjuerna uppger respondenten att kommunens medarbetare förvisso har en bild av brottsproblemen i kommunen, men att denna är informell, subjektiv eller osystematisk, eller att den helt och hållet grundar sig på Polismyndighetens kartläggningar.

Att genomföra en kartläggning är en grundläggande del i den kommande lagstiftningen. Att en tredjedel av kommunerna inte gjort detta innebär således att en relativt stor andel kommuner har ett omfattande arbete framför sig för att få alla lagstiftningens delar på plats.

Den kommande lagstiftningen har emellertid stor potential att vara en pådrivande faktor i uppstarten av ett kunskapsbaserat arbete i kommunerna. Tecken på detta syns bland annat i Brås intervjuer, där knappt hälften av de kommuner som vid enkätundersökningen inte genomfört en kartläggning uppger att de påbörjat eller planerat att genomföra en kartläggning innan lagen träder i kraft.

Bland både kommuner och lokalpolisområden syns vissa geografiska variationer när det gäller kartläggningsarbetet. Exempelvis visar enkätundersökningen att andelen kommuner som genomfört en kartläggning genomgående är lägre än genomsnittet i de nordligare länen. Ett motsatt mönster syns när det gäller lokalpolisområdena, där det är betydligt vanligare att lokalpolisområdena i polisregion Nord genomfört en kartläggning jämfört med till exempel polisregionerna Mitt och Syd. Precis som tidigare år finns det också skillnader mellan kommungrupperna när det gäller kartläggningsarbetet, där en betydligt högre andel av kommunerna i storstadsområdena genomfört en kartläggning jämfört med kommuner i större städer med omnejd respektive i och kring mindre städer, tätorter och på landsbygden. Den tidigare skillnaden mellan gruppen kommuner i och kring större städer och gruppen kommuner i och kring

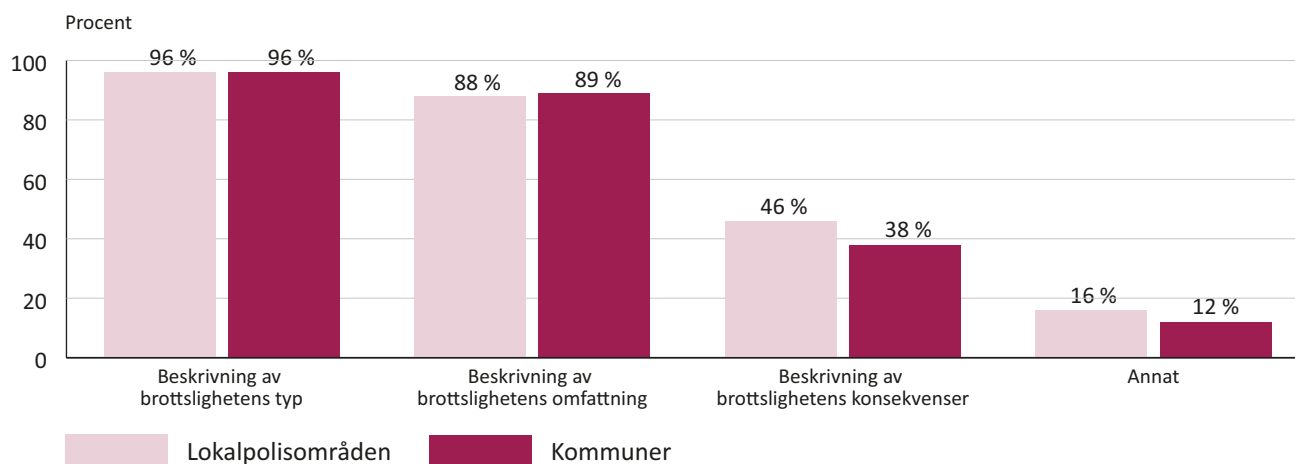
mindre städer, tätorter och på landsbygden syns inte i årets enkätundersökning.

Enkätundersökningen visar vidare att det är något vanligare att kommuner uppdaterar sin kartläggning av den lokala brottsligheten månadsvis eller oftare, än att lokalpolisområdena gör det. Detta är den vanligaste uppdateringsfrekvensen i kommunerna, medan det i lokalpolisområdena är vanligast att uppdatera kartläggningen halvårsvis eller årsvis. En möjlig förklaring kan vara att kommunerna ser rapportering inom metoder som Effektiv Samordning för Trygghet (EST) som en form av kartläggning. Som framgår i propositionen (Prop. 2022/23:43) är det dock inte denna typ av löpande rapportering som avses med lagens krav på kartläggning. Utifrån detta kan det finnas skäl även för kommuner som svarat att de genomfört en kartläggning att se över om denna genomförs så att lagens krav uppfylls. Totalt sett uppdaterar 83 procent av lokalpolisområdena och 68 procent av kommunerna kartläggningen minst årsvis.

Få kommuner och lokalpolisområden kartlägger brottslighetens konsekvenser

Brås enkätundersökningar visar att de allra flesta kommuner och lokalpolisområden som genomfört en kartläggning det senaste året har inkluderat en beskrivning av vilken typ av brottslighet som förekommer lokalt. Det är också vanligt att inkludera en beskrivning av brottslighetens omfattning – nästan nio av tio kommuner och lokalpolisområden gör detta. Betydligt mindre vanligt är det att beskriva vilka konsekvenser brottsligheten får. Det är knappt fyra av tio kommuner som uppger att de gör detta.

FIGUR 3. Jämförelse av kartläggningens innehåll mellan kommuner och lokalpolisområden. (Kommuner N=201, Lokalpolisområden N=68)

Vikten av att inkludera olika perspektiv i det brottsförebyggande arbetet, och vad man som lokal aktör kan göra

Den nationella trygghetsundersökningen 2022 (Brå 2022c) visar att det finns skillnader i utsatthet för brott mellan olika grupper av invånare. Exempelvis är självrapporterad utsatthet för brott generellt störst bland yngre personer. Det förekommer även skillnader i utsatthet mellan män och kvinnor, till exempel när det gäller sexualbrott. Det finns också skillnader inom andra grupperingar, till exempel mellan sammanboende och ensamstående och personer med svensk respektive utländsk bakgrund. Skillnaderna ser olika ut för olika typer av brott. Att integrera olika perspektiv i arbetet med att kartlägga vilken brottslighet som förekommer, i vilken omfattning och med vilka konsekvenser är därmed viktigt.

Mer konkreta tips för att integrera olika perspektiv i det brottsförebyggande arbetet är:

- Genomför enkät- eller intervjuundersökningar med invånare från olika grupper av befolkningen för att få en fördjupad bild av vilken brottslighet som olika grupper av invånare utsätts för och vilken omfattning. I dessa undersökningar bör också de olika gruppernas upplevelse av brottslighetens konsekvenser undersökas.
- Fundera över om förebyggande åtgärder bör riktas till eller anpassas för någon viss grupp.
- Följ upp effekterna av arbetet med åtgärder inom olika grupper av befolkningen.

Andelen lokalpolisområden som gör det är något fler, men uppgår inte ens till hälften. Sammantaget syns alltså inga större skillnader mellan kommuner och lokalpolisområden vad gäller kartläggningens innehåll.

Underlag från Polismyndigheten är vanligast i arbetet med kartläggningen

När det gäller användning av källor framgår att det är vanligast att kommuner använder fyra eller fem olika källor i arbetet med kartläggningen, medan lokalpolisområden vanligtvis använder sju källor, alltså något fler. Det är vanligast att kommuner använder underlag från Polismyndigheten eller från den egna kommunala verksamheten. En relativt stor andel kommuner inkluderar också information inhämtad från aktörer inom näringslivet i kartläggningen, medan något färre inkluderar information från civilsamhällesaktörer. Bland lokalpolisområdena är det också vanligast att inkludera underlag från den egna myndigheten. Värt att notera är att andelen kommuner som inkluderar underlag från Polismyndigheten i sin kartläggning av brottsligheten har ökat relativt kraftigt sedan 2017. Även lokalpolisområdena använder underlag från den egna myndigheten i större utsträckning än tidigare.

Få lokala aktörer inkluderar ett ålders- och jämställdhetsperspektiv i kartläggningsarbetet

När det gäller informationsinhämtning från olika grupper av invånare visar enkäten att det är betydligt vanligare att kommunen inhämtar information ur ett åldersperspektiv än ur ett jämställdhetsperspektiv i arbetet med kartläggningen av den lokala brottsligheten. Detsamma gäller i lokalpolisområdena. Det är vanligare att lokalpolisområdena inkluderar olika perspektiv i informationsinhämtningen än att kommunerna gör det. Vanligast är att kommunerna och lokalpolisområdena värnar om att inhämta information från barn och unga. Betydligt färre, drygt en fjärdedel av kommunerna och knappt fyra av tio lokalpolisområden, uppger att de månat om att inhämta information från äldre invånare. Ännu färre har beaktat att inhämta information från kvinnor respektive män, och ytterst få kommuner och lokalpolisområden beaktar inhämtning av information från personer med funktionsnedsättning. Detta trots att personer med funktionsnedsättning är en extra brottsutsatt grupp inom vissa brottskategorier.

I arbetet med att identifiera den lokala brottslighetens konsekvenser är det också vanligare att kommuner och lokalpolisområden beaktar ett åldersperspektiv jämfört med ett jämställdhetsperspektiv. Att över huvud taget beakta något av perspektiven är ytterst ovanligt i kommunerna – endast sex procent inkluderar ett jämställdhetsperspektiv och tio procent ett åldersperspektiv. Att inkludera ett åldersperspektiv är betydligt vanligare i lokalpolisområdena – 39 procent av lokalpolisområdena uppger att de gör detta och 13 procent uppger att de inkluderar jämställdhetsperspektivet. När det gäller polisregionerna är det dock endast tre av sju regioner som över huvud taget analyserar brottslighetens konsekvenser ur ett jämställdhetsperspektiv, medan sex av sju analyserar konsekvenser ur ett åldersperspektiv.

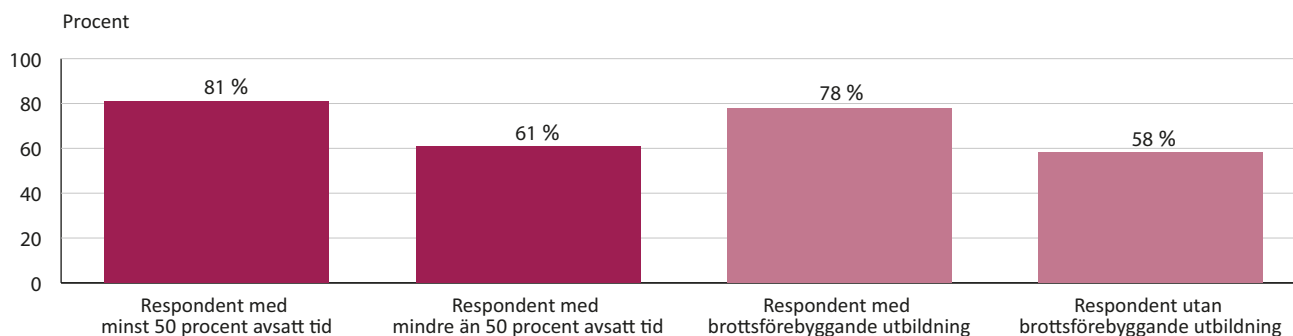
Det är vanligare att kvinnliga respondenter i kommunerna uppger att de analyserar konsekvenser ur ett jämställdhets- och åldersperspektiv jämfört med manliga respondenter. Detta gäller särskilt jämställdhetsperspektivet, där 30 procent av de kvinnliga respondenterna jämfört med 16 procent av de manliga har analyserat konsekvenser ur ett jämställdhetsperspektiv. Vad gäller åldersperspek-

tivet är andelarna 44 procent respektive 31 procent. Även bland kommunpoliserna är det något vanligare att kvinnliga respondenter analyserar konsekvenser ur ett jämställdhetsperspektiv. Däremot syns motsatt resultat för åldersperspektivet.

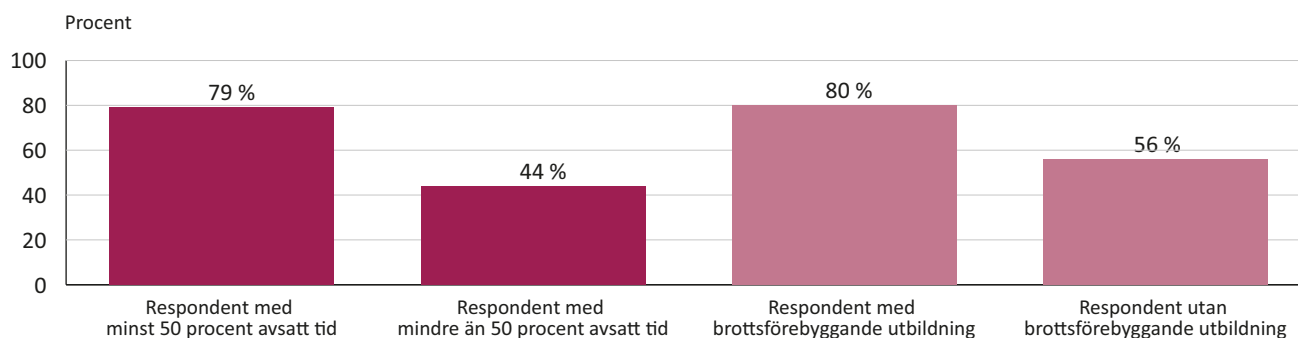
Förbättrade personella förutsättningar har stora möjligheter att driva på utvecklingen av kartläggningsarbetet

Bland både kommuner och lokalpolisområden syns ett tydligt samband mellan personella förutsättningar och genomförandet av kartläggningar. Bland kommuner som har utbildade tjänstepersoner som arbetar med brottsförebyggande frågor är andelen som genomfört kartläggningar 20 procentenheter högre än bland kommuner som inte har det. Samma skillnad syns mellan gruppen av kommuner där tjänstepersonen har minst 50 procent avsatt tid för brottsförebyggande arbete och gruppen av kommuner som inte har det. Även bland de kommunpoliserna som uppger att de har utbildning och minst 50 procent avsatt tid är det också betydligt vanligare att det har genomförts en kartläggning i lokalpolisområdet det senaste året. Skillnaderna är ännu större än bland de kommunala tjänstepersonerna.

FIGUR 4. Jämförelse av andel kommuner som genomfört kartläggning beroende på respondentens personella förutsättningar. (N=297)

FIGUR 5. Jämförelse av andel lokalpolisområden som genomfört kartläggning beroende på respondentens personella förutsättningar. (N=91)

► **Det är dock inte bara själva genomförandet av kartläggningen som samvarierar med de personella förutsättningarna. Bland de kommuner som genomfört en kartläggning syns också skillnader i dess omfattning och kvalitetsnivå beroende på utbildning och avsatt tid.**

Till exempel syns stora skillnader när det gäller att beskriva brottslighetens konsekvenser, där 46 procent av de respondenter som uppger att de gått utbildning i brottsförebyggande arbete också svarar att en sådan beskrivning gjorts, medan motsvarande andel bland de som uppgett att de inte gått utbildning i brottsförebyggande arbete endast är 27 procent. Några större skillnader i kartläggningens innehåll mellan kommunpoliserna med olika personella förutsättningar syns dock inte på samma sätt.

Däremot påverkar personella förutsättningar vilken typ av källor som används i kartläggningen, både i kommuner och lokalpolisområden. Det är exempelvis betydligt vanligare att ha använt statistik från Brå och information inhämtad från civilsamhället i arbetet med kartläggningen i kommuner och lokalpolisområden där respondenten har brottsförebyggande utbildning och/eller minst 50 procent avsatt tid för brottsförebyggande arbete.

Det finns också ett positivt samband mellan personella förutsättningar i kommunerna och informationsinsamling och konsekvensanalys ur ett ålders- och jämställdhetsperspektiv. Till exempel finns det ett starkt samband mellan utbildning i brottsförebyggande arbete och inkludering av båda dessa perspektiv i beskrivningen av brottslighetens konsekvenser. Bland kommuner med utbildade respondenter uppger 45 procent att brottslighetens konsekvenser har analyserats ur ett åldersperspektiv,

jämfört med 22 procent bland utbildade respondenter. Motsvarande andelar för jämställdhetsperspektivet är 28 respektive 13 procent. Sambandet mellan personella förutsättningar och inkludering av jämställdhets- och åldersperspektivet i kartläggningsarbetet är inte lika tydligt i lokalpolisområdena som i kommunerna.

Fler och bättre kartläggningar bland dem som tagit del av Brås och Länsstyrelsens stöd

Enkätresultaten visar på ett starkt samband mellan kommuner som genomfört en kartläggning och kommuner som tagit del av stöd från Brå och Länsstyrelsen. Andelen som genomfört en kartläggning är 20 procentenheter högre i de grupper som tagit del av stöd från Brå eller någon form av kompetensutveckling via Länsstyrelsen. Mer konkret så samvarierar genomförandet av kartläggning exempelvis starkt med att ha tagit del av det metodstöd om kartläggning och lägesbild som Brå, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Polismyndigheten står bakom.

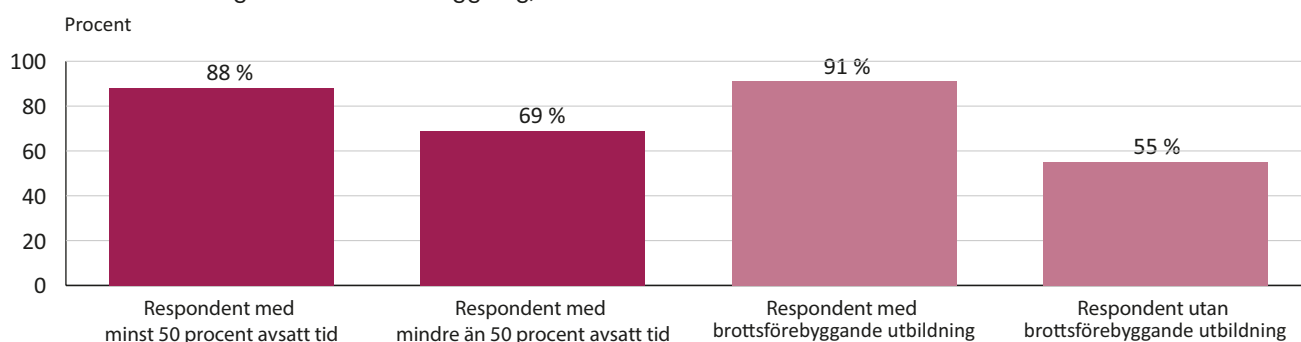
Något motsvarande samband mellan stöd och kartläggningens genomförande syns inte bland lokalpolisområdena. Dock syns skillnader vad gäller omfattningen av kartläggningen om man jämför svaren från kommunpoliserna som tagit del av Brås metodstöd om kartläggning och lägesbild med svaren från de som inte har det. Det finns till exempel ett positivt samband mellan de som tagit del av metodstödet och de som uppgett att de i kartläggningen har inkluderat en beskrivning av brottslighetens konsekvenser. Detta samband återfinns även bland kommunerna.

Brås metodstöd om kartläggning och lägesbild

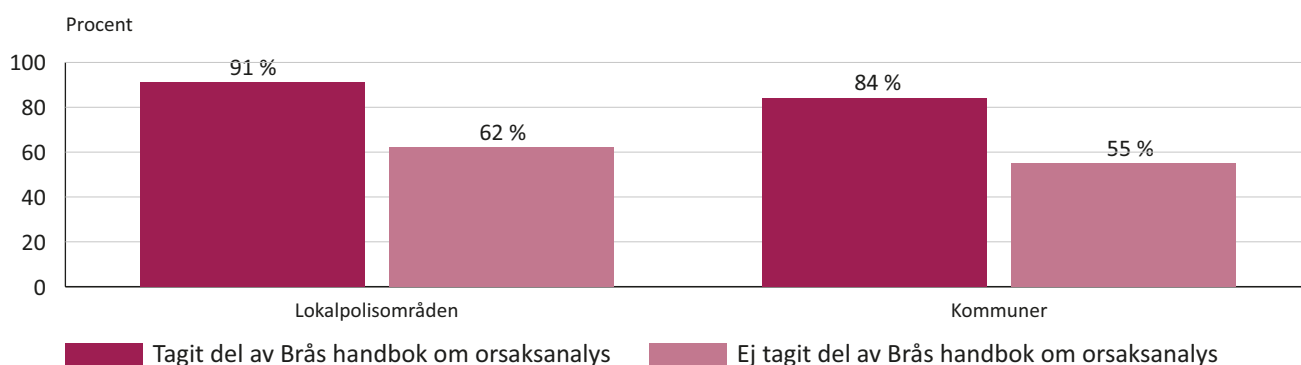
Brå har tillsammans med Polismyndigheten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) tagit fram en bok som beskriver hur lokala aktörer kan ta fram lägesbilder. Boken beskriver fördjupat hur arbetet med kartläggningar kan bedrivas på olika nivåer beroende på den enskilda kommunens eller det enskilda lokalpolisområdets förutsättningar. Boken finns att ladda ner på Brås webbplats.

FIGUR 6. Jämförelse av andel kommuner som genomfört orsaksanalys beroende på respondentens personella förutsättningar. (N=201. Frågan om orsaksanalys har endast ställts till de respondenter som svarat att kommunen genomfört en kartläggning)

FIGUR 7. Jämförelse av andel kommuner respektive lokalpolisområden som genomfört orsaksanalys beroende på om de tagit del av metodstöd. (Kommuner N=201, Lokalpolisområden N=68. Frågan har endast ställts till de respondenter som svarat att kommunen/lokalpolisområdet genomfört en kartläggning det senaste året)

Det är också betydligt vanligare bland de kommuner som tagit del av Brås metodstöd att använda vissa källor. Det gäller exempelvis dialoger med medborgare och medarbetare samt observationer. Även Länsstyrelsens stöd visar samband med en högre användning av denna typ av källor.

I lokalpolisområdena finns också samvariation mellan stöd från Brå och användning av vissa källor. Till exempel är det vanligare att kommunpolis som tagit del av Brås stöd använder information från civilsamhället och statistik från Brå. Att inkludera ett jämställdhets- och åldersperspektiv i arbetet med kartläggningen är vanligare både bland kommuner och lokalpolisområden som tagit del av stöd från Brå och Länsstyrelsen.

Det är många lokala aktörer som inte har analyserat brottslighetens orsaker

För att få till stånd effektiva och träffsäkra åtgärder krävs att orsakerna till brottsligheten identifieras. Att nästan varannan kommun inte har analyserat orsakerna till förekomsten av den lokala brottsligheten är därför problematiskt.

Precis som när det gäller kartläggningen förefaller personella förutsättningar samt stöd i arbetet spela stor roll för om kommuner som kartlagt brottsligheten också analyserat dess orsaker. Det visar på att det finns möjlighet till utveckling även i denna del av arbetet, genom att förbättra de personella förutsättningarna. Till exempel är det betydligt vanligare bland kommuner med utbildade tjänste-

personer att både ha kartlagt brottsligheten och analyserat dess orsaker än bland de som saknar utbildade tjänstepersoner. Samma skillnad syns mellan kommuner som har tjänstepersoner med 50 procent avsatt tid och de som inte har det. Särskilt utbildning i brottsförebyggande arbete förefaller spela stor roll; bland de kommuner som har en utbildad tjänsteperson har mer än nio av tio kartlagt brottsligheten och analyserat dess orsaker, jämfört med drygt fem av tio bland de där tjänstepersonen saknar utbildning.

Det finns också ett positivt samband mellan kommuner som tagit del av Brås metodstöd kring orsaksanalys och de som genomfört en orsaksanalys. På motsvarande sätt finns det ett positivt samband mellan att ha genomfört en orsaksanalys och ha tagit del av kompetensutveckling via Länsstyrelsen.

I lokalpolisområdena finns inte samma samband mellan personella förutsättningar och genomförandet av orsaksanalyser som i kommunerna, men kommunpoliser som tagit del av Brås metodstöd om orsaksanalys har precis som i kommunerna i högre utsträckning också genomfört orsaksanalyser än de som inte tagit del av stödet.

Åtgärdsplaner är inte vanliga i kommunerna, men desto fler vidtar åtgärder

Ur den kommande lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete (Prop. 2022/23:43):

5 § Kommuner ska, med lägesbilden som underlag, besluta om en plan för vilka åtgärder som kommunen avser att vidta för att förebygga brott (åtgärdsplan).

I den kommande lagstiftningen ställs det krav på att kommunerna ska besluta om en plan som beskriver de åtgärder som kommunen avser vidta för att förebygga brott. För att uppfylla lagens krav krävs en koppling mellan lägesbilden och åtgärdsplanen, där kommunerna utifrån sin kartläggning av den lokala brottsligheten och sin analys av orsakerna bakom den tar ställning till behovet av förebyggande åtgärder. I propositionen (Prop. 2022/23:43)

framgår att kommunerna i beslutet om åtgärder även bör använda kunskap om vilka insatser som visat sig verkningsfulla eller lovande för att förebygga de aktuella brottsproblemen. Det kan till exempel handla om att ta del av kunskap från lärosäten eller nationella myndigheter, eller att utbyta erfarenheter med andra kommuner. Åtgärdsplanen behöver enligt propositionen innehålla åtgärder som är konkreta, och för varje åtgärd ska det tydliggöras vilket problem som åtgärden i fråga avser att förebygga. Det beskrivs också som lämpligt att i planen tydliggöra under vilken period kommunen planerar att vidta åtgärderna, vem eller vilka inom kommunen som ansvarar för genomförandet respektive uppföljningen samt redovisa vad uppföljningen av tidigare års åtgärdsplaner visat på för resultat.

Brå har inte tidigare följt upp de lokala aktörernas arbete med åtgärdsplaner, men har med anledning av den kommande lagstiftningen för första gången inkluderat enkätfrågor kring detta. Brå har också genomfört en fördjupad dokumentstudie av åtgärdsplanernas kvalitet i ett antal kommuner. Nedan presenteras utifrån dessa underlag en nulägesbeskrivning av kommuner och lokalpolisområdens arbete med åtgärdsplaner.

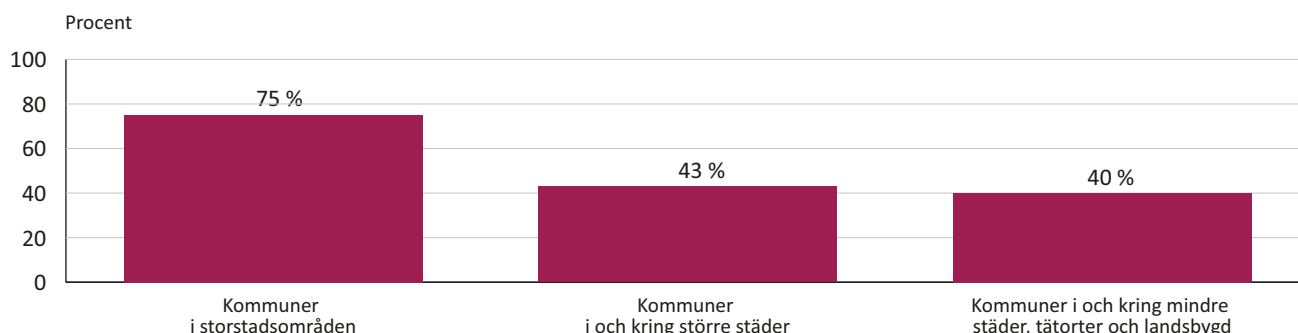
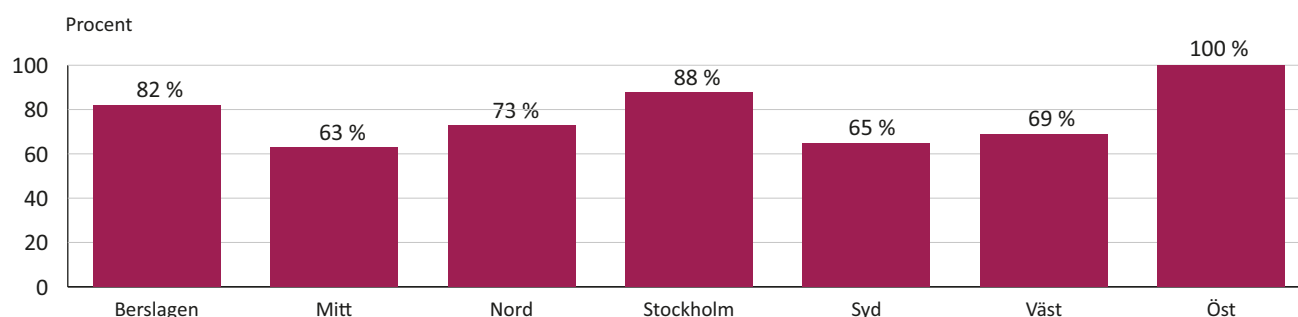
Fler än hälften av kommunerna har inte en åtgärdsplan på plats

Respondenter från knappt hälften av kommunerna och ungefär tre av fyra lokalpolisområden uppger att kommunen eller lokalpolisområdet beslutat om en plan för att förebygga lokal brottslighet. Det vanligaste är att åtgärdsplanen, såväl i kommunerna som i lokalpolisområdena, uppdateras minst vartannat år. Nära åtta av tio lokalpolisområden och två av tre kommuner uppger att de uppdaterar åtgärdsplanerna med en frekvens mellan en gång i månaden och vartannat år. Även Brås dokumentstudier visar att det vanligaste är att kommunernas åtgärdsplaner gäller under ett eller två år. Det är vanligare att lokalpolisområdena uppdaterar sina åtgärdsplaner mer frekvent än kommunerna.

Precis som när det gäller övriga delar i det kunskapsbaserade arbetet är det betydligt vanligare att kommuner i storstadsområden beslutat om en åtgärdsplan jämfört med övriga kommuner. Det finns också vissa skillnader mellan länen, där andelen som beslutat om en åtgärdsplan i respektive län varierar mellan 13 och 78 procent.¹²

¹² Undantaget Gotland som endast har en kommun i länet.

FIGUR 8. Jämförelse av andel kommuner i olika kommungrupper som beslutat om en åtgärdsplan (N=297)**FIGUR 9. Jämförelse av andel lokalpolisområden i olika polisregioner som beslutat om en åtgärdsplan (N=91)**

Viss variation finns även mellan polisregionerna. Till exempel uppger respondenter från samtliga lokalpolisområden i polisregion Öst att de beslutat om en åtgärdsplan, medan knappt två av tre lokalpolisområden i polisregionerna Syd och Mitt har gjort det.

Kommuners åtgärdsplaner baseras oftast på den lokala lägesbilden

Enkätundersökningen visar att det är vanligt att kommunernas åtgärdsplaner grundar sig på en kartläggning av brottslighetens typ och omfattning. Se Figur 10 på nästa sida. Fler än hälften av de kommuner som beslutat om åtgärdsplaner uppger även att den baseras på en analys av brottslighetens orsaker, och kunskap om vad som utgör verkningsfulla eller lovande metoder och insatser. Det finns inga större skillnader mellan olika typer av kommuner när det kommer till vad åtgärdsplanerna baseras på.

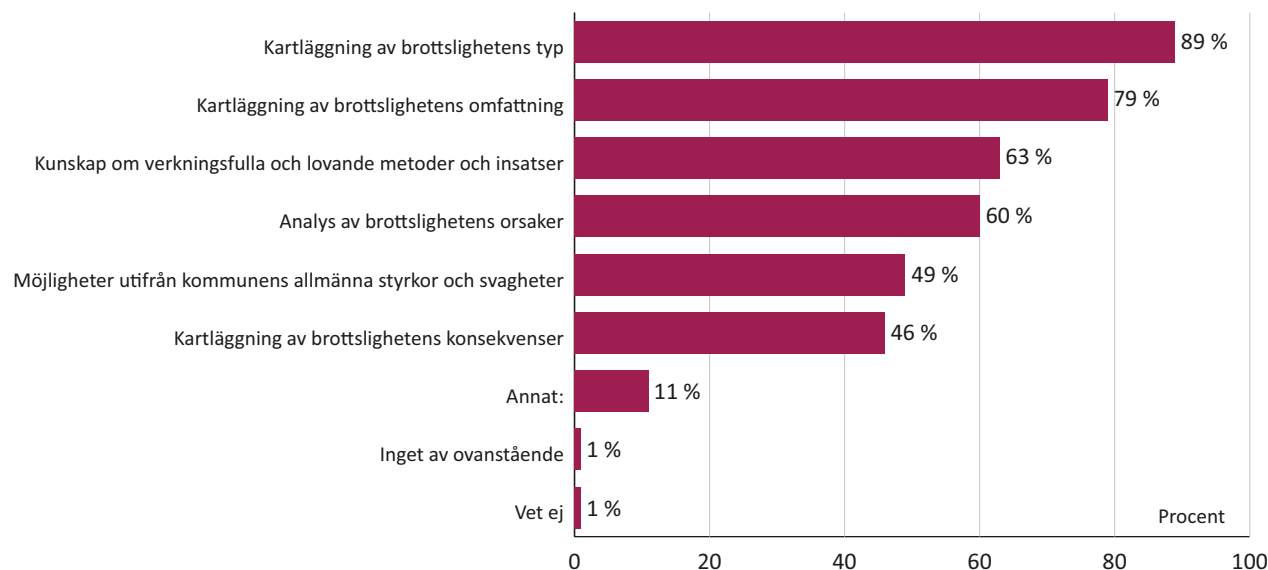
Vidare framgår att beslut om vilka åtgärder som ska vidtas oftast baseras på erfarenhetsutbyte med

andra kommuner eller genom att ta del av olika typer av underlag från Brå. Det finns också vissa skillnader mellan olika typer av kommuner, där det till exempel är något vanligare att kommuner i storstadsområden använder svensk forskning för att besluta om vilka åtgärder som ska vidtas.

Åtgärder är ofta oprecisa och saknar tydligt syfte

Brås dokumentstudier, som omfattar granskning av åtgärdsplaner i mer än hälften av de kommuner som uppgett att de har en sådan plan, visar att planerna ofta är behäftade med stora kvalitetsbrister. Brå noterar exempelvis att mer än en femtedel av planerna innehåller åtgärder som är så pass generella att det är svårt att förstå vad som ska göras. Det kan bland annat handla om att endast beskriva att "samverkan ska öka" utan att tydliggöra vilken samverkan som avses. I nästan varannan plan saknas också en tydlig koppling mellan föreslagna åtgärder och brottsproblem. Det framgår alltså inte vilken typ av brottslighet som åtgärder ska påverka.

FIGUR 10. Jämförelse av hur vanligt det är att kommuners åtgärdsplaner grundar sig på olika underlag (N=141. Frågan har endast ställts till de respondenter som svarat att kommunen beslutat om en åtgärdsplan)

Dessutom saknas det i cirka tre av fyra planer en tydligt avsatt tidsperiod för respektive åtgärd. Ofta saknas det även ett tydliggörande kring vem som ansvarar för åtgärdens genomförande och uppföljning. Vissa formella delar saknas också ofta, som ett datum för planens framtagande och en tidsperiod för planens giltighet, eller ett tydligt och formellt beslut om planen. Det kan också noteras att det är ovanligt att planerna innehåller någon form av resonemang ur ett jämställdhets- eller åldersperspektiv vid val av åtgärder. Endast runt en av tio planer inkluderar något sådant resonemang, där det precis som vid kartlägningsarbetet är något vanligare att inkludera ett åldersperspektiv.

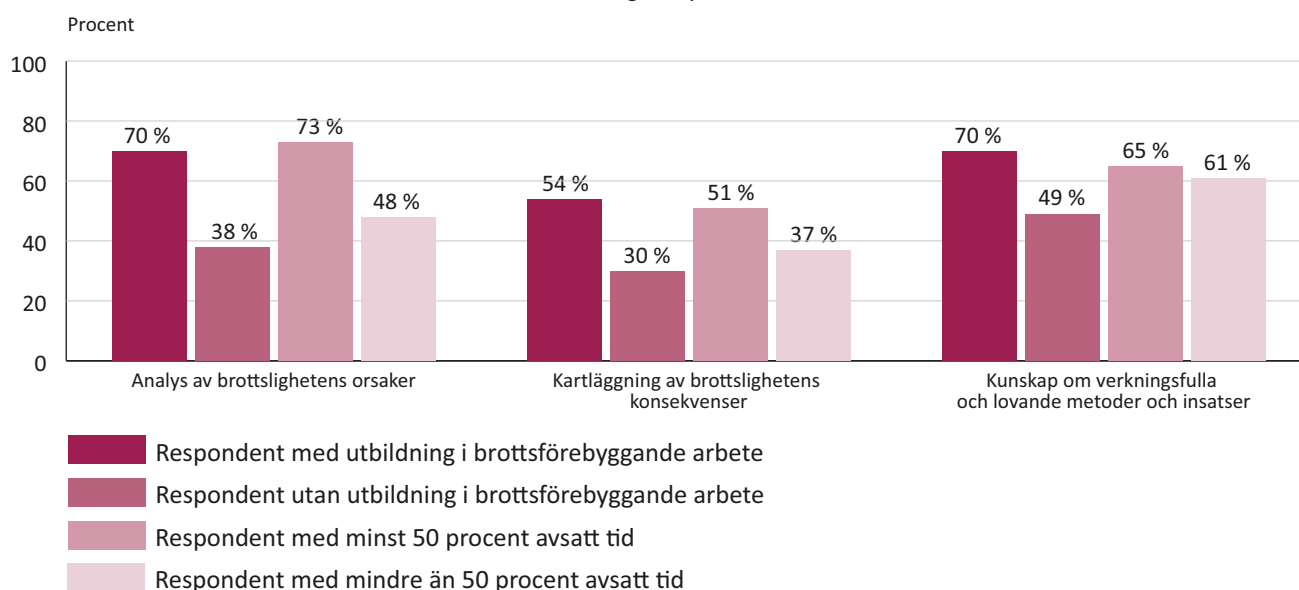
Det varierar stort mellan kommuner angående vad som anses vara kommunens åtgärdsplan. Vid Brås begäran om att få ta del av kommunernas åtgärdsplaner har 42 procent skickat in någon form av handlingsplan eller aktivitetsplan, och 19 procent någon form av mer allmän och övergripande plan. Vidare har 15 procent skickat in kommunens samverkansöverenskommelse med andra aktörer (oftast Polismyndigheten) och 12 procent kommunens och Polismyndighetens medborgarlöfte. Övriga exempel som förekommer är lägesbilder, riktlinjer och rutiner, strategier, orsaksanalyser och uppföljningar.

Potential till fler och bättre åtgärdsplaner genom stöd och goda personella förutsättningar

Även när det gäller beslut om åtgärdsplaner återkommer ett positivt samband med kommunernas förutsättningar för det brottsförebyggande arbetet. Både de personella och de organisatoriska förutsättningarna samvarierar positivt med kommunernas arbete med åtgärdsplaner. I synnerhet är det personella förutsättningar i form av en utbildad tjänsteperson med minst 50 procent avsatt tid för arbetet som verkar samvariera med att åtgärdsplaner beslutas i större utsträckning. Det är 34 procentenheter vanligare att tjänstepersoner som uppger att de har ordentligt avsatt tid för arbetet svarar att kommunen har beslutat om en åtgärdsplan jämfört med de som inte har lika mycket tid avsatt tid för arbetet. Motsvarande skillnad för kommuner med utbildade tjänstepersoner jämfört med utbildade är 32 procentenheter. Bland lokalpolisområdena finns också viss positiv samvariation mellan personella förutsättningar och beslut om åtgärdsplaner.

Även stöd från Brå och kunskapsstöd från Länsstyrelsen samvarierar positivt med att i kommunen har beslutat om en åtgärdsplan. Särskilt gäller det stödet från Brå, där 59 procent bland de kommuner som uppger att de tagit stöd av Brå det senaste året

FIGUR 11. Jämförelse av hur vanligt det är att kommuners åtgärdsplaner grundar sig på olika underlag beroende på respondentens personella förutsättningar. (N=141. Frågan har endast ställts till de respondenter som svarat att kommunen beslutat om en åtgärdsplan)

uppges att de beslutat om en åtgärdsplan. Det kan jämföras med 32 procent bland de kommuner som inte tagit del av stöd från Brå under samma period. Det finns också ett positivt samband mellan beslut om åtgärdsplaner och lokalpolisområden där kommunpolisen tagit del av stöd i form av kompetensutveckling från Länsstyrelsen.

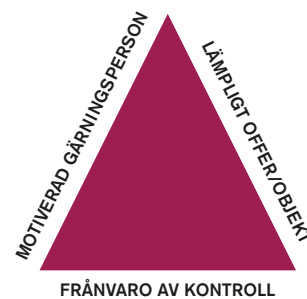
Precis som när det gäller arbetet med kartläggning samvarierar de personella förutsättningarna även med kvaliteten i arbetet med åtgärdsplaner. Det är till exempel betydligt vanligare att basera åtgärdsplanerna på orsaksanalyser och kartläggningar av brottslighetens konsekvenser i kommuner som har en utbildad tjänsteperson jämfört med kommuner där tjänstepersonen saknar utbildning inom brottsförebyggande arbete. Även personella förutsättningar i form av avsatt tid samvarierar med att använda detta som grund i sin åtgärdsplan.

Det är vanligast att de lokala aktörerna vidtar åtgärder för att försvåra genomförandet av brott

Även om hälften av kommunerna och en fjärdedel av lokalpolisområdena inte har tagit fram någon åtgärdsplan är det långt fler som har genomfört någon form av brottsförebyggande åtgärd senaste året. Respondenter från i så gott som alla lokalpolis-

områden och 86 procent av kommunerna uppges detta. Bland kommuner i storstadsområden uppges nästan alla respondenter att kommunen har genomfört åtgärder, medan motsvarande andel i kommuner i mindre städer, tätorter och landsbygd är 80 procent.

Vanligast i såväl kommuner som lokalpolisområden är åtgärder som avser att försvåra genomförandet av brott, medan åtgärder för att stärka kontroll eller minska gärningspersoners brottsbenägenhet är något mindre vanliga. Ofta förekommande åtgärder som kommunerna vidtar handlar om belysning, kamerabevakning, grannsamverkan och tillsyn.

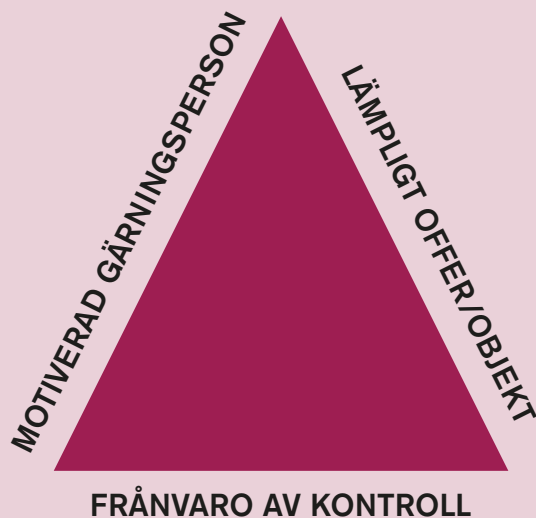

Det vanligaste är att respondenterna i kommunerna uppges att de arbetar brottsförebyggande utifrån alla delar i brottstriangeln – 32 procent uppges det. Det är dock betydligt vanligare att arbeta mångfacetterat på detta sätt i kommuner i storstadsområden jämfört med övriga kommuner. Detta ligger i linje med resultaten från tidigare år. Fördelningen mellan olika typer av åtgärder är också jämnast bland kommuner i storstadsområden.

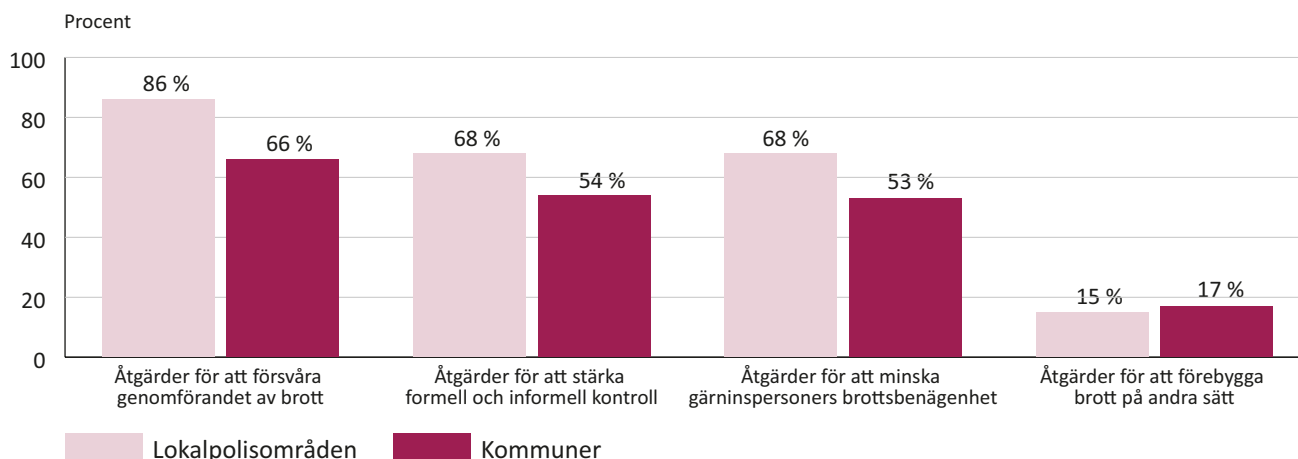
Brottstriangeln

Brottstriangeln, som utgår från rutinaktivitetsteorin, beskriver tre förutsättningar som påverkar om brott kan komma att begås: motiverad gärningsperson, lämpligt offer och avsaknad av kontroll.

Ett brottsförebyggande arbete innebär att förändra en eller flera av de tre sidorna i triangeln för att på så sätt förebygga att brott sker. Brottsförebyggande åtgärder kan vara av social karaktär, exempelvis att minska en gärningspersons motivation att begå brott. Men de kan också inriktas på att förändra de situationer som genererar brott, till exempel genom åtgärder som skyddar brottsobjektet eller förändrar platsen så att det blir mindre attraktivt att begå brott där.

FIGUR 12. Jämförelse av andelen kommuner respektive lokalpolisområden som vidtagit olika typer av brottsförebyggande åtgärder det senaste året (Kommuner N=297, Lokalpolisområden N=91)

I lokalpolisområdena är det lika vanligt att arbeta med samtliga delar av brottstriangeln som att arbeta med två av tre delar. Det finns vissa skillnader mellan polisregionerna, där det i polisregionerna Mitt, Stockholm, Väst och Öst är vanligast att arbeta utifrån alla delar, medan det i övriga regioner är vanligare att endast arbeta med två delar. I de flesta polisregionerna är det vanligast att arbeta med att försvåra genomförandet av brott, men i polisregion Syd är det lika vanligt att arbeta med att minska gärningspersoners brottsbenägenhet och i polis-

region Nord är det vanligaste att arbeta med att stärka kontrollen.

Förebyggande åtgärder mot narkotika, skadegörelse och ordningsstörningar är vanligast, efter allmänna universella insatser

Enkätundersökningen visar att det är vanligast att kommuner som vidtar åtgärder mot specifika brottsproblem gör det i syfte att förebygga skadegörelse, klotter, ordningsstörningar och narkotika-

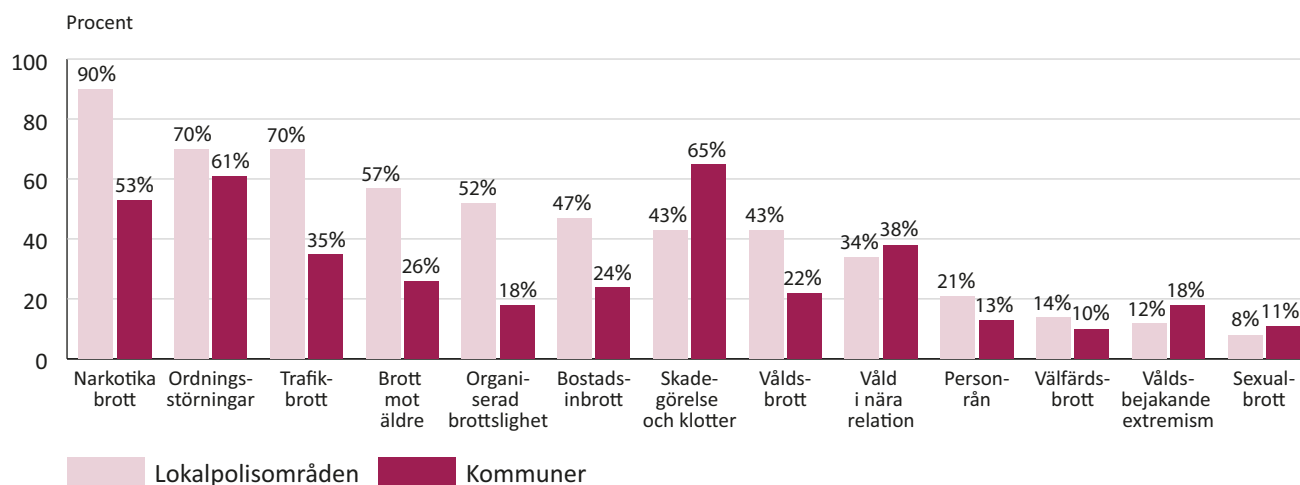
brott. Det är samma områden som kommuner i tidigare års undersökningar beskrivit att de prioriterar att arbeta med. När det gäller vissa brotts typer är det betydligt vanligare att kommuner i storstadsområden vidtar förebyggande åtgärder jämfört med övriga kommuner. Det gäller till exempel våldsbrott, personrån, brott mot äldre och våld i nära relation. När det gäller skadegörelse, klotter, ordningsstörningar och trafikbrott är det ungefär lika vanligt att arbeta förebyggande, oavsett typ av kommun.

Även i lokalpolisområdena är några av de vanligaste områdena att arbeta mot ordningsstörningar och narkotikabrott. Att arbeta mot skadegörelse och klotter är dock inte lika vanligt bland lokalpolisområdena som bland kommunerna. Däremot är det betydligt vanligare att arbeta med förebyggande insatser mot narkotikabrott – kommunpoliser från

hela nio av tio lokalpolisområden uppger att de gör detta. Det är också betydligt vanligare att arbeta för att förebygga brott mot äldre – i tre av sju polisregioner är detta en av de tre vanligaste brottsproblemen att arbeta mot. Det finns också en viss variation mellan polisregionerna, där det till exempel är betydligt vanligare i polisregion Stockholm att arbeta mot våld i nära relation och organiserad brottslighet jämfört med i övriga regioner.

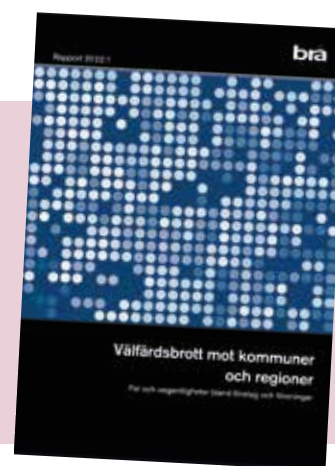
Att arbeta med åtgärder för att förebygga sexualbrott och välfärdsbrott är ovanligt i både kommuner och lokalpolisområden. Detta kan bero på att välfärdsbrott är en brottstyp som relativt nyligen börjat uppmärksammas och att det följaktligen inte finns så mycket information om verkningsfulla eller lovande åtgärder på området. Även kring sexualbrotten finns jämförelsevis lite kunskap om verkningsfulla eller lovande åtgärder.

FIGUR 13. Brottsproblem som kommuner respektive lokalpolisområden vidtagit åtgärder mot senaste året (Kommuner N=297, Lokalpolisområden N=91)

Webbinarium om välfärdsbrott

Brå och Center mot våldsbejakande extremism (CVE) anordnade i april 2022 ett webinarium om välfärdsbrott. Webbinariet utgår från Brås rapport *Välfärdsbrott mot kommuner och regioner* och innehåller bland annat exempel på framgångsrikt arbete lokalt och regionalt. Webbinariet innehåller även en presentation av Skatteverkets metodstöd på området. Det inspelade webinariet, som riktar sig till kommuner och regioner, finns tillgängligt på Brås webbplats.

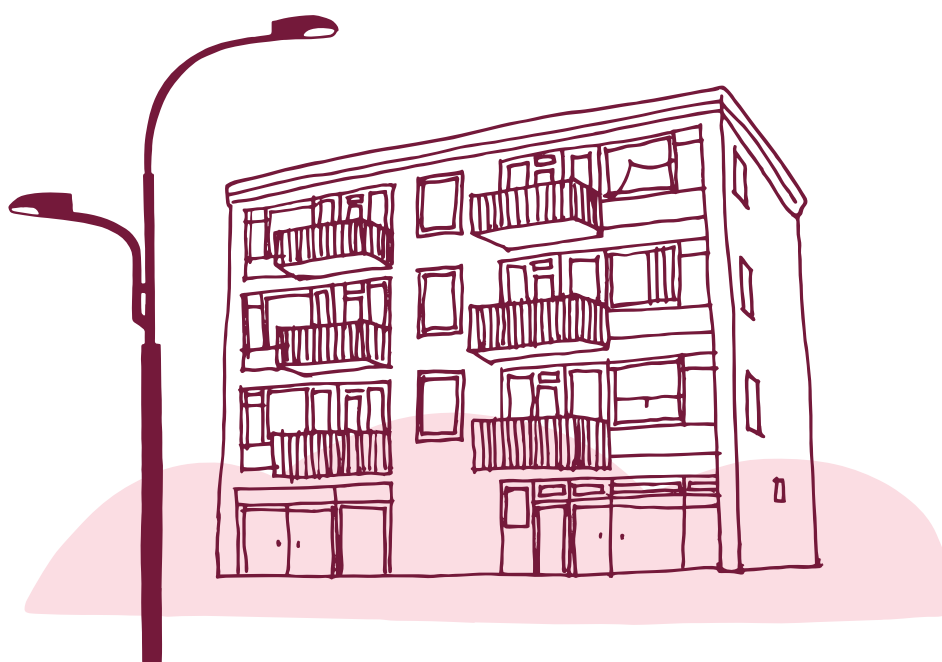
Dokumentstudierna av kommuners åtgärdsplaner bekräftar bilden av att det är vanligt att arbeta med åtgärder för att förebygga narkotikabrott. Brottsproblematik som avser alkohol, narkotika, doping och tobak (ANDT), i huvudsak narkotika, förekommer flest gånger i planerna. Planerna innehåller hela 130 åtgärder (i 73 granskade planer) som uttryckligen avser att förebygga sådan brottslighet. Vanligast är åtgärder som handlar om information, kommunikation och utbildning, respektive åtgärder som handlar om samverkan. Detta följer mönster från tidigare års undersökningar där kommuners arbete med åtgärder har undersökts mer allmänt. Något som dock särskilt framkommer i årets undersökning genom de dokumentstudier som genomförts, är att det är väldigt vanligt att kommuner beskriver kartläggning av narkotikabruk som en förebyggande åtgärd mot narkotikabrott. Brå vill i sammanhanget framhålla att kartläggning är något som i det kunskapsbaserade arbetssättet föregår arbetet med åtgärder, snarare än att det skulle vara en förebyggande åtgärd i sig. Brå vill också framhålla att det är tveksamt om informations- och kommunikationsåtgärder har någon tydlig förebyggande effekt vad gäller narkotikabrott (CAN 2000).

Vanligast, efter insatser mot narkotika, är riktade insatser mot våld. Det förekommer 82 sådana insatser i planerna, varav 42 avser insatser för att motverka våld i nära relation och 28 avser insatser mot våld mer allmänt. Den vanligaste åtgärden för att förebygga våld i nära relation är också åtgärder som handlar om information, kommunikation och

utbildning. När det gäller insatser mot våld rent allmänt är den vanligaste åtgärden olika typer av metoder och program, varav flera i skolmiljö. Det handlar exempelvis om *Mentorer i våldsprevention*, *Machofabriken* och *Agera tillsammans i skolan*.

Insatser mot sexualbrott och välfärdsbrott är mycket ovanliga i de granskade planerna, vilket ligger i linje med enkätresultaten. Åtgärdsplanerna innehåller däremot också relativt få beskrivningar av brottsproblematik kopplad till ordningsstörningar, skadegörelse och klotter, trots att dessa i enkäterna pekas ut som områden som är i fokus i kommunernas brottsförebyggande arbete. Skadegörelse och klotter är det fjärde vanligaste brottsproblemet som beskrivs och föregås förutom av narkotika och våldsbrott också av allmänna beskrivningar av ungdomsbrottslighet. Brottsproblematik kopplat till ordningsstörningar beskrivs endast i 4 av de 73 granskade planerna. I planerna framgår totalt sett 36 åtgärder som uttryckligen avser att motverka skadegörelse och 12 åtgärder som avser att motverka ordningsstörningar.

Värt att notera är också att en betydande andel av de åtgärder som framgår i de granskade åtgärdsplanerna är universella utan tydlig koppling till något specifikt brottsproblem. I de 73 granskade planerna återfinns totalt 166 allmänna sociala eller situationella insatser där inget specifikt brottsproblem har pekats ut. Vanligast är sociala insatser som rör ökad vuxennärvaro och föräldraskapsstöd och situationella insatser som rör grannsamverkan och belysning.

Många kommuner följer upp brottsförebyggande åtgärder, men de kan bli fler

Ur den kommande lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete (Prop. 2022/23:43):

6 § Kommuner ska minst vartannat år [...] följa upp åtgärdsplanen.

Den kommande lagstiftningen anger att kommunerna minst vartannat år ska följa upp åtgärdsplanen. I propositionen (Prop. 2022/23:43) som föregått lagstiftningen framgår att uppföljningen ska leda till kunskap om vilka effekter de vidtagna åtgärderna har lett till, för att möjliggöra ställningstaganden till om åtgärderna i planen bör utvidgas, justeras eller avslutas.

I följande del av kapitlet ger Brå en nulägesbeskrivning av kommunernas och lokalpolisområdenas arbete med att följa upp de brottsförebyggande åtgärder som de vidtar.

En majoritet av de lokala aktörerna följer regelbundet upp de åtgärder som vidtas

Bland kommuner och lokalpolisområden som vidtar brottsförebyggande åtgärder uppger en majoritet av respondenterna att de också följer upp dessa, vilket framgår i översikten i början av kapitlet. Huruvida

de lokala aktörerna har följt upp åtgärderna mer allmänt eller följt upp sin åtgärdsplan framgår inte. Precis som med övriga delar i det kunskapsbaserade arbetet är det något vanligare att följa upp åtgärderna bland kommuner i storstadsområdena än bland övriga kommuner. Bland lokalpolisområdena är det en polisregion som sticker ut i positiv bemärkelse och det är polisregion Stockholm. Där har samtliga kommunpoliserna uppgett att det genomförs en uppföljning av de åtgärder som vidtas i området.

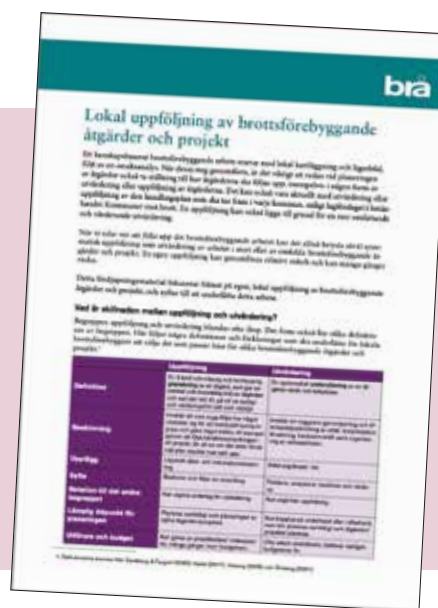
Bland de som uppger att de följt upp planen är det är klart vanligast i såväl kommuner som lokalpolisområden att detta görs halvårsvis eller årsvis. I så gott som alla kommuner som följer upp åtgärdsplanen görs detta minst en gång vartannat år, vilket är i enlighet med den kommande lagstiftningen. Samma mönster syns bland lokalpolisområdena. Det är en något högre andel kommuner än lokalpolisområden som uppger att de genomför en uppföljning, vilket skiljer sig åt jämfört med de övriga delarna av det kunskapsbaserade arbetet där det är vanligare att lokalpolisområdena arbetar med kartläggning, orsaksanalys och åtgärdsplaner.

Respondenter i såväl kommuner som lokalpolisområden uppger vanligtvis att uppföljningen innehåller en redogörelse för om åtgärderna genomförts. Det är också relativt vanligt att de lokala aktörerna vid uppföljningen tittar på om åtgärderna har gett de resultat som de avsåg. Däremot är det bara cirka hälften av kommunerna respektive lokalpolisområdena som också tittar på om åtgärderna nått de avsedda målgrupperna.

Brås metodstöd kring uppföljning

Brå har under 2022 tagit fram ett metodstöd som ger en fördjupad beskrivning av hur arbetet med systematisk uppföljning av brottsförebyggande åtgärder kan genomföras. Stöd materialet, *Lokal uppföljning av brottsförebyggande åtgärder och projekt*, finns att ladda ner på Brås webbplats och beskriver bland annat tre frågor som kan vara viktiga att besvara i uppföljningen:

1. Har åtgärderna genomförts?
2. Har åtgärderna gett avsedda effekter?
3. Har åtgärderna nått avsedda målgrupper?

Uppföljning sker i högre utsträckning där det finns goda förutsättningar

Även när det gäller uppföljning framgår ett positivt samband mellan goda förutsättningar för det brottsförebyggande arbetet och att uppföljning genomförs och håller hög kvalitet. Bland kommuner är det framför allt märkbart vid en jämförelse mellan gruppen kommuner som har ett brottsförebyggande råd på plats och inte; bland de kommuner som uppger att de har ett brottsförebyggande råd är det 20 procent fler som följer upp åtgärder. Det är också vanligare med uppföljning bland kommuner med goda personella förutsättningar där tjänstepersonen har brottsförebyggande utbildning och/eller minst 50 procent avsatt tid för brottsförebyggande arbete. Uppföljningens innehåll har också ett starkt samband med om kommunen har utbildade tjänstepersoner eller inte. Det är betydligt vanligare att i kommuner med utbildade tjänstepersoner följa upp om åtgärderna gett avsedda effekter och nått avsedda målgrupper. Personella förutsättningar samvarierar positivt med genomförande av uppföljningar även i lokalpolisområdena. I lokalpolisområden där kommunpolisen har utbildning följs åtgärder upp i högre utsträckning.

De lokala aktörernas behov av stöd är fortsatt stort

I följande del av kapitlet redogör Brå för kommunernas och lokalpolisområdenas stödbehov med särskild betoning på vad kommunerna behöver för att uppfylla den kommande lagstiftningen.

Drygt en fjärdedel av kommunerna upplever inte att de är förberedda inför lagstiftningen

Den kommande lagstiftningen om kommuners brottsförebyggande ansvar föreslås träda i kraft under 2023 och som framgått av ovanstående genomgång av nuläget är det relativt många kommuner som behöver vidta åtgärder för att uppfylla lagens krav. I enkätundersökningen har respondenterna i kommunerna själva fått bedöma hur förberedda kommunen är inför lagstiftningens ikraftträdande, och bilden är relativt samstämmig med undersökningsresultaten i övrigt.¹³ Ungefär två av tre kommuner arbetar redan aktivt med kartläggning och uppföljning, och lika många respondenter uppger att kommunen i mycket eller ganska stor utsträckning är förberedda inför den kommande lagstiftningen. Det är dock viktigt att notera att respondenter i mer än var fjärde kommun bedömer

13 Frågan som respondenterna i kommunerna fick i enkäten löd: "I vilken utsträckning är kommunen förberedd inför den nya lagstiftningen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete?". Vid tidpunkten för enkätundersökningen var slutbetänkandet som ligger grund för lagförslaget officiellt och hade genomgått en remissrunda. I slutet av enkätundersökningsperioden publicerades lagrådsremissen.

FIGUR 14. Jämförelse av i vilken utsträckning kommuner i olika kommungrupper upplever sig förberedda inför den kommande lagstiftningen (Kommuner N=297)

att kommunen inte är förberedd i någon större utsträckning. Det är betydligt vanligare bland respondenter från kommuner i storstadsområden att svara att kommunen är förberedd inför lagstiftningen än bland respondenter från övriga kommuner.

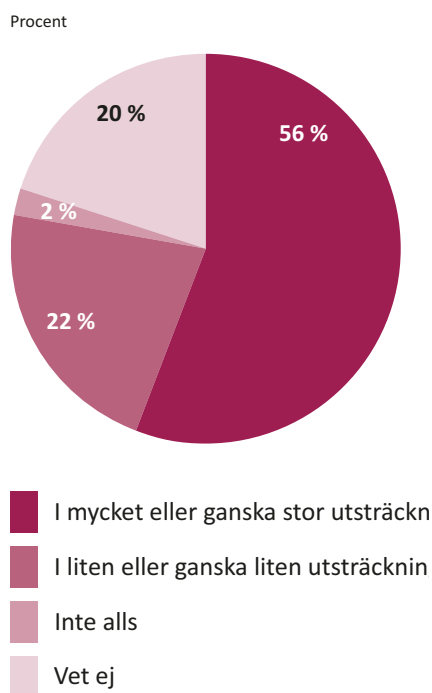
Flertalet kommuner som inte uppfyller lagens krav genomför förberedelser inför lagstiftningen

Vid Brås intervjuer med tjänstepersoner i kommuner som saknar viktiga förutsättningar och som inte uppfyller den kommande lagstiftningens krav på kartläggning framgår att majoriteten av de intervjuade genomfört eller planerar att genomföra olika aktiviteter för att förbereda inför att lagen träder i kraft. Vanligast är mer passiva förberedelser i form av att de intervjuade tjänstepersonerna har tagit del av information eller utbildning. Tätt därefter kommer förberedelser som handlar om att utveckla struktur och samverkan. Det senare kan till exempel handla om att öka samordning med andra politikområden inom kommunen, initiera samverkan med fler externa aktörer genom nätverk och samverkansöverenskommelser eller tydliggöra syfte och ansvarsfördelning i kommunens befintliga samverkansforum.

Drygt en fjärdedel av kommunerna har också analyserat behoven av utveckling i den egna kommunen respektive spridit information om lagstiftningen internt, framför allt till ledningen. Nästan en fjärdedel har eller planerar också för att öka tjänstetiden för den tjänsteperson som arbetar med brottsförebyggande frågor, antingen genom nyanställning eller genom omfördelning av andra uppdrag. Den delprocess som flest respondenter uttrycker att kommunen behöver påbörja eller förbättra är arbetet med kartläggning och åtgärdsplan. Orsaksanalys nämns endast av någon enstaka respondent. Det är också 11 av 26 respondenter som uppger att kommunen inte har genomfört några förberedelser, varav tre uttrycker att kommunen inte ser behov av det.

Kommunpolisen är den vanligaste aktören som kommuner söker stöd från. Därmed finns det troligtvis stora förväntningar på stöd från lokalpolisområdena i arbetet med den kommande lagstiftningen. Kommunpoliser i drygt hälften av lokalpolisområdena uppger att de är förberedda på att stödja kommunerna vid införandet av den kommande lagen. En relativt stor andel, en av fem kommunpoliser, uppger dock att de inte vet om de är förberedda inför att stödja kommunerna, och kommenterar då oftast att de har behov av att få mer information om vad lagen innebär för att kunna vara ett stöd. Kommunpoliser i polisregionerna Öst, Syd och Stockholm uppger i lägst utsträckning att de är förberedda för att stödja kommunerna.

FIGUR 15. Översikt av i vilken utsträckning lokalpolisområdena är förberedda på att stödja kommunerna inför det kommande lagstiftningen (N=91)

Så förbereder sig Halmstads kommun inför den kommande lagen om kommunalt brottsförebyggande ansvar

I väntan på beslut om lagförslaget förbereder sig många kommuner i landet med att utöka, bredda och systematisera det brottsförebyggande arbetet. En av dessa är Halmstads kommun. Therese Wallgren, kommunsamordnare för det brottsförebyggande arbetet, Mattias Rossköld, kommundirektör och Stefan Pålsson (S), kommunstyrelsens ordförande, berättar här om hur kommunen förbereder sig inför den kommande lagstiftningen.

**Kommunsamordnare
Therese Wallgren**

Finns det något specifikt område där du ser att det blir extra viktigt att ni i kommunen förbereder er, nu inför att lagen träder i kraft?

— Vi lägger stor vikt vid den strategiska styrningen samt att systematisera arbetet. Vi har sedan länge ett gott arbete på området från ledning till operativ nivå. Det kommer att vara en utmaning för Halmstads kommun att göra de uppföljningar som efterfrågas då det är ett utvecklingsområde för oss.

Har du några särskilda tips till andra kommuner kring hur de kan förbereda sig inför kommande lagstiftning?

— Samverkan tillsammans med uthållighet är nyckeln till framgång. Den måste fungera på alla nivåer från ledning till operativt genomförande. Ett vinnande koncept är att hitta gemensamma vinster med det brottsförebyggande arbetet. Hur gynnar det brottsförebyggande arbetet till exempel skolans kunskapsuppdrag?

**Kommundirektör
Mattias Rossköld**

Hur förbereder ni er i kommunen för att kunna möta kraven som kommer i och med lagstiftningen?

— Vi har tillsammans med polisen skapat ett nytt strategiskt samordnande forum som möts flera gånger per år. Detta forum kommer att ta beslut om lägesbild, åtgärdsplan med mera.

Lagstiftningen kommer att innebära att det ställs större krav på kommunernas brottsförebyggande arbete, men också större möjligheter till samverkan. Har du några framgångsfaktorer du vill lyfta fram från er kommun?

— Vi har en god samverkan kring frågorna internt i kommunkoncernen likväl som med externa parter som polisen och Länsstyrelsen. Lagstiftningen ställer krav på en ökad systematisering vilket vi välkomnar och ser kommer ge arbetet bättre effekt framöver.

**Kommunpolitiker
Stefan Pålsson**

Vilken är din roll i det brottsförebyggande arbetet i er kommun?

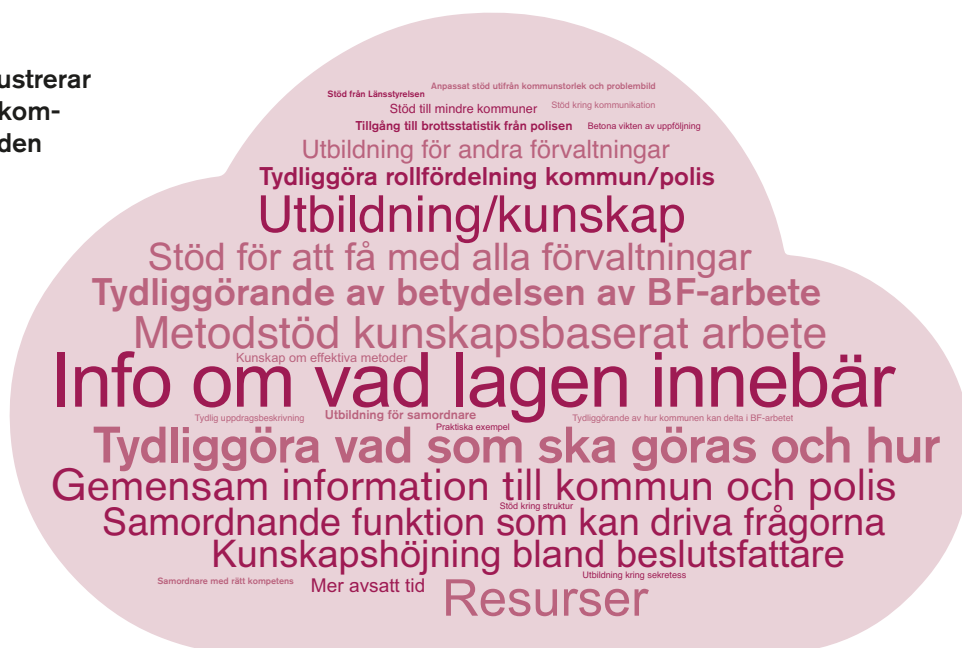
— Jag är kommunstyrelsens ordförande och kommunstyrelsen beslutar om mål och resurser kopplat till arbetet. Vi kommer också löpande följa genomförandet och säkerställa att arbetet blir genomfört. Jag undertecknar också medborgarlöftet tillsammans med lokalpolisområdeschefen.

Vad blir viktigt att prioritera för er när den nya lagen träder i kraft?

— Vi har redan trygghet och brottsförebyggande som ett prioriterat område och gör satsningar på förebyggande insatser framförallt kopplat till social prevention. Lagstiftningen blir viktig för den fortsatta samverkan med polisen och andra aktörer.

För mer information om lagförslaget och dess påverkan på Sveriges kommuner, läs mer på Brås webb: <https://bra.se/forebygga-brott/kommuner-mot-brott.html>

FIGUR 16. Ordmoln som illustrerar kommunpolisernas bild av kommunernas stödbehov inför den kommande lagstiftningen.

Alla kommuner efterfrågar stöd från Brå inför lagstiftningen

Det är vanligast att de kommunala tjänstepersonerna uppger att kommunerna behöver stöd från Brå när det gäller olika typer av ekonomiskt stöd eller utbildning. Det visar Brås enkätundersökning. Relativt vanligt är också att de uttrycker att de önskar stöd i form av utvärderingar, omvärldsbekvakning och statistik samt mallar, vägledningar och handböcker. Totalt sett uppger samtliga kommunala tjänstepersoner att de behöver någon form av stöd från Brå inför att lagen träder i kraft.¹⁴

Brås ekonomiska stöd

Brå delar årligen ut ekonomiskt stöd till utvärderingar och uppföljningar av brottsförebyggande insatser för att stimulera och utveckla kunskap om att förebygga brott. Resultaten från utvärderingarna och uppföljningarna publiceras i en kunskapsbank på Brås webbplats. Från och med 2023 kommer Brå också att dela ut ekonomiskt stöd till genomförandet av brottsförebyggande insatser.

¹⁴ En mer detaljerad beskrivning av kommunernas stödbehov har redovisats av Brå i en slutredovisning till regeringen den 30 september 2022: *Förberedande åtgärder avseende införandet av ett lagstadgat ansvar för kommunerna för brottsförebyggande arbete* (Brå 2022b) Denna finns publicerad på Brås webbplats.

Kommunpolisernas bild av kommunernas stödbehov inför den kommande lagstiftningen ligger i linje med vad respondenterna i kommunerna själva uttrycker. Det handlar om stöd i form av utbildning och kunskap, resurser och mer praktiskt metodstöd och goda exempel.

Resultaten från enkätundersökningen bekräftas också i intervjuer med kommunala tjänstepersoner. Vid intervjuerna träder utbildning och information fram som det tydligaste behovet av stöd som respondenterna bedömer att kommunerna har inför lagstiftningen. Det är 11 av 26 som uttryckligen lyfter behovet av utbildning för politiker och beslutsfattare, och 8 av 26 som lyfter behovet av utbildning för samtliga medarbetare i kommunen som arbetar med brottsförebyggande frågor och till exempel ingår i kommunens samverkansorganisation. Andra stödbehov som ofta återkommer i intervjuerna är stöd i form av erfarenhetsutbyte med, eller goda exempel från, andra kommuner. Även ekonomiskt stöd lyfts återkommande, i synnerhet stöd för att anställa en samordnare eller öka den befintliga samordnarens tjänstegrad.

En femtedel av de lokala aktörerna upplever att stödet som erbjuds inte matchar behoven

Enkätundersökningen visar att respondenter i så gott som samtliga kommuner och lokalpolisområden känner till att det finns stöd att få i det brottsförebyggande arbetet från olika aktörer. Så gott som alla uppger också att de har sökt någon typ av stöd det senaste året.

Ett flertal respondenter från kommunerna beskriver att de ser behov av mer praktisknära och konkret stöd som handledning eller processledning på plats i kommunen. Även olika anpassade utbildningar, särskilt stöd anpassat för små kommuner och stöd i hur man kan arbeta förebyggande mot våld i nära relation är stödbehov som lyfts återkommande som sådana som ej blir tillgodosedda i dagsläget.

Tittar man på vad kommunpoliserna uttrycker att de saknar för stöd handlar det ofta om stöd internt i form av prioritering och styrning inom Polismyndigheten, men också metodstöd av olika slag. Återkommande är också ett uttryckt behov av att få kännedom om vilket stöd som finns och tid att ta del av detta.

Regionalt brottsförebyggande arbete

I detta kapitel beskrivs förutsättningarna för länsstyrelserna och polisregionerna att ge stöd till lokalt brottsförebyggande arbete och hur stödet upplevs av de som arbetar på lokal nivå i kommuner och lokalpolisområden. I kapitlet ges också exempel på hur det regionala brottsförebyggande arbetet har bedrivits och utvecklats under 2022. Avsikten är att ge en bild av och bedöma nuläget, och att tydliggöra vilka utvecklingsbehov som är mest angelägna att fokusera på framöver.

Beskrivningarna och bedömningarna i kapitlet utgår från det nationella brottsförebyggande programmet *Tillsammans mot brott*, bedömningar som framgår i slutbetänkandet *Kommuner mot brott* (SOU 2021:49) samt från länsstyrelsernas och polisregionernas brottsförebyggande uppdrag.

Sedan 2017 har länsstyrelserna ett brottsförebyggande uppdrag (SFS 2016:1258) som innebär att de ska ansvara för regional samordning av det brottsförebyggande arbetet genom att

- stödja utvecklingen av ett kunskaps- och problembaserat lokalt och regionalt brottsförebyggande arbete
- bidra till att samarbete och erfarenhetsutbyte utvecklas mellan berörda aktörer på lokal och regional nivå, för att förebygga brott
- stödja kompetensutveckling och gemensamma tvärssektoriella utbildningsinsatser inom det brottsförebyggande området
- stödja och initiera kommunöverskridande brottsförebyggande åtgärder.

Polismyndighetens brottsförebyggande arbete på regional nivå utgår från ett beslut från 2019 som handlar om samordning och stöd i det brottsförebyggande arbetet i varje polisregion (Polismyndigheten beslutsprotokoll Noa 52/2019). I beslutet framgår att myndigheten ska verka för att det brottsförebyggande arbetet bedrivs långsiktigt.

Både Länsstyrelsens och Polismyndighetens regionala brottsförebyggande arbete är under utveckling. I slutbetänkandet *Kommuner mot brott* (SOU 2021:49) bedömer utredaren att det stöd som länsstyrelserna erbjuder kommunerna bör utvecklas med fokus på att ge kommunerna ett ytterligare operativt och anpassat stöd för att uppfylla den kommande lagens krav. För Polismyndighetens del handlar utvecklingsarbetet om den nyligen framtagna strategin för det brottsförebyggande arbetet (Polismyndigheten 2022) som sjösattes 2022. Strategin syftar till att ytterligare förstärka och effektivisera den brottsförebyggande förmågan och tydliggöra hur de övergripande målen i det nationella brottsförebyggande programmet *Tillsammans mot brott* ska uppnås. Strategin riktar sig till hela Polismyndigheten och ska utgöra en plattform och skapa förutsättningar för ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete.

Hur har arbetet undersökts?

Till grund för beskrivningarna och bedömningarna i detta kapitel ligger resultat från Brås enkäter riktade till länsstyrelsernas och Polismyndighetens regionala brottsförebyggande samordnare, samt enkätundersökningarna riktade till kommuner och lokalpolisområden. Undersökningen av det regionala arbetet bygger således till stora delar på självrapportering från de aktörer som arbetar med frågorna.

Enkäterna till de regionala samordnarna innehåller både frågor med fasta svarsalternativ och ett flertal frågor med möjlighet att svara i fritext. Enkäterna berör områden som

- det senaste årets regionala brottsförebyggande arbete
- samordnarnas bild av utvecklingsbehov på området
- rollen som regional brottsförebyggande samordnare.

I årets enkät fick både länsstyrelser och polisregioner även besvara frågor om förberedelse inför den kommande lagstiftningen om kommuners brottsförebyggande ansvar (SOU 2021:49).

Eftersom flera delar i enkäterna till de regionala samordnarna innehåller frågor där respondenterna har givits möjlighet att med egna ord beskriva det regionala brottsförebyggande arbetet, bygger resultatbeskrivningen i detta kapitel till stor del på det samordnarna själva har valt att lyfta fram som exempel från det regionala arbetet. Resultatet gör därmed inte anspråk på att i helhet beskriva läns-

styrelsernas och polisregionernas brottsförebyggande arbete.

Årets regionala enkäter besvarades av samtliga 21 länsstyrelser och 7 polisregioner. I de län och polisregioner som har flera samordnare har endast en samordnare besvarat större delen av enkäten. I enkätavsnittet som handlar om rollen som regional brottsförebyggande samordnare har dock alla 28 samordnare på länsstyrelserna och alla 9 samordnare i polisregionerna varit med och svarat.

Mer information om enkätundersökningarna finns i Bilaga 2 på sidan 92.

Brås viktigaste iakttagelser kring det regionala arbetet och bedömning av utvecklingsbehoven under 2023

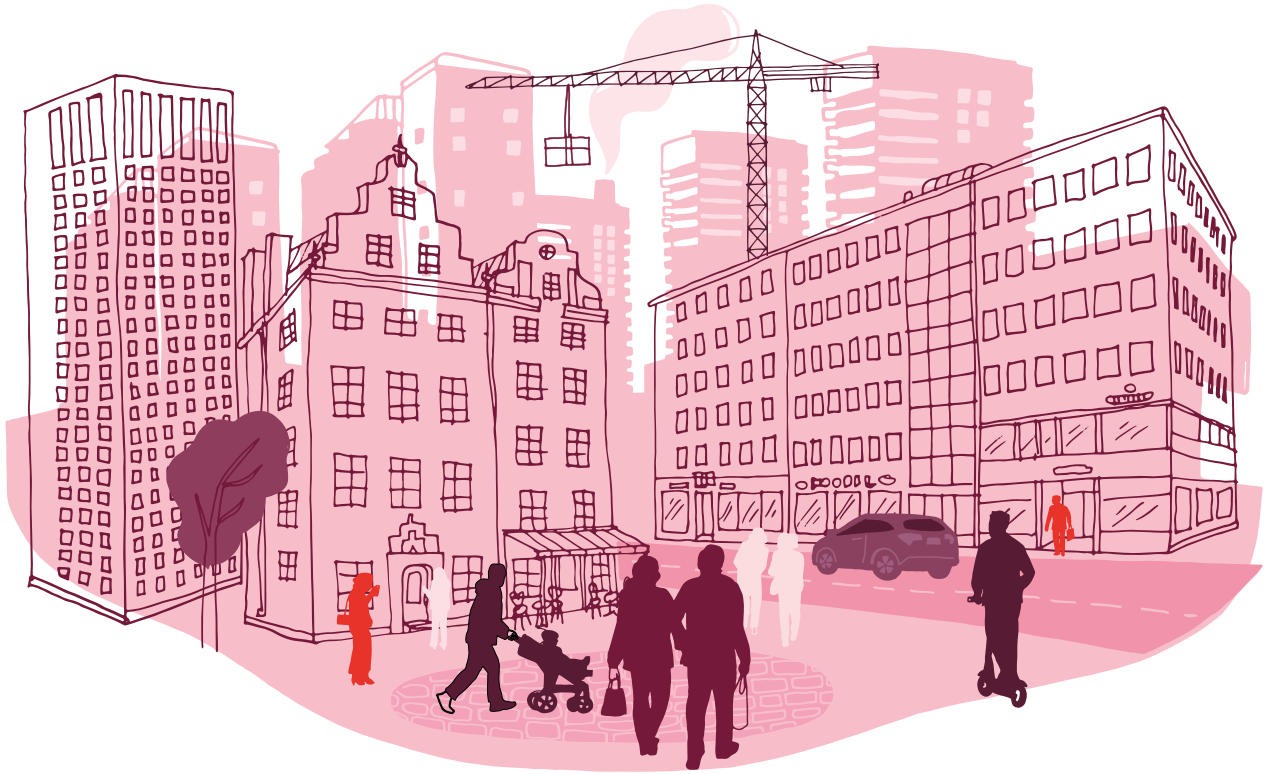
► En utmaning för länsstyrelsernas och polisregionernas brottsförebyggande samordnare är att de har breda uppdrag där flera andra arbetsområden ingår. Den tid som är avsedd för att arbeta med brottsförebyggande frågor har dessutom minskat över tid för samordnare vid länsstyrelserna. Brå bedömer därför att de regionala samordnarnas förutsättningar på vissa håll behöver stärkas för att stödet till de lokala aktörerna ska kunna anpassas utifrån behov.

► Länsstyrelserna är förberedda att stödja kommunerna inför den kommande lagstiftningen och har redan påbörjat och planerat för stödinsatser inför lagens ikraftträdande. Samtidigt påtalar de regionala samordnarna inom både Länsstyrelsen och Polismyndigheten att det även finns stödbehov på regional nivå, exempelvis kring hur den kommande lagen ska tolkas och tydliggörande av hur roll- och ansvarsfördelningen mellan olika aktörer ska se ut. Under 2023 blir

det därför viktigt att Brå, tillsammans med Länsstyrelsen och Polismyndigheten, arbetar för att minska dessa osäkerheter..

► Länsstyrelserna behöver stärka det operativa och anpassade stödet till kommunerna. Ett fåtal länsstyrelser beskriver att de redan idag är igång med ett sådant arbete, och fler planerar för ett mer praktiktäna och behovsanpassat stöd år 2023, vilket Brå bedömer är bra.

► Ett utvecklingsområde för det regionala stödarbetet de kommande åren är att främja kommunöverskridande samarbeten och inkludering av fler perspektiv i det brottsförebyggande arbetet. Detta då kommuner och lokalpolisområden behöver utveckla det kunskapsbaserade arbetet till att omfatta fler perspektiv och flera kommuner önskar mer kommunöverskridande samarbete i det praktiska brottsförebyggande arbetet.

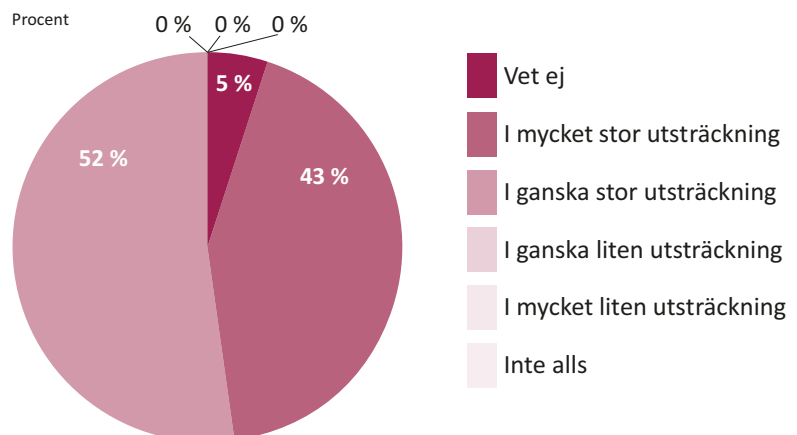

Förberedelserna inför lagen är goda, men mer stöd behövs

Som framgått i kapitlet om lokalt brottsförebyggande arbete finns ett stort behov av stöd bland kommunerna inför den kommande lagstiftningen. I enkäterna har länsstyrelsernas samordnare skattat

på en femgradig skala i vilken utsträckning de är förberedda att ge kommunerna stöd inför den kommande lagstiftningens ikraftträdande. Så gott som alla länsstyrelser bedömer att de i ganska stor eller mycket stor utsträckning är förberedda att ge kommunerna stöd inför den kommande lagstiftningen.

FIGUR 20. Översikt av i vilken utsträckning länsstyrelserna är förberedda att stödja kommunerna inför den kommande lagstiftningen. (N=21)

Av enkäten till länsstyrelsernas samordnare framgår det också att det regionala arbetet under 2022 till viss del har präglats av att ge stöd inför den kommande lagstiftningen. Flera av länsstyrelsernas samordnare beskriver att de med anledning av lagen har genomfört aktiviteter såsom workshoppar, kunskapsdagar och introduktionsutbildningar för att allmänt utveckla kunskap, och öka kunskap vad gäller brottsförebyggande metoder. Bland annat har Länsstyrelsen i Skåne län under våren 2022 granskat de skånska kommunernas lägesbilder och sett att det i många fall fanns brister. Under hösten genomfördes sedan workshoppar kopplade till de olika momenten i ett kunskapsbaserat arbete, bland annat kring temat lägesbilder. Ett annat exempel är att Länsstyrelsen i Gävleborgs län har genomfört olika typer av kunskaphöjande aktiviteter för kommunerna i länet, eftersom de har identifierat behov av mer kunskap kring brottsförebyggande arbete och metoder inför lagstiftningen. Arbetet kommer att pågå fram till dess att lagen börjar gälla och inkluderar både förvaltningschefer och kommunala samordnare som målgrupper.

Även om de flesta regionala aktörer upplever att de är relativt förberedda att ge stöd inför lagstiftningen¹⁵ uttrycker de också själva vissa stödbehov. Under 2022 har bland annat länsstyrelsernas och polisregionernas samordnare aktivt deltagit i arbete som innebär förberedelser inför lagstiftningen. De har exempelvis deltagit i workshoppar som Brå arrangerat, och fått möjlighet att muntligt eller skriftligt lyfta fram lokala behov av stöd. Resultat från dessa workshoppar och från enkäter till de regionala samordnarna visar att de regionala aktörerna inte bara ser stödbehov lokalt utan också själva önskar stöd på regional nivå.

Till exempel önskar länsstyrelserna stöd i form av vägledning om exempelvis hur en bra lägesbild och åtgärdsplan kan se ut, samt stöd i hur den kommande lagen ska tolkas. Länsstyrelserna har också framhållit att en förutsättning för att de ska kunna erbjuda de lokala aktörerna ytterligare operativt och anpassat stöd, vilket lyfts fram i slutbetänkandet *Kommuner mot brott* (SOU 2021:49), är att länsstyrelserna i sin tur får stöd från Brå.

Även Polismyndighetens regionala brottsförebyggande samordnare beskriver att de behöver stöd inför lagens ikraftträdande, särskilt när det gäller att

15 Detta har Brå redovisat i promemorian Förberedande åtgärder avseende införandet av ett lagstadgat ansvar för kommunerna för brottsförebyggande arbete – Slutredovisning. (Brå 2022b)

tydliggöra roller och ansvar mellan Polismyndigheten, Brå och kommunerna i det brottsförebyggande arbetet. Detta för att det ska bli tydligt vad som kan förväntas från olika aktörer. De regionala samordnarna ser också att behovet av samverkan mellan olika aktörer kommer att öka. Annat stöd som efterfrågas är förenklad informationsdelning och en förbättrad statistikdatabas över anmälda brott.

Den regionala stödstrukturen är etablerad men det finns utmaningar

De flesta regionala samordnare har erfarenhet och utbildning

Länsstyrelserna har haft uppdraget om regional samordning av det brottsförebyggande arbetet i mer än sex år och Polismyndighetens regionala brottsförebyggande samordnare har funnits sedan 2019. Förutsättningarna för att arbeta med regional samordning av det brottsförebyggande arbetet har sedan dess utvecklats i positiv riktning vad gäller samordnarnas erfarenhet och utbildning. De flesta av länsstyrelsernas och polisregionernas samordnare (96 respektive 67 procent) har idag mer än fem års sammanlagd arbetslivserfarenhet av brottsförebyggande arbete. De flesta av länsstyrelsernas samordnare (75 procent) har också arbetat tre år eller mer i respektive funktion. Av polisregionernas samordnare har 33 procent arbetat i tre år eller mer, det vill säga sedan 2019 när Polismyndigheten beslutade om att införa regionala samordnare.

En positiv utveckling är att de flesta av länsstyrelsernas samordnare, nio av tio, har gått någon form av utbildning¹⁶ i brottsförebyggande arbete, vilket är en liten ökning sedan föregående år samt en betydande ökning sedan 2018 (från 60 procent till 90 procent). Samtliga av Polismyndighetens regionala samordnare har gått en utbildning i brottsförebyggande arbete. När det gäller möjligheterna att påverka innehållet och arbetsuppgifterna i sitt brottsförebyggande uppdrag uppger samtliga regionala samordnare inom både Länsstyrelsen och Polismyndigheten att de kan det i ganska stor eller mycket stor utsträckning.

16 Respondenterna har i enkäten svarat på frågan "Har du gått någon form av utbildning i brottsförebyggande arbete?" utifrån en tydlig definition av utbildning som sådan verksamhet som innehåller uppsatta kursmål och leder till utfärdande av bedömning eller betyg efter avslutad utbildning.

Länsstyrelsesamordnarnas avsedda arbetstid för brottsförebyggande frågor har minskat

Förutsättningarna vad gäller tid för arbetet har dock försämrats bland länsstyrelsernas samordnare. Bland länsstyrelsernas samordnare uppger sex av tio att deras arbetstid avsedd för brottsförebyggande frågor¹⁷ ligger på mellan 90 och 100 procent, vilket är en fortsatt minskning sedan 2019. Bara fyra av tio länsstyrelsesamordnare arbetar endast med brottsförebyggande frågor. Andelen avsedd tid och antalet andra arbetsområden som samordnarna arbetar med skiljer sig också åt mellan länen, vilket framgår av Figur 22 och Figur 23 på nästa sida. Precis som Brå beskrev i 2021 års rapport kan minskningen av samordnarnas avsedda tid för brottsförebyggande arbete leda till att samordnarna får mindre tid att utveckla sin spetskompetens inom det brottsförebyggande området och minskade möjligheter att ge praktisk nära stöd till kommunerna. Övriga arbetsområden som länsstyrelsernas samordnare arbetar med innefattar framför allt alkohol, narkotika, doping, tobak och spel (ANDTS), våldsbejakande extremism och föräldraskapsstöd.

¹⁷ Frågan i 2022 års enkät var något annorlunda formulerad än i tidigare års undersökningar. I enkäten 2022 fick samordnarna frågan "Hur stor del av din arbetstid är avsedd för brottsförebyggande frågor?" medan de i enkätundersökningarna åren innan fick frågan "Hur stor del av din/er arbetstid bedömer du/ni går till brottsförebyggande frågor?".

Bland Polismyndighetens regionala samordnare uppger 60 procent att de har 100 procent avsedd arbetstid för brottsförebyggande arbete. För de som inte har det är medianarbetstiden som är avsedd för sådant arbete 80–90 procent. Övrig tid ägnas åt till exempel handläggning, kansliverksamhet eller stöd i andra frågor.

De brottsförebyggande uppdragen är breda och prioriteras inte alltid

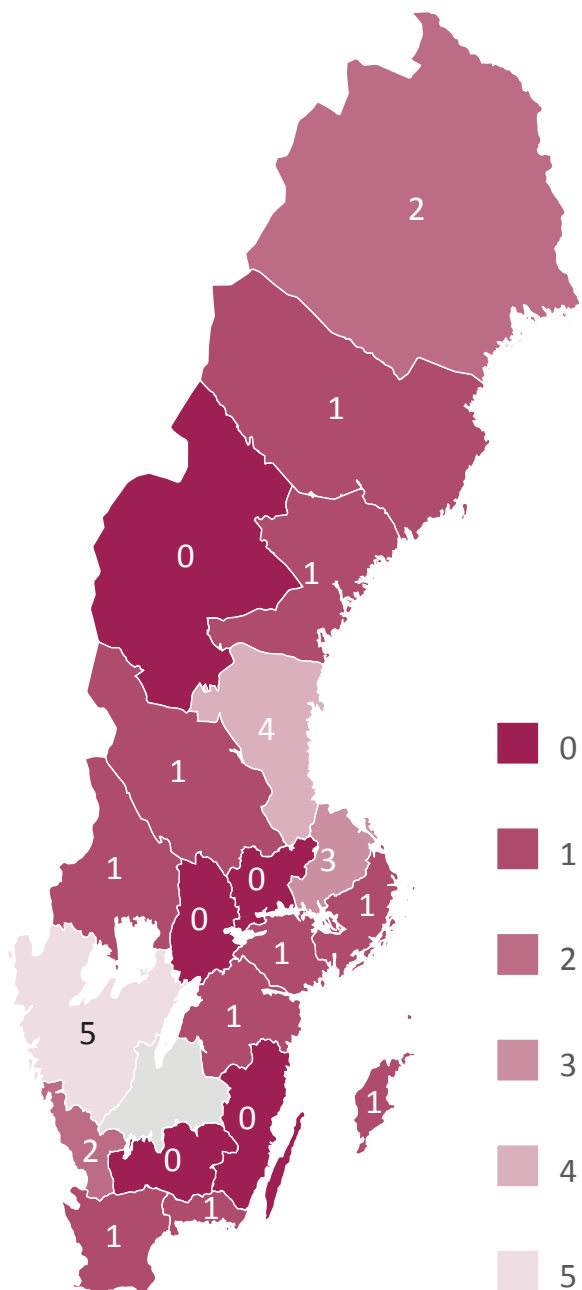
Trots en till viss del gynnsam utveckling när det gäller de regionala samordnarnas förutsättningar finns det emellertid utmaningar i att stödja det brottsförebyggande arbetet, något som samordnarna har beskrivit i fritext.

Förutom att den avsedda tiden för brottsförebyggande arbete har minskat för länsstyrelsernas samordnare syns fler utmaningar i Figur 21 nedan. De mest frekventa utmaningarna i länsstyrelsernas svar handlar om att det brottsförebyggande arbetet inte alltid prioriteras i kommunerna som länsstyrelserna har i uppdrag att stödja och att den arbetstid som avsätts för det brottsförebyggande arbetet lokalt är för knapp. Det finns också utmaningar i att avgränsa det brottsförebyggande uppdraget, både hos lokala brottsförebyggande samordnare och länsstyrelsernas samordnare, eftersom uppdraget många gånger kan vara väldigt brett. Även kommunernas svårigheter att ta emot länsstyrelsernas stöd samt stora personalomsättningar i kommunerna beskrivs som utmaningar.

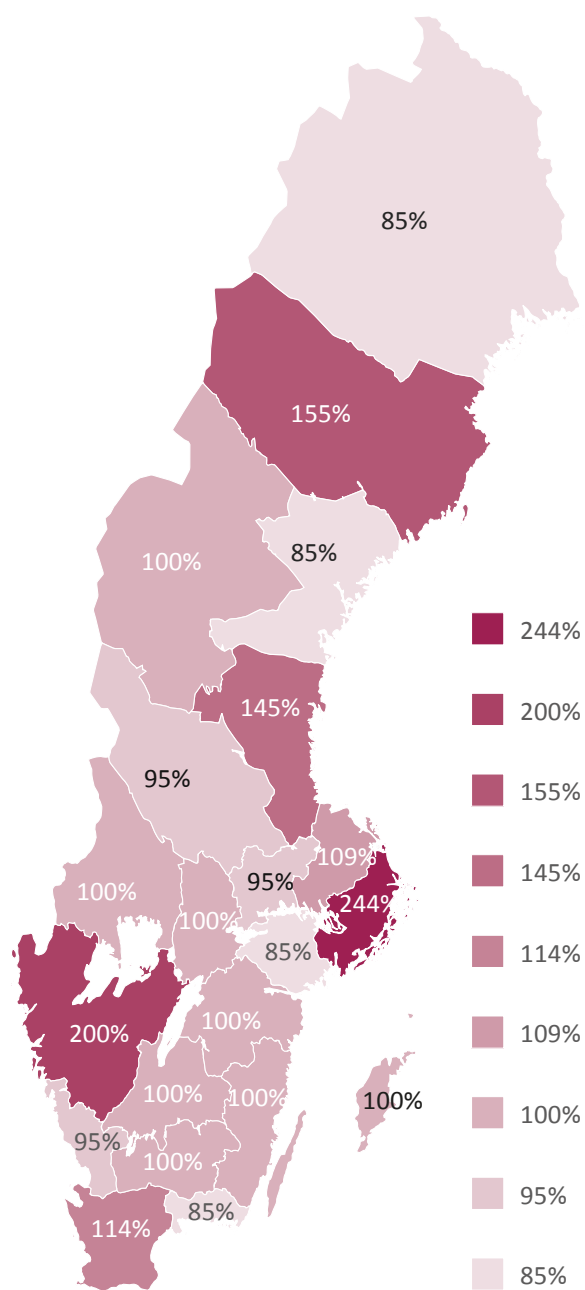
FIGUR 21. Ordmoln som illustrerar länsstyrelsernas beskrivningar av utmaningar i att stödja det regionala brottsförebyggande arbetet.

FIGUR 22. Antal arbetsområden utöver brottsförebyggande som ingår i tjänsten eller tjänsterna per länsstyrelse.

Länsstyrelsesamordnarna fick frågan: *Ingår något av följande i din tjänst utöver det brottsförebyggande uppdraget?* Det fanns 12 svarsalternativ. Resultatet visar att länsstyrelserna i vissa län arbetar med flera arbetsområden än det brottsförebyggande. Till exempel arbetar samordnarna på länsstyrelsen i Västra Götaland med fem övriga områden tillsammans.

FIGUR 23. Arbetstid avsedd för brottsförebyggande arbete per länsstyrelse. Angivet som total arbetstid i procent per länsstyrelse

För länsstyrelser som har fler än en samordnare har tjänstetiden slagits ihop. Exempelvis har Stockholms län tre samordnare som tillsammans har 244 % avsedd arbetstid för brottsförebyggande arbete. Viss bearbetning av svaren har genomförts för att möjliggöra jämförelser.

Polisregionernas utmaningar handlar också om att uppdraget som regional brottsförebyggande samordnare är brett och att det greppar över många problem- och brottsområden. I förhållande till det breda uppdraget är resurserna få i och med att fem av sju polisregioner endast har en brottsförebyggande samordnare. En funktion som ytterligare förstärker samordningen inom Polismyndigheten är brottsförebyggande samordnare på polisområdesnivå.¹⁸ Denna funktion finns dock enligt de regionala samordnarna bara i vissa polisområden. Polisregionernas svar handlar också om att brottsförebyggande arbete inte alltid prioriteras internt samt att det saknas struktur för bland annat uppföljning. Även i lokalpolisområdena lyfts den interna prioriteringen som en av de största utmaningarna för arbetet. Förhoppningsvis kan Polismyndighetens nyligen framtagna strategi för brottsförebyggande arbete förtydliga ansvaret för det brottsförebyggande uppdraget och öka arbetets prioritet inom myndigheten.

” Uppfattningen om vad brottsförebyggande arbete är varierar och det påverkar mottagligheten för stöd. Fokus ligger ofta på utredningsresultat. Brottsförebyggande arbete efterfrågas inte på alla nivåer.”

CITAT FRÅN EN SAMORDNARE VID POLISMYNDIGHETEN.

Det regionala stödet utvecklas i positiv riktning

Sedan 2018 har kommunpoliserna och de tjänstepersoner i kommuner som arbetar med brottsförebyggande frågor tillfrågats om på vilket sätt de får stöd av Länsstyrelsen. Kommunpoliserna blir också tillfrågade om på vilket sätt de får stöd av Polismyndighetens regionala brottsförebyggande samordnare. I enkäten till de lokala aktörerna ställs frågor om fyra olika typer av stöd, vilket utgår från Länsstyrelsens brottsförebyggande uppdrag.¹⁹ De regionala samordnarna på länsstyrelserna och

¹⁸ Polisområdesnivå innebär en organisatorisk nivå mellan polisregion och lokalpolisområde. De sju polisregionerna i Sverige, vars samordnare fått besvara den regionala enkäten, är i sin tur indelade i polisområden. Totalt finns det 27 polisområden som på ett ungefär följer länsindelningen i Sverige. Polisens brottsförebyggande samordnare på polisområdesnivå ingår inte som respondenter i Brås enkäter, eftersom detta är en relativt ny funktion.

¹⁹ Uppdraget beskrivs i förordningen SFS 2016:1258 och en redogörelse för innehållet framgår i inledningen av detta kapitel.

i polisregionerna får också själva frågor som handlar om hur de arbetat med att ge dessa fyra typer av stöd. Länsstyrelsens egen bedömning av i vilken utsträckning de har stöttat det brottsförebyggande arbetet i länet genom dessa fyra typer av stöd framgår i Tabell 4. I följande del av kapitlet beskrivs först länsstyrelsernas stöd och därefter ges en beskrivning av vilken typ av stöd polisregionerna har svarat att de arbetat med under året.

Stöd genom kompetensutveckling visar positiva samband med utveckling av brottsförebyggande arbete på lokal nivå

En relativt hög andel av respondenterna i kommuner och lokalpolisområden uppger i enkätundersökningarna att de har fått stöd av länsstyrelsen i form av utbildning eller kompetensutveckling. Resultat från de lokala enkäterna visar också att det finns ett positivt samband mellan länsstyrelsernas stöd genom kompetensutveckling och det brottsförebyggande arbetets utveckling på lokal nivå. Samma samband ses mellan Brås utbildningar och det lokala brottsförebyggande arbetet. Brås utbildningar och länsstyrelsernas kompetensutvecklingsinsatser verkar därmed komplettera varandra. Brå erbjuder utbildningar i brottsförebyggande arbete med tydligt uppsatta kursmål. Efter avslutad utbildning får deltagarna intyg. Parallellt med detta erbjuder länsstyrelserna kompetensutveckling genom en variation av insatser såsom enstaka föreläsningar, konferensdagar och kortare utbildningsinsatser.

Ett exempel på en kompetensutvecklingsinsats som Länsstyrelsen erbjuder är den länsöverskridande utbildningsinsats som länsstyrelserna i Örebro, Värmland, Dalarna, Västmanland, Uppsala, Södermanland och Gävleborg i samverkan med Örebro universitet sedan flera år erbjuder. Det handlar om kunskaps- och inspirationsdagar om brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete, där syftet är att ge ökade kunskaper om hur kommuner, Polismyndigheten eller andra aktörer kan utveckla det lokala brottsförebyggande arbetet till att bli mer strukturerat och kunskapsbaserat. Under våren 2022 deltog 80 personer i denna utbildning. Flera länsstyrelser beskriver också i enkäten att de har genomfört kompetenshöjande insatser inom mer specifika områden under 2022, så som mäns våld mot kvinnor, trygga bostadsområden och samhällsplanering, narkotika och ekonomisk brottslighet.

TABELL 4: Medelvärde av länsstyrelsernas egen bedömning av i vilken utsträckning de stöttat det brottsförebyggande arbetet i länet på en femgradig skala (5=i mycket stor utsträckning, 1=inte alls).

ÅR	2018	2019	2020	2021	2022
Stöttat kompetensutveckling och gemensamma tvärssektoriella utbildningsinsatser inom det brottsförebyggande arbetet	4,4	4,3	4,3	4,1	4,1
Stöttat utvecklingen av kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete	4,4	4,5	4,5	4,4	4,6
Bidragit till att samarbete och erfarenhetsutbyte mellan berörda aktörer på lokal och regional nivå utvecklats för att förebygga brott	4,6	4,5	4,6	4,5	4,5
Stöttat och initierat kommunöverskridande brottsförebyggande åtgärder	3,7	3,4	3,3	3,4	3,4

Fokus på lägesbilder i stödet för kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete

Respondenter i kommuner och lokalpolisområden uppger att de fått stöd i att utveckla det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet i något lägre utsträckning än föregående år. Länsstyrelserna bedömer dock själva att de i högre utsträckning än tidigare år stöttat utvecklingen av kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete i länet (se Tabell 4 ovan). Utifrån länsstyrelsernas beskrivningar i fritextsvar erbjuder ungefär en tredjedel av länsstyrelserna ett behovsanpassat och praktisknära stöd för att utveckla det lokala kunskapsbaserade arbetet. Ett exempel är Länsstyrelsen i Skåne län som under året givit ett sådant stöd till de skånska kommunerna. De har bland annat givit stöd till Örkelljunga kommun när det kommer till att skapa en struktur för sitt brottsförebyggande arbete. Höganäs kommun har fått stöd i att få till ett strategiskt råd där de som medverkar har mandat att fatta beslut. Länsstyrelsen i Skåne län har också ett introduktionsmöte med varje ny tjänsteperson med brottsförebyggande ansvar i kommunerna, där syftet är att introducera dem i det brottsförebyggande tankesättet och ett kunskapsbaserat arbete.

Flera länsstyrelser har också genomfört insatser för att stärka kommunernas kunskap i de olika delarna i samverkansprocessen. Fokus har till stor del legat på att stärka arbetet med kartläggning och lägesbilder. Till exempel har Länsstyrelsen i Örebro län givit stöd till och samordnat kommuner och lokalpolisområden i arbetet med att ta fram lägesbilder. Det har inneburit ett gemensamt arbete med indikatorer, kartläggning, mallar och analyser. Även

länsstyrelserna i Uppsala och Stockholms län har fokuserat på stöd till lägesbildsarbete.

Länsstyrelserna i de fyra nordligaste länen (Norrbotten, Västerbotten, Jämtland och Västernorrland) har genomfört tre digitala insatser med koppling till samverkansmodellen där kartläggning och lägesbild, orsaksanalys, åtgärd och uppföljning har diskuterats. Länsstyrelsen i Västerbottens län har också processlett kommunpoliser och tjänstepersoner i länets lands- och glesbygdskommuner kring de olika delarna i samverkansprocessen.

Länsstyrelserna bidrar i hög utsträckning till erfarenhetsutbyte

I Brås enkäter till kommuner och lokalpolisområden svarar både kommunala tjänstemän och kommunpoliser att de framför allt får stöd av länsstyrelserna i form av erfarenhetsutbyte. Det är också den typen av stöd som kommunerna uppger har ökat mest från föregående år. Länsstyrelserna bedömer även själva att de i hög utsträckning har bidragit till erfarenhetsutbyte mellan berörda aktörer på lokal och regional nivå, precis som tidigare år. Länsstyrelserna beskriver i enkäten att detta exempelvis har skett genom att de under året drivit arbetsgrupper och plattformar för samverkan kring särskilda metoder, sakområden eller brottsproblem. Länsstyrelsen sammankallar också regionala nätverk där tjänstepersoner i kommuner samt kommunpoliser ingår. I dessa nätverk sker både samarbeten och erfarenhetsbyten mellan deltagarna. Emellanåt bjuds även aktörer från offentlig sektor, näringsliv och civilsamhälle in för att samarbeta och utbyta erfarenheter.

Ett konkret exempel på ett länsstyrelseinitierat samarbete som bidragit till ökad möjlighet till erfarenhetsutbyte inom det brottsförebyggande arbetet är *Östergötland tillsammans mot brott* (ÖTMB) som inleddes 2022. Syftet med samarbetet är att stärka och utveckla det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet i Östergötlands genom att arbeta tillsammans på strategisk och länsövergripande nivå till stöd för det lokala arbetet.

Kommunöverskridande insatser ökar men skulle kunna öka ännu mer

► Länsstyrelserna bedömer att de har gett stöd till och initierat kommunöverskridande brottsförebyggande åtgärder i mindre utsträckning jämfört med övriga delar i uppdraget, i linje med tidigare år. Respondenter i enkäten till kommunerna uppger å andra sidan att de högre utsträckning än tidigare år har fått denna typ av stöd. I sammanhanget är det värt att lyfta fram att intervjuer med tjänstepersoner i kommunerna visar att det finns önskemål om mer kommunöverskridande samarbete i det praktiska brottsförebyggande arbetet. Genom att utveckla denna del av sitt stöd kan Länsstyrelsen därmed verka som en viktig facilitator för det lokala arbetet.

Det finns några exempel på att denna typ av stöd redan ges. Några länsstyrelser har till exempel bidragit till att sammanföra kommuner med liknande problematik. Det ges också exempel på kommunöverskridande projekt, konkreta åtgärder, kartläggningar och lägesbilder. Några län har kommunöverskridande styrgrupper och/eller arbetsgrupper för det brottsförebyggande arbetet i länet.

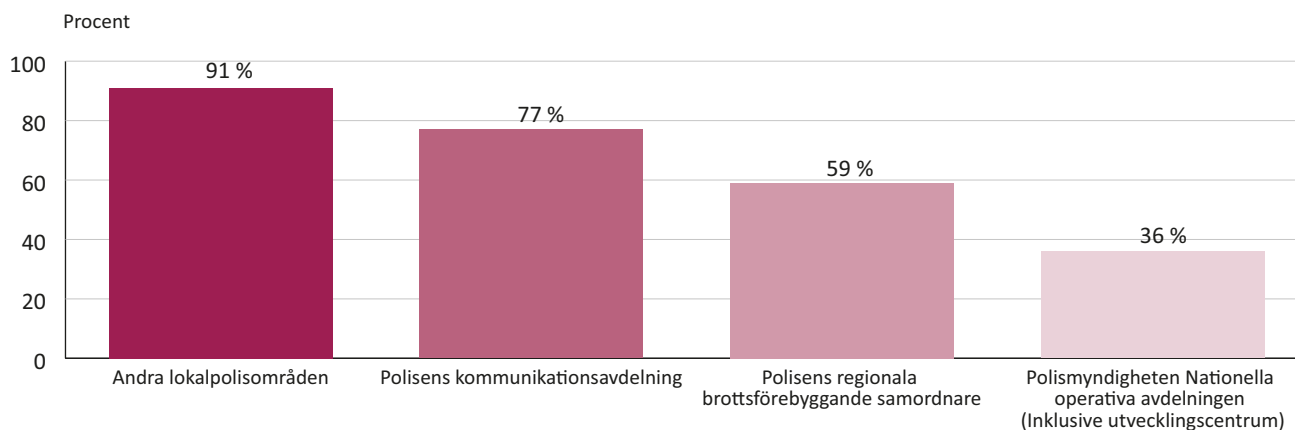
Länsstyrelsen i Blekinge län beskriver hela det regionala arbetet som genomförs som kommunöverskridande. Samtliga arbetsgrupper i länet arbetar på uppdrag för hela länet och dess behov. Länsstyrelsens samverkanspartners väljer att delta i arbetsgrupper där de kan bidra, och resultat och insatser som tas fram delas sedan med resterande organisationer. Under 2022 har det främst handlat om att stödja varandra i arbetet med individsamverkan kring unga, ta fram en länsövergripande myndighetsgemensam lägesbild kring narkotikamarknaden i Blekinge, rutiner för orosanmälningar, informationsinsatser kring föräldraskapsstöd, samt att implementera metoden *100% Ren hårdträning* och *Krogar mot knark*. Ett arbete har också initierats kring att implementera metoden *Tillsammans mot illegala försändelser* (tidigare benämnt *Tillsammans mot nätdroger*).

Polisregionernas stöd fokuserar på erfarenhetsutbyte och kunskap

Kommunpoliserna söker internt stöd i det brottsförebyggande arbetet framför allt från andra lokalpolisområden eller från Polismyndighetens kommunikationsavdelning. Sex av tio kommunpoliserna har sökt stöd hos polisens regionala brottsförebyggande samordnare, men det finns stora skillnader mellan polisregionerna.

Ungefär hälften av kommunpoliserna uppger att polisens regionala samordnare har bidragit med möjligheter till erfarenhetsutbyte med andra aktörer, vilket är en ökning från föregående år. Näst vanligast är att kommunpoliserna uppger att de har fått stöd i att utveckla det kunskapsbaserade brottsföre-

FIGUR 24. Delar av Polismyndigheten som kommunpoliserna sökt stöd från senaste året (N=91)

byggande arbetet – 40 procent uppger detta. Stöd i form av utbildning eller annan kompetensutveckling har ökat något, men är mindre vanligt. En tredjedel av kommunpoliserna uppger att de fått denna typ av stöd.

Polisregionernas samordnare beskriver själva i enkäten att de under året främst har arbetat med information, kunskapsspridning och erfarenhetsutbyte till stöd för det brottsförebyggande arbetet i polisregionen. Några polisregioner har arbetat med att utveckla metoder, metodstöd och guider. Polisregion Bergslagen har till exempel arbetat med implementering av en gemensam mall/metodstöd för användande av SARA-modellen. Polisregionerna har också arbetat med kartläggningar och trygghetsmätningar. Till exempel har polisregion Öst genomfört trygghetsmätningar i regionens samtliga kommuner för att ge underlag till lägesbilder, uppföljning och för samverkan med kommunerna. Regionpolisamordnarna har under hösten också ansvarat för spridningen av Polismyndighetens nyligen framtagna brottsförebyggande strategi.

Kartläggningar på regional nivå ger stöd till strategiskt arbete och prioriteringar

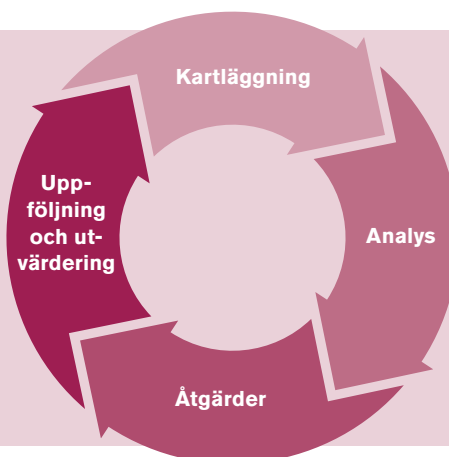
Knappt en tredjedel av länsstyrelserna har genomfört eller påbörjat en regional kartläggning under 2022 och endast fyra länsstyrelser har genomfört en orsaksanalys av identifierade brottsproblem. I polisregionerna har de flesta genomfört orsaksanalyser av identifierade brottsproblem under 2022, medan endast tre har genomfört eller påbörjat en kartläggning.

Det finns inget krav på att genomföra en regional kartläggning eller orsaksanalys, men länsstyrelsernas enkätsvar visar att kartläggningarna tjänar två huvudsakliga syften. Ett syfte är att identifiera länets brottsproblem utifrån en länskontext och följa utvecklingen över tid, vilket är till stöd för länsstyrelsernas strategiska arbete. Ett annat syfte är att stödja den lokala nivån med statistik samt hämta in kunskap om läget i länets kommuner och identifiera kommuner med liknande brottsproblem.

SARA-modellen*

SARA-modellen beskriver processen för problemorienterat arbete och är en utgångspunkt för handboken *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete* som har tagits fram gemensamt av Brå, Polismyndigheten och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Handboken beskriver en modell för samverkan i det brottsförebyggande arbetet.

*SARA är en förkortning för Scanning, Analysis, Response, Assessment

Kartläggningarna som syftar till att identifiera brottsproblem och följa utvecklingen utifrån länets kontext beskrivs innehålla statistik från flertalet källor. De kartläggningar som länsstyrelserna har genomfört eller påbörjat för att stödja den lokala nivån innehåller enligt samordnarna sammanställningar av kommuners handlingsplaner och information från kommuner om särskilda brottsproblem.

De polisregioner som har genomfört eller påbörjat en kartläggning har enligt beskrivning gjort det för att få en bra utgångspunkt för beslut och prioriteringar. Kartläggningarna används därmed som underlag för lokala och regionala brottsförebyggande insatser.

Stöd från Länsstyrelsen visar samband med inkludering av jämställdhetsperspektivet i det lokala brottsförebyggande arbetet

Resultatet från de lokala enkäterna visar att stöd från Länsstyrelsen och Brå har ett samband med inkludering av jämställdhetsperspektivet i lokalpolisområdenas och kommunernas kartläggningsarbete. Mot bakgrund av detta, och att få lokala aktörer analyserat brottslighetens konsekvenser ur ett jämställdhetsperspektiv i kartläggningsarbetet, finns det möjligheter att bidra till det lokala arbetet genom att utveckla det regionala stödet kring jämställdhetsintegrering i det brottsförebyggande arbetet.

I enkäterna har länsstyrelserna och Polismyndighetens regionala samordnare fått en fråga kring hur jämställdhetsperspektivet har genomsyrat det regionala brottsförebyggande arbetet under året. Flera länsstyrelser beskriver hur de arbetar med att belysa jämställdhetsperspektivet i föreläsningar på olika sätt. Det handlar exempelvis om att belysa skillnader i utsatthet för brott och upplevd trygghet mellan könen, kompetensutveckling inom våld i nära relation och kompetensutveckling i jämställdhetsintegrering.

Det finns också exempel på länsstyrelser som integrerat jämställdhetsperspektivet i olika styrdokument som berör det brottsförebyggande området. Ett exempel är Länsstyrelsen i Västerbotten som har gjort en särskild satsning på att ta fram strategier och rutiner för polis och socialtjänst som syftar till att bättre fånga upp och hjälpa

kvinnor i missbruk, samt för att förebygga kringbrottslighet så som sex mot ersättning, bedrägeribrott och våld. Vidare beskriver ett fåtal länsstyrelser att de genomfört analyser av brottsproblem utifrån ett jämställdhetsperspektiv. Ett sådant exempel är Länsstyrelsen i Västerbottens län som problematiserat tjejers roll i motorkulturen regionalt och lokalt vad gäller motorburen ungdom.

Några länsstyrelser beskriver också riktade insatser med ett särskilt jämställdhetsperspektiv. Som exempel kan nämnas att Länsstyrelsen i Jämtlands län under hösten genomförde en insats för att förebygga telefonbedrägerier riktad till kvinnor över 70 år, som identifierats som en särskild riskgrupp. Även i polisregionerna finns exempel på aktiviteter som genomförts med ett tydligt jämställdhetsperspektiv.

Stort fokus på barn och unga i det brottsförebyggande arbetet

Länsstyrelsens och Polismyndighetens regionala samordnare har fått en fråga kring hur åldersperspektivet har genomsyrat arbetet under året. Flera länsstyrelser och polisregioner har beskrivit att de arbetar med olika typer av insatser och utveckling av stöd som har ett tydligt åldersperspektiv. Till exempel beskriver ett par länsstyrelser och sex av sju polisregioner att de har genomfört insatser riktade till äldre i syfte att förebygga bedrägeribrott. Dessa insatser är väl valda mot bakgrund av att det enligt Brås statistik över anmälda brott skett en ökning av utsatthet för bedrägerier genom social manipulation och befogenhetsbedrägeri mot bland annat äldre och personer med funktionsnedsättningar (Brå 2022e).

Även om polisregionerna och ett par länsstyrelser beskriver att de genomfört insatser riktade till äldre så har barn och unga störst fokus i samordnarnas beskrivningar av det regionala brottsförebyggande arbetet.

” De vuxna och särskilt äldre glöms ofta bort. Det är mycket fokus inom de flesta förebyggande områdena riktad till barn och unga.”

CITAT FRÅN EN SAMORDNARE VID LÄNSSTYRELSEN.

Till exempel har flera länsstyrelser under året genomfört insatser riktade till barn och unga genom förebyggande arbete i skolan. Detta ser Brå som

Att integrera olika perspektiv i det brottsförebyggande arbetet är viktigt.

Jämställdhetsperspektiv i det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet

Jämställdhet skapas där beslut fattas, resurser fördelas och normer skapas. Därför ska ett jämställdhetsperspektiv finnas med i det dagliga arbetet. Det innebär att ett jämställdhetsperspektiv ska finnas med i alla steg av det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet – från kartläggning till genomförande, samt i uppföljningen. I arbetet ska underlagen systematiskt synliggöra och analysera vilka konsekvenser brottsligheten och det förebygg-

ande arbetet får för kvinnor respektive män. Men ett träffsäkert jämställdhetsarbete måste också beakta andra faktorer som påverkar människors livsvillkor, till exempel ålder. Det kan sammanfattas i devisen "alltid kön, aldrig bara kön".

(Källa: Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Jämställdhetsmyndigheten om jämställdhetsintegrering)

positivt då Skolundersökningen mot brott 2021 (Brå 2022d) visar att skolan är en vanlig brottsplats när unga utsätts för brott. I Brås rapport om brottsförebyggande arbete från 2021 (Brå 2021) beskrevs hur bland andra Länsstyrelsen i Stockholms län gjort ett omfattande arbete kring verktyget Tryggare skola med mål att skolor ska vara säkra och trygga platser för dem som vistas och verkar där. Verktyget Tryggare Skola syftar till att hjälpa skolor och kommuner att kartlägga

brott- och otrygghetsproblem i skolmiljön, analysera dem, välja rätt insatser och följa upp arbetet. Under 2022 har Länsstyrelsen i Stockholms län fortsatt att utveckla Tryggare skola, och även Länsstyrelsen i Södermanlands län har nu implementerat verktyget. Högskolan i Borås har också utvärderat Tryggare skola i Blekinge län med medel från Brå. Resultatet publicerades 2022 på Brås webbplats och visar att verktyget är mycket uppskattat av aktörer inom skolverksamheten.

Länsstyrelserna har också genomfört kompetenshöjande insatser för andra målgrupper med fokus på barn och unga, antingen som brottsoffer eller utifrån riskfaktorer för att barn och unga ska begå brott. Polisregionerna har prioriterat förebyggande arbete mot nyrekrytering av barn och unga till kriminalitet och gäng samt narkotikaproblematik bland unga.

Några länsstyrelser har inkluderat ett lite bredare åldersperspektiv i arbetet. Exempelvis har Länsstyrelsen i Kronobergs län tagit fram en länsövergripande policy med ett livscykelperspektiv. Policyn skapar en grund för att möta behov i kommunerna under livets alla stadier, från stöd till föräldrar till behov hos äldre brottsoffer och förövare. Ytterligare ett exempel är hur det regionala arbetet i Blekinge län under 2022 fokuserat på barn, unga och unga vuxna där samtliga insatser i länets handlingsplan riktar sig till dessa åldersgrupper. Särskilt fokus ligger på att sätta i gång olika samarbeten på lokal nivå, till exempel samverkansformerna skola, socialtjänst, polis, fritid (SSPF) och Sociala insatsgrupper (SIG) kring barn och ungdomar och samverkan mellan vuxenutbildning, näringsliv, polis och socialtjänst kring unga vuxna.

Samverkan mellan och inom länen fortsätter att öka

Att utveckla samverkan på lokal, regional och nationell nivå är ett av fem huvudmål i det nationella brottsförebyggande programmet *Tillsammans mot brott*. I förra årets rapport (Brå 2022a) beskrev Brå en ökad samverkan mellan och inom länen, och denna goda utveckling fortsatte under 2022. I enkäten har de regionala samordnarna svarat på frågor med fasta svarsalternativ om vilka aktörer de bedriver samverkan med. Resultatet visar bland annat att fler länsstyrelser och polisregioner bedrivit samverkan med regioner (tidigare landsting) 2022 jämfört med tidigare år. Länsstyrelserna uppger också i högre utsträckning än tidigare att de samverkar med lärosäten, men framför allt samverkar länsstyrelserna med andra länsstyrelser, kommuner, Brå och olika aktörer inom Polismyndigheten. Polisregionerna samverkar främst med länsstyrelser, kommuner, lärosäten, Brå och Kriminalvården.

Bred intern samverkan i det regionala brottsförebyggande arbetet

När det gäller samverkan inom myndigheten varierar det mellan polisregionerna vilka samordnarna samverkar med internt. Ett par samordnare uppger att de samverkar med de flesta avdelningar internt, och i övrigt nämns Utvecklingscentrum (UC) på Nationella operativa avdelningen (NOA) och andra polisregioner ofta. När det gäller intern samverkan inom Länsstyrelsen uppger samtliga samordnare att de samverkar internt med verksamhetsområdet alkohol, narkotika, droger, tobak och spel (ANDTS). De flesta uppger också att de samverkar internt med verksamhetsområdena föräldraskapsstöd, mäns våld mot kvinnor och alkohol- och tobakstillsyn. Det har även skett en ökning av andelen länsstyrelsesamordnare som uppger att de internt samverkar med miljöområdet. En förklaring är troligtvis att miljöbrotten har varit i fokus under 2022. Under våren redovisade Naturvårdsverket tillsammans med nio andra myndigheter regeringsuppdraget *Förstärkta insatser mot brottslighet inom avfallsområdet* (Naturvårdsverket 2022). Dessutom har länsstyrelserna erhållit extra medel för att stödja och utveckla förebyggande arbete mot avfallsrelaterad brottslighet (Regeringsbeslut M2022/00531 (delvis)) och genomför under 2022 en kartläggning av kommunernas arbete mot miljöbrott utifrån ett brottsförebyggande perspektiv.

Utökad samverkan beskrivs som en framgång under året

Sammantaget är en utökad och förbättrad samverkan det som länsstyrelserna och polisregionerna mest frekvent beskriver som en framgång de upplevt under året vad gäller att stödja det regionala brottsförebyggande arbetet. Bland annat nämner länsstyrelsesamordnarna länsövergripande samverkan och förbättrad samverkan med Polismyndigheten.

” Vi har bidragit till att samverkan mellan aktörer utvecklas på regional nivå, såväl internt som externt, som inneburit en positiv utveckling vad gäller kunskapshöjning hos brottsförebyggande lokala och regionala aktörer i diverse frågor. Däribland kunskapshöjande insatser kring välfärdsbrott, näringslivets roll samt barn och unga som begår brott.”

CITAT FRÅN EN SAMORDNARE PÅ LÄNSSTYRELSEN

Det nationella regionala nätverket

Det nationella regionala nätverket är en del av Brås nationella nätverksstruktur. Nätverket består av regionala samordnare från landets samtliga länsstyrelser och polisregioner samt representanter från Polisens utvecklingscentrum Syd och Nord. Även ansvarig funktion för brottsförebyggande frågor på Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) ingår i nätverket.

Nätverket syftar till att förstärka det lokala brottsförebyggande arbetet genom att erbjuda en arena för dialog med brottsförebyggande samordnare som verkar på den regionala nivån inom Länsstyrelsen och polisregionerna. Genom att stödja de regionala brottsförebyggande samordnarna stödjer Brå indirekt en utveckling av det lokala brottsförebyggande arbetet.

Länsstyrelserna beskriver i fritext att samverkan kring det brottsförebyggande arbetet främst sker i form av regionala nätverk. Länsstyrelserna uppger också i enkäten att de i stor utsträckning har haft nytta av de nätverksträffar för regionala samordnare som Brå samordnar och sammankallar varje år (4,6 i genomsnittlig nytta på en femgradig skala). Ett tema för träffarna under 2022 har varit olika aspekter av lagförslaget och innehållet har fått positiv respons i utvärderingen av nätverksträffarna. Den stora frågan för Polismyndigheten har varit färdigställandet av myndighetens brottsförebyggande strategi och hur den kommer att påverka inriktningen i det brottsförebyggande arbetet i alla verksamheter och på alla nivåer. Även frågor kring länsstyrelsernas praktisknära stöd har varit återkommande under året.

Tryggare Skola – verktyget som sätter samspelet mellan fysisk och social miljö i centrum

Länsstyrelsen Blekinge har tillsammans med Tryggare Sverige utvecklat arbetssättet och verktyget Tryggare Skola, som ska hjälpa skolor och kommuner att kartlägga brotts- och otrygghetsproblem i skolmiljön, analysera dem, välja rätt insatser och följa upp arbetet. Nu har arbetet utvärderats av Högskolan i Borås och resultaten visar att det är uppskattat av aktörer inom skolverksamheten.

Annie Lees, regional brottsförebyggande samordnare, Länsstyrelsen Blekinge, svarar här på några frågor om arbetet och berättar om varför Tryggare Skola kan vara ett viktigt stöd för kommunens brottsförebyggande samordnare i samarbete med utbildningsförvaltningen, med tanke på den föreslagna lagen om kommunalt brottsförebyggande ansvar.

Hur ser insatsen ut som ni utvärderat med ekonomiskt medel från Brå?

Ett arbetssätt som heter Tryggare skola har testats i fem skolor i Blekinge. Arbetssättet beskrivs i ett skriftligt material och ger skolan ett verktyg för samverkan mellan elever, rektor, pedagoger, elevhälsa, vaktmästare/fastighetsskötare, fastighetsägare, polis samt brottsförebyggande samordnare eller folkhälsosamordnare. De får också en utgångspunkt för hur de kan systematisera ett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete genom mallar och checklistor. De ges även en rutin för en besiktning av skolan. En viktig del där är hur man involverar eleverna på skolan i det arbetet. Arbetet ska leda till en handlingsplan med konkreta åtgärder i varje skola.

Utvärderingen har tittat på två olika saker i vårt arbete. Dels hur implementeringen av Tryggare Skola har fungerat i de fem skolor i Blekinge som varit med och testat arbetssättet under 2019- 2021. Dels om arbetssättet har varit effektivt för att minska brotts- och otrygghetsproblem i skolmiljön. Utvärderingen gav oss svar på vad som fungerar och vad som kan utvecklas vidare i arbetet. Detta ger oss nu en möjlighet att skriva på verktyget och anpassa arbetssättet utifrån vad utvärderingen säger, så att verktyget blir mer effektivt och lätt att använda.

Annie Lees, regional samordnare på Länsstyrelsen i Blekinge.

I Olofströms kommuns strategi för social hållbarhet har fokusområdet Trygghet i skolan prioriterats. Inom fokusområdet ingår att implementera Tryggare Skola i kommunens skolor. På Högavångskolan är man nu igång med arbetssättet, där första steget är en kartläggning för att identifiera otrygga platser, för att utifrån den kunna sätta in rätt åtgärder för att öka tryggheten på skolan. En viktig del i arbetet är elevernas delaktighet, som ges både genom elevrepresentanterna i arbetsgruppen samt elevdialoger. **ANNIE LEES**

Vilka är de viktigaste slutsatserna i utvärderingen?

Resultatet visar att verktyget Tryggare Skola är mycket uppskattat av aktörer inom skolverksamheten. Det som fungerar i verktyget är främst det systematiska arbetssättet och den omfattande kunskap som kommer fram i kartläggningen om hur situationen på skolan ser ut. En annan aspekt som varit uppskattad är att eleverna tydligt involveras i hela processen, vilket beskrivs som en framgångsfaktor av flera verksamheter som varit med. Arbetet verkar också ha haft en

Foto: Privat

Samspelet mellan den fysiska och sociala miljön står i centrum för Tryggare Skola, vilket ger oss möjlighet att både jobba med social och situationell prevention samtidigt. **ANNIE LEES**

positiv påverkan på olika mätbara aspekter såsom studiero, förbättringar i den fysiska miljön samt hur elever upplever sin egen möjlighet att påverka.

Det som inte fungerat så bra handlar om svårigheter i organiseringen av arbetet, hur det har implementerats samt omfattningen av den kartläggning som görs i början av processen. Att jobba med verktyget upplevs som omfattande och tidskrävande och det har varit svårt att bibehålla full samverkan efter implementeringen av verktyget. Sådant som kan utvecklas vidare handlar främst om att utveckla verktygets teoretiska ram, så att det fångar upp både sociala och situationella problem och lösningar. Det är viktigt att verktyget ger möjlighet att utforska och ge lösningar för alla typer av brottsproblem som kan finnas i en skolmiljö, oavsett vilka orsaker de har. Verktyget behöver också utvecklas så att det tar i beaktning vilka förutsättningar som finns för att implementera olika lösningar och information som beskriver skolan i sin lokala kontext.

Med bakgrund till det som kom fram i utvärderingen har vi inlett ett utvecklingsarbete, där vi tillsammans med Tryggare Sverige och Länsstyrelsen Stockholm utvecklar och ser över mallar, checklistor och liknande så att det ska bli lättare att använda och genomföra de olika stegen. Även rutinen för besiktning av den fysiska miljön håller på att arbetas om, så att den ska passa mer med den teoretiska bakgrunden (inklusive innefatta socialpreventiva element) samt för att förenkla besiktningen generellt. Detta moment har varit det mest omfattande i metoden. Målet är att kunna erbjuda ett gratis digitalt verktyg till alla skolor och kommuner i landet.

Vad kan andra lokala brottsförebyggare ta med sig från utvärderingen?

Att det nu finns en fungerande systematisk modell för hur vi kan jobba med brottsförebyggande frågor i skolan, där man utifrån skolans lägesbild kan sätta in rätt insatser för att både minska brottsligheten och öka tryggheten. I och med den föreslagna lagen om kommunalt brottsförebyggande ansvar kan detta vara ett viktigt stöd för kommunens brottsförebyggande samordnare i samarbetet med utbildningsförvaltningen.

En annan viktig sak att ta med sig är att det krävs en organisering kring frågorna där skolan är en central aktör men inte ska genomföra detta ensam. Olika verksamheter inom kommunen måste hjälpas åt med de olika delar som de har ansvar för. Att ha en tydlig samordnare för arbetet blir extra viktigt för att samarbetet och ansvarsfördelningen ska fungera.

Att arbeta brottsförebyggande i skolmiljön är viktigt. I skolmiljön kan vi göra förändringar som spelar stor roll både för elever och personal. Skolan är en spännande fysisk och social miljö, och den är föränderlig utifrån vilka som arbetar och studerar där. Därför är det samspelet mellan den fysiska och sociala miljön som står i centrum för Tryggare Skola, vilket ger oss möjlighet att både jobba med social och situationell prevention samtidigt.

2023 föreslås att kommunerna får ett lagstadgat ansvar för brottsförebyggande arbete och att arbeta kunskapsbaserat i samverkan. Kommuner behöver samverka med många olika aktörer och utvärderingen "Vi gick igenom alla steg" är ett exempel på hur arbetet konkretiserats runt en plats med problem.

Nationellt brottsförebyggande arbete

I detta kapitel ges en beskrivning av nationella myndigheters organisation och arbete med brottsförebyggande frågor under 2022. Därtill beskrivs centrala nationella brottsförebyggande initiativ under 2022. Avsikten är att ge en bild av och bedöma nuläget när det gäller det brottsförebyggande arbetet på nationell nivå, samt att tydliggöra vilka utvecklingsbehov som är mest angelägna att fokusera på framåt. Beskrivningarna och bedömningarna i kapitlet utgår från det nationella brottsförebyggande programmet *Tillsammans mot brott*.²⁰

Hur har arbetet undersökts?

Beskrivningarna av det nationella brottsförebyggande arbetet har i huvudsak samlats in genom en webbenkät riktad till 21 nationella myndigheter. Myndigheterna som besvarat enkäten har valts utifrån kriteriet att de omnämns i det nationella brottsförebyggande programmet *Tillsammans mot brott*.

När resultaten beskrivs görs vissa jämförelser mellan olika typer av myndigheter. Detta baseras på en indelning i tre grupper med utgångspunkt i hur de delats in i *Tillsammans mot brott*. Sedan programmet antogs har Försäkringskassan och Migrationsverket fått brottsförebyggande uppdrag inskrivna i sin instruktion. Därför har dessa i bearbetningen av resultaten inkluderats i gruppen Myndigheter utanför rättsväsendet med brottsförebyggande uppdrag.

- **Myndigheter i rättsväsendet med brottsförebyggande uppdrag.** Dessa är Brottsoffermyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Kriminalvården, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen.
- **Myndigheter utanför rättsväsendet med brottsförebyggande uppdrag.** Dessa är Försäkringskassan, Kronofogden, Kustbevakningen, Migrationsverket, Skatteverket, Statens institutionsstyrelse och Tullverket.
- **Myndigheter som kan bidra i det brottsförebyggande arbetet.** Dessa är Barnombudsmanen, Bolagsverket, Boverket, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF), Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Skolinspektionen, Skolverket, Socialstyrelsen och Statens medieråd.

Ett brottsförebyggande uppdrag innebär i det här fallet att myndigheten har ett generellt uppdrag kring brottsförebyggande frågor i myndighetens instruktion. Myndigheter som kan bidra i det brottsförebyggande arbetet har inget sådant generellt uppdrag, men kan få tidsbegränsade uppdrag kring ett särskilt område med brottsförebyggande syfte.

Samtliga 21 myndigheter har besvarat enkäten som innehåller frågor med såväl fasta som öppna svarsalternativ. Frågorna handlar om *Tillsammans mot brott*, det brottsförebyggande arbetet som myndigheten bedriver samt myndighetens samverkan med andra nationella myndigheter och andra aktörer.

Utöver enkäten ligger också en systematisk omvärldsbevakning som Brå har bedrivit under året till grund för beskrivningarna i kapitlet.

Mer information om enkätundersökningen framgår i Bilaga 3 på sidan 93.

²⁰ Utöver de myndigheter som nämns i *Tillsammans mot brott* finns det även andra myndigheter som har getts brottsförebyggande uppdrag av regeringen. Aktuella exempel är bland annat Naturvårdsverket och Jämställdhetsmyndigheten.

Brås viktigaste iakttagelser kring det nationella arbetet och bedömning av utvecklingsbehoven under 2023

Under 2022 fortsatte och fördjupades nationella satsningar för att stärka det brottsförebyggande arbetet. En generell iakttagelse är att många myndigheter arbetar brottsförebyggande och att några av de viktigaste brottsförebyggande myndigheterna, Polismyndigheten och Tullverket, har under året tagit fram brottsförebyggande strategier. Arbetslivskriminalitet och hedersrelaterad brottslighet är två områden som särskilt varit i fokus under året.

Nationella myndigheters insatser riktas i högre utsträckning mot organiserad brottslighet och välfärdsbrott, medan lokala aktörer främst arbetar för att förebygga brottsproblem som skadegörelse, ordningsstörningar och narkotikabrott. Diskrepansen kan ses som ett tecken på att prioriteringar nationellt inte får genomslag lokalt, men kan också tyda på att lokala aktörer utgår från sin lokala lägesbild och prioriterar i det brottsförebyggande arbetet utifrån den.

Hur det nationella arbetet prioriteras och bedrivs beror på vilket brottsproblem som är i fokus samt om myndigheten har ett generellt brottsförebyggande uppdrag eller inte. Exempelvis har de myndigheter som arbetar mot ekonomisk brottslighet fler ansvariga för det brottsförebyggande arbetet, till skillnad från de myndigheter som arbetar med brottslighet kopplat till barn och unga. De myndigheter som har ett generellt uppdrag att arbeta med brottsförebyggande frågor, till exempel i sin instruktion, tenderar vidare att genomföra brottsförebyggande insatser och samverka med andra myndigheter i något högre utsträckning än de som inte har det. Brå bedömer utifrån detta att ett effektivt nästa steg i det nationella arbetet är att ge fler myndigheter ett generellt brottsförebyggande uppdrag

Nationella myndigheters organisation kring brottsförebyggande frågor

Av samtliga 21 myndigheter som nämns i det nationella brottsförebyggande programmet *Tillsammans mot brott* har 13 myndigheter en eller flera medarbetare med särskilt ansvar för att arbeta med brottsförebyggande frågor. Det är med andra ord mer än en tredjedel som inte har det. Det är vanligare att myndigheter med ett generellt brottsförebyggande uppdrag har medarbetare på myndigheten som har ett särskilt ansvar att arbeta med brottsförebyggande frågor jämfört med myndigheter utan ett sådant uppdrag. Åtta av tio myndigheter inom gruppen med ett generellt uppdrag har en eller flera medarbetare med ansvar för de brottsförebyggande frågorna jämfört med fem av tio i gruppen utan ett sådant uppdrag.

Respondenterna har fått möjlighet att beskriva hur många som arbetar med brottsförebyggande frågor

på myndigheten och vilken funktion de har. Hos Polismyndigheten är det brottsförebyggande arbetet en del av kärnuppdraget och därmed har i stort sett alla i dess verksamhet ett ansvar för området. På myndigheter som Skatteverket, Kustbevakningen, Kriminalvården, Ekobrottsmyndigheten och Kronofogden är ett brottsförebyggande ansvar också något som på olika sätt genomsyrar hela verksamheten. Organisatoriskt har Skatteverket och Ekobrottsmyndigheten samlat ansvaret på en enhet eller ett kansli med särskilt ansvar. Även Tullverket och Bolagsverket har under 2022 inrättat en enhet eller en funktion som särskilt ansvarar för det brottsförebyggande arbetet.

På Migrationsverket och Socialstyrelsen är arbetet koncentrerat till ett antal personer med särskilt ansvar, oftast kopplat till frågor om barn och unga. Myndigheter som MFoF, Skolinspektionen, Skolverket och Statens institutionsstyrelse uppger att de saknar eller endast har ett fåtal medarbetare som är ansvariga för brottsförebyggande frågor.

Tillsammans mot brott är inte känt och implementerat hos alla myndigheter som omnämns i programmet

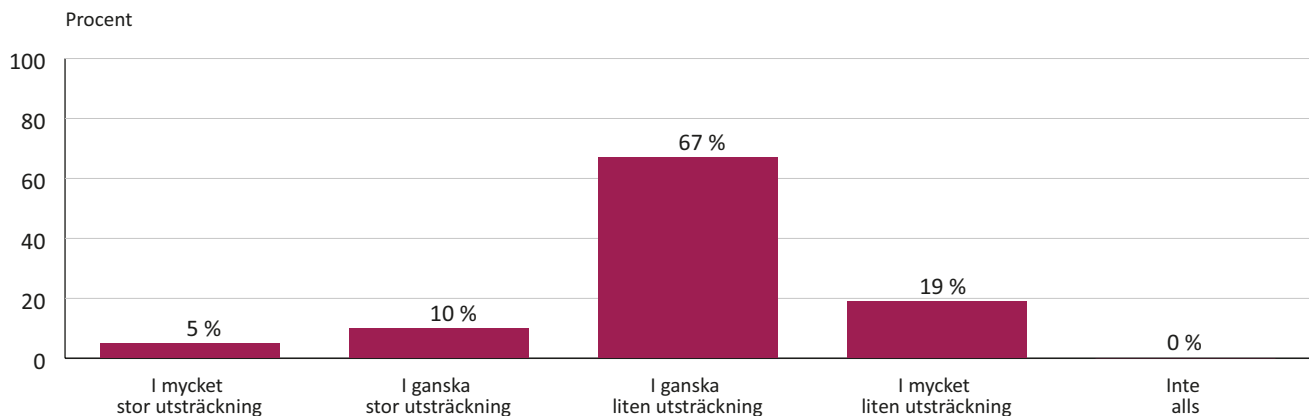
Det är få av respondenterna i enkäten till nationella myndigheter som uppger att det nationella brottsförebyggande programmet *Tillsammans mot brott* är väl känt på myndigheten. Närmare nio av tio myndigheter uppger att programmet är känt i ganska liten eller mycket liten utsträckning. Över hälften av myndigheterna bedömer dessutom att det brottsförebyggande programmet påverkar myndighetens brottsförebyggande arbete i ganska liten eller mycket liten utsträckning. *Tillsammans mot brott* påverkar arbetet för fler myndigheter och i något högre utsträckning i gruppen med ett brottsförebyggande uppdrag.

Organiserad brottslighet och barn och unga prioriteras

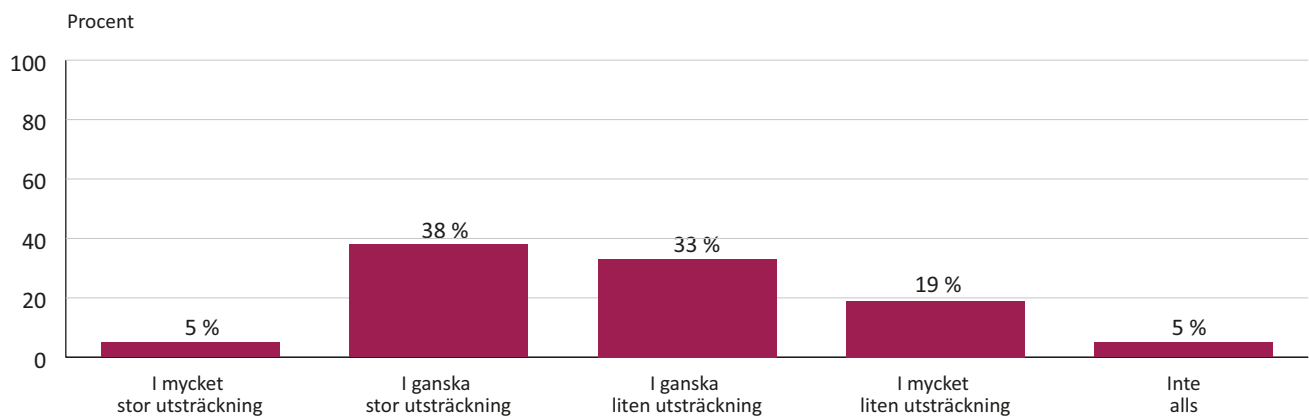
De allra flesta av de svarande myndigheterna (19 av 21) uppger att de under 2022 arbetat med någon insats som primärt syftar till att förebygga brott eller att stödja andra aktörers brottsförebyggande arbete. Samtliga myndigheter som har ett generellt brottsförebyggande uppdrag har genomfört någon form av brottsförebyggande insats under 2022. I gruppen myndigheter utan ett generellt uppdrag svarar två myndigheter att de inte genomfört någon insats, men det går att utläsa från myndigheternas svar i fritext att de ändå har varit involverade i brottsförebyggande projekt.

Utöver att myndigheter med generella brottsförebyggande uppdrag bedriver brottsförebyggande arbete utifrån dessa sker arbetet ibland mer indirekt eller genom medverkan i tillfälliga projekt.

FIGUR 25. Översikt av i vilken utsträckning *Tillsammans mot brott* är känt på myndigheterna (N=21)

FIGUR 26. Översikt av i vilken utsträckning *Tillsammans mot brott* påverkar myndigheternas brottsförebyggande arbete. (N=21)

Skolverket har till exempel inte något generellt brottsförebyggande uppdrag, men flertalet skolor arbetar lokalt med samverkansformen skola, socialtjänst, polis, fritid (SSPF) och Skolverket stödjer denna samverkansform. Detta sker bland annat genom ett samarbete mellan Skolverket, Brå, Polismyndigheten, Socialstyrelsen, MUCF och Sveriges Kommuner och Regioner (SKR). Tillsammans publicerade dessa aktörer under 2022 skriften *SSPF – Samverkansformen skola, socialtjänst, polis och fritid*.

Två övergripande områden utmärker sig dock sammantaget i myndigheternas arbete: organiserad brottslighet och barn och unga prioriteras bland flera myndigheter. Organiserad brottslighet är den brottskategori som flest myndigheter arbetar mot (63 procent). Organiserad brottslighet är dock ingen avgränsad brottskategori utan kan innefatta flera olika brott, som våldsbrott, ekonomisk brottslighet, människohandel, narkotikabrott, olaga hot, smuggelbrott med mera. I sin tur är begreppet ekonomisk brottslighet brett och innefattar bland annat bidragsbrott, penningtvätt, skattebrott och välfärdsbrott, vilket flertalet av myndigheterna arbetar mot.

Resultatet visar som nämnt också att brottslighet kopplat till barn och unga prioriteras. Det förebyggande arbetet kopplat till barn och unga är sällan avgränsat till ett brottsproblem utan återkommer i arbetet mot flera brottsproblem såsom våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck och sexualbrott. Myndigheterna fokuserar ofta på att upptäcka risker hos barn som tyder på att de kan bli förövare, utan att koppla det till någon särskild brottskategori. Genom det sker förebyggande arbete mot flera olika brottsproblem. Ofta sker detta genom samordnade insatser i samverkan med flera aktörer.

► **Det finns vidare en stor diskrepans mellan vilka brottsproblem som den nationella nivåns insatser riktas mot och de brottsproblem som respondenter i kommunerna uppger att de arbetar mot. Medan nationella myndigheter mest frekvent riktar insatser mot organiserad brottslighet och välfärdsbrott, riktas kommunernas arbete främst mot skadegörelse, ordningsstörningar och narkotikabrott. Den nationella och lokala nivån arbetar dock med insatser mot våld i nära relation och andra våldsbrott i ungefär samma utsträckning.**

De nationella myndigheterna samverkar med varandra i stor utsträckning

Majoriteten av de tillfrågade myndigheterna (19 av 21) samverkar med någon annan myndighet kring brottsförebyggande arbete. Samtliga myndigheter samverkar med Arbetsförmedlingen och därefter är det vanligast att myndigheterna samverkar med Brå, Center mot våldsbejakande extremism (CVE), Jämställdhetsmyndigheten och Kronofogden. Vanligast är att myndigheterna samverkar med andra myndigheter i och med särskilda uppdrag eller projekt. Det är också vanligt att myndigheterna ingår i olika nationella nätverk eller utbyter erfarenheter vid möten i samband med olika gemensamma projekt och insatser. Polismyndigheten och Skatteverket beskriver sin samverkan med andra myndigheter som omfattande och uppger att den sker på flera nivåer och i flera olika grupperingar. Tullverket, Kronofogden och Kustbevakningen är exempel på myndigheter som beskriver att de samverkar mer operativt i särskilda insatser. Till exempel beskriver Kustbevakningen att de bedriver kontroller i den maritima miljön tillsammans med andra myndigheter.

Majoriteten av myndigheterna (12 av 21) samverkar också kring brottsförebyggande frågor med andra aktörer utöver nationella myndigheter. Dessa aktörer syns i ordmolnet på nästa sida. Det är vanligast att samverka med kommuner eller organisationer i civilsamhället och ett par myndigheter samverkar också med näringsliv och regioner. Även här är det vanligast att samverka i särskilda uppdrag eller projekt. Ett exempel på en myndighet som arbetat med samverkan är Boverket. Boverket redovisade i slutet av 2021 ett uppdrag om platssamverkan (Boverket 2021). I uppdraget ingick bland annat att kartlägga hur olika former av lokal samverkan mellan fastighetsägare, näringsidkare och det allmänna används i andra länder i syfte att bekämpa utanförskap, skapa tryggare bostadsområden och stärka det lokala näringslivet samt att kartlägga svenska erfarenheter av lokal, långsiktig och platsbaserad samverkan. I uppdraget hämtade Boverket in synpunkter från ett tjugotal aktörer.

Flera nationella initiativ för att förebygga hedersrelaterad brottslighet och arbetslivskriminalitet

En positiv utveckling för det nationella brottsförebyggande arbetet under 2022 är att både Polismyndigheten och Tullverket har tagit fram varsin brottsförebyggande strategi (Polismyndigheten 2022, Tullverket 2022). Båda strategierna lyfter den kunskapsbaserade processen och berör i stort sett hela organisationen inom respektive myndighet.

Bland de nationella initiativ som under 2022 har tagits fram för att förebygga särskilda brottsproblem utmärker sig två brottsområden: hedersrelaterad brottslighet och arbetslivskriminalitet.

Ett exempel på initiativ för att förebygga hedersrelaterad brottslighet är att det nationella kompetensteamet mot hedersrelaterat våld och förtryck på Länsstyrelsen i Östergötlands län har permanentats (SFS 2022:1345). Kompetensteamet har funnits sedan 2005 och har nu blivit permanent genom inrättandet av Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck i oktober 2022. Inrättandet av centret har genomförts i samverkan med andra aktörer, till exempel Skolverket och Statens institutionsstyrelse. De ingår i det nätverk av statliga myndigheter mot hedersvåld som Länsstyrelsen i Östergötlands län leder.

Andra initiativ på området under 2022 syns exempelvis hos MUCF som lanserat en webbutbildning på temat. Den ger kunskap och konkret stöd till vuxna kring hur de ska prata med unga om frågor som rör hedersrelaterat våld och förtryck. De har även tagit fram särskilt stödmaterial riktat till fritidsledare och andra yrkesverksamma som möter barn och unga utanför skolan.

Ytterligare ett nationellt initiativ på området under det gångna året är uppdraget till Brottsoffermyndigheten om att nå ut med aktuell lagstiftning på området hedersrelaterat våld och förtryck (Regeringsbeslut A2020/02649/JÄM). Myndigheten har tagit fram en kampanj som riktar sig till utsatta, deras anhöriga, vänner samt yrkesverksamma som möter barn och unga.

Arbetslivskriminalitet är också ett område som har fått ökad betydelse i det brottsförebyggande myndighetsarbetet, vilket också märks genom flera nationella initiativ. Regeringen beslutade exempelvis om en nationell strategi mot arbetslivskriminalitet som publicerades i juli 2022 (Regeringsbeslut A2022/00996). Genom strategin samlar, samordnar och fokuserar regeringen åtgärder och höjer ambitionen i arbetet med att motverka och bekämpa denna brottslighet. Regeringen har också givit Arbetsförmedlingen, Arbetsmiljöverket, Ekobrottsmyndigheten, Försäkringskassan, Jämställdhetsmyndigheten, Migrationsverket, Polismyndigheten, Skatteverket och Åklagarmyndigheten i uppdrag att under 2022–2023 samverka för att motverka arbetslivskriminalitet (Regeringsbeslut A2022/00333). Även Boverket gavs under 2022 ett regeringsuppdrag som handlar om att ta fram kunskapsstöd för kommunens byggnämnder vid samordnad tillsyn (Regeringsbeslut Fi 2021/03792 (delvis), Fi2022/00086, Fi2022/00283, Fi2022/00836). Syftet är att ge nämnderna bättre förutsättningar att motverka arbetslivskriminalitet och organiserad brottslighet.

Det återfallsförebyggande arbetet har fortsatt att öka i betydelse under 2022

I 2022 års rapport (Brå 2022a) beskrev Brå hur många nationella initiativ under 2021 som hade som mål att minska motivationen till att begå brott, med fokus på ungdomar och unga vuxna.

Det återfallsförebyggande arbetet ökade i betydelse under 2022, och de flesta initiativ handlade om att minska risken för att vuxna återfaller i brott och avser främst arbetet för att förebygga mäns våld mot kvinnor. Polismyndigheten har exempelvis genomfört insatser för att påverka och förändra gärningspersoners beteende, bland annat genom projekten *I gemensam organisation mot relationsvåld* (IGOR), *Intimate Partner Violence Intervention* (IPVI) och *Riskreducerande insatser* (RRI). Under 2022 har också metoder och arbetssätt för arbete med våldsutövare fortsatt att utvecklas inom socialtjänsten. Socialstyrelsens föreskrifter om våld i nära relation har reviderats och ersatts av en ny författning (HSL-FS 2022:39) som trädde i kraft 1 november 2022. I föreskrifterna har socialnämndernas ansvar för våldsutövare utvecklats utifrån Socialstyrelsens uppföljningar samt 5 kap. 11 a § i socialtjänstlagen (2001:453).

Figur 27. Ordmoln som illustrerar vilka aktörer utöver andra nationella myndigheter som de tillfrågade myndigheterna samverkar med kring brottsförebyggande frågor.

Polisens arbete med beteendeförändringar hos våldsamma gärningspersoner får pris för bästa brottsförebyggande insats

Brottsförebyggande rådets generaldirektör Mattias Larsson delar ut ECPA-priset till representanter för det vinnande bidraget från Polisen.

Polisens metod Riskreducerande insatser (RRI) är årets vinnare i den svenska brottsförebyggande deltävlingen till European Crime Prevention Award (ECPA). Metoden syftar till att minska motivationen till hot och våld genom offensiva samtal, och därmed också minska upprepad utsatthet för brott. När metoden användes i ett pilotprojekt upphörde brottsligheten i 72 procent av fallen.

– Polismyndigheten har samlat unika kompetenser inom personsäkerhet och förhandling från redan existerande verksamheter. Resultatet är en innovativ metod med potential att få personer, oftast män, att avstå från brottsliga och våldsamma handlingar så att brottsutsatta, oftast kvinnor, slipper långvarigt lidande, säger Karin Svanberg, enhetschef på Brå.

Brottsoffer för upprepad brottslighet utsätts oftast av en och samma person. Inte sällan är det brottstyper där offret är en kvinna och gärningspersonen är en man. För att skydda den utsatta kan stöd- och skyddsåtgärder

sättas in, men skyddet medför begränsningar för den brottsutsattas frihet. Riskreducerande insatser går ut på att utbildade samtalsutövare genomför ett strukturerat och systematiskt samtal med personer som är våldsamma för att få personen att ändra sitt beteende och upphöra med brottsligheten. Samtalsmetodiken bygger på att hitta nya strategier för att hantera existerande problem bakom det kriminella beteendet.

– De metoder som finns sedan tidigare i syfte att minska hot mot brottsutsatta, som lagföring och kontaktförbud, hindrar inte alltid en motiverad våldsverkare. Därför behöver man också jobba med beteendeförändringar, och det var därför Riskreducerande insatser utvecklades, säger Christer Tessmann, gruppchef brottsoffer- och personsäkerhetsverksamheten, region Stockholm.

Metoden bedrevs först som ett pilotprojekt som senare utvärderades. Utvärderingen visade att i de 118 ärenden som metoden använts under 2019–2021, hade våld och hot upphört i 72 procent av fallen. Metoden har visat sig ha

störst effekt i ärenden gällande våld i nära relation, i ärenden med stalkinginslag, upprepade överträdelse av kontaktförbud samt brott mot anställda inom rättsprocessen.

Polisens metod Riskreducerande insatser (RRI) är årets vinnare i den svenska brottsförebyggande deltävlingen till European Crime Prevention Award (ECPA). Metoden syftar till att minska motivationen till hot och våld genom offensiva samtal, och därmed också minska upprepade utsatthet för brott. När metoden användes i ett pilotprojekt upphörde brottsligheten i 72 procent av fallen.

– Polismyndigheten har samlat unika kompetenser inom personsäkerhet och förhandling från redan existerande verksamheter. Resultatet är en innovativ metod med potential att få personer, oftast män, att avstå från brottsliga och våldsamma handlingar så att brottsutsatta, oftast kvinnor, slipper långvarigt lidande, säger Karin Svanberg, enhetschef på Brå.

Polismyndigheten har samlat unika kompetenser inom personsäkerhet och förhandling från redan existerande verksamheter.

KARIN SVANBERG, ENHETSCHEF PÅ BRÅ

Brottsoffer för upprepade brottslighet utsätts oftast av en och samma person. Inte sällan är det brottstyper där offret är en kvinna och gärningspersonen är en man. För att skydda den utsatta kan stöd- och skyddsåtgärder sättas in, men skyddet medför begränsningar för den brottsutsattas frihet. Riskreducerande insatser går ut på att utbildade samtalsutövare genomför ett strukturerat och systematiskt samtal med personer som är våldsamma för att få personen att ändra sitt beteende och upphöra med brottsligheten. Samtalsmetodiken bygger på att hitta nya strategier för att hantera existerande problem bakom det kriminella beteendet.

– De metoder som finns sedan tidigare i syfte att minska hot mot brottsutsatta, som lagföring och kontaktförbud, hindrar inte alltid en motiverad våldsverkare. Därför behöver man också jobba med beteendeförändringar, och det var därför Riskreducerande insatser utvecklades, säger Christer Tessmann, gruppchef brottsoffer- och personsäkerhetsverksamheten, region Stockholm.

Metoden bedrevs först som ett pilotprojekt som senare utvärderades. Utvärderingen visade att i de 118 ärenden som metoden använts under 2019–2021, hade våld och hot upphört i 72 procent av fallen. Metoden har visat sig ha störst effekt i ärenden gällande våld i nära relation, i ärenden med stalkinginslag, upprepade överträdelse av kontaktförbud samt brott mot anställda inom rättsprocessen.

MER OM RISKREDUCERANDE INSATSER (RRI)

Riskreducerande insatser är ett samarbete mellan brottsoffer- och personsäkerhetsverksamheten (Bops) och förhandlarverksamheten inom Polismyndigheten. RRI består av en kombination av riskbedömningar, samtal med gärningspersoner samt skydd och stöd till offren. År 2021 fattade Polismyndigheten beslut om att göra RRI till en nationell metod och en nationellt styrande handbok togs fram.

ECPA - EUROPEAN CRIME PREVENTION AWARD

European Crime Prevention Award är en brottsförebyggande tävling som sedan 1998 årligen utser Europas bästa brottsförebyggande projekt eller verksamhet. Brå utser vinnaren av den svenska deltävlingen. Årets tema är *Brottsförebyggande arbete med sårbara individer och insatser för att de inte upprepade ska utsättas för brott.*

Brås utvecklingsarbete 2022

Detta kapitel handlar om Brås eget utvecklingsarbete på det brottsförebyggande området under 2022. Brås brottsförebyggande arbete har fokus på att ge stöd till det nationella, regionala och lokala brottsförebyggande arbetet genom exempelvis metodstöd, rapporter, ekonomiskt stöd och konferensen Råd för framtiden.

Brå har i uppdrag av regeringen att utveckla det nationella stödet och samordningen för brottsförebyggande arbete, samt att

- inrätta en nätverksstruktur för nationella aktörer
- utveckla konkret stöd till brottsförebyggande aktörer
- utveckla utbildning om brottsförebyggande arbete
- stödja länsstyrelserna
- årligen ta fram en lägesrapport om hur det brottsförebyggande arbetet har bedrivits och utvecklats.

Brås viktigaste iakttagelser kring myndighetens utvecklingsarbete och bedömning av utvecklingsbehoven under 2023

▶ Stödbehovet är fortsatt stort och samtliga kommuner upplever att de behöver någon form av stöd av Brå inför att den kommande lagen träder i kraft. Brå förbereder sig inför kommunernas kommande stödbehov med anledning av lagen och redovisade i oktober 2022 ett regeringsuppdrag som beskriver att stödet till lokala aktörer behöver utökas samt vilken typ av stöd som behöver erbjudas. Under 2022 har myndigheten också arbetat med att utveckla stödet och under 2023 kommer utveckling och utökning av stödet fortsatt vara ett viktigt utvecklingsområde för Brå..

▶ Resultat från enkäterna på regional och lokal nivå visar att de som tar del av Brås stöd upplever att detta ger nytta och det syns också samband mellan att ta del av Brås stöd och att genomföra ett kunskapsbaserat arbete med god kvalitet. Dessvärre visar resultaten också att färre aktörer på lokal nivå tar del av stöden jämfört med tidigare år. Mot bakgrund av att stöden förefaller bidra till utveckling av det lokala arbetet är det angeläget att Brå under 2023 tar reda på vad denna minskning beror på och därefter arbeta för att bättre nå ut med stödet.

Brås stöd gör nytta, men färre tar del av stödet

De regionala och lokala brottsförebyggarna har i enkäterna om det regionala och lokala brottsförebyggande arbetet fått bedöma Brås stöd på en femgradig skala. Samordnare från så gott som samtliga länsstyrelser och polisregioner uppger att de har tagit del av Brås olika metodstöd och att dessa givit stor nytta. Mest nytta uppger dock länsstyrelserna att de har av nätverksträffarna för regionala samordnare som Brå sammankallar. Polisregionerna uppger att de utöver metodstöden har haft mest nytta av Brås webbplats.

På lokal nivå framgår det att en majoritet av respondenterna i kommunerna och lokalpolisområdena har vänt sig till Brå för stöd det senaste året. En högre andel respondenter i kommuner i storstadsområden och kommuner i och kring större städer har vänt sig till Brå för stöd jämfört med respondenter från kommuner i och kring mindre städer, tätorter och på landsbygden.

Samtliga länsstyrelser och polisregioner vänder sig till Brå för stöd

6 av **10** kommuner och lokalpolisområden har vänt sig till Brå för stöd det senaste året.

7 av **10** kommuner och **8** av **10** lokalpolisområden har tagit del av boken *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete*.

5 av **10** kommuner och lokalpolisområden har tagit del av Brås webinarier.

2 av **10** kommuner och lokalpolisområden tycker inte att kommunens behov av stöd för det brottsförebyggande arbetet har tillgodosetts av det stöd som finns tillgängligt idag. Ytterligare 20 procent av kommunerna och 13 procent av lokalpolisområdena vet inte om stödbehovet är tillgodosett.

Det finns också stora skillnader mellan polisregionerna i hur stor andel av kommunpoliserna som sökt Brås stöd. Färre kommunpoliserna i polisregion Stockholm vänder sig till Brå för stöd jämfört med i andra regioner, som till exempel polisregion Nord och Syd.

Hur mycket avsatt tid för brottsförebyggande arbete som kommunala tjänstepersoner och kommunpoliserna har i sin tjänst samvarierar med om de sökt stöd av Brå. De som avsatt tid på minst 50 procent har sökt stöd av Brå i högre utsträckning jämfört med de som har mindre än 50 procent avsatt tid. De tjänstepersoner som har utbildning i brottsförebyggande arbete uppger också i större utsträckning att de har sökt stöd från Brå det senaste året jämfört med de som saknar sådan utbildning.

Brå behöver synliggöra det stöd som finns att tillgå

På en femgradig skala för nyttan av Brås stöd uppger kommunala tjänstemän och kommunpoliserna att de har mest nytta av Brås basutbildning (4,1 respektive 4,2 på en femgradig skala där 5 innebär mycket stor nytta) och Brås påbyggnadsutbildning (4,1 respektive 4,5) i brottsförebyggande arbete. Även böckerna *Kartläggning och lägesbild i lokalt brottsförebyggande arbete* och *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete* uppges vara till nytta i kommunerna och lokalpolisområdena med medelvärdet 3,7 respektive 3,6.

I resultatet av de lokala enkätundersökningarna syns också ett samband mellan det kunskapsbaserade arbetet i kommuner och lokalpolisområden och att ha tagit del av Brås utbildning och metodstöd.

Samtidigt har andelen kommunala tjänstepersoner och kommunpoliserna som uppger att de tagit del av Brås utbildningar minskat från föregående år. Detta trots att 81 personer avslutat någon av Brås utbildningar under 2022, vilket är något fler än under 2020 och 2021. Minskningen gäller också flertalet andra stöd som Brå erbjuder. Som exempel har andelen kommunsamordnare som tagit del av *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete* minskat från 83 procent till 71 procent sedan 2019. Under 2023 kommer Brå att genomföra en kommunikationsinsats för att marknadsföra det stöd som finns tillgängligt.

Brås utbildningar utvecklas

En central del i Brås stöd är myndighetens webbaserade utbildningar. Brå erbjuder flera webbaserade utbildningar i brottsförebyggande arbete som riktas mot yrkesverksamma inom det brottsförebyggande området på olika nivåer.

Precis som det konstaterades i 2022 års rapport (Brå 2022a) ser Brå att behovet av och efterfrågan på utbildning i brottsförebyggande arbete är stort och att Brås utbildningar behöver fortsätta öka och utvecklas substantiellt. Under 2022 har därför Brå bedrivit ett arbete för att utveckla myndighetens utbildningar inför 2023:

- Brå har sjösatt en introduktionsutbildning i brottsförebyggande arbete. Det innebär att Brå nu erbjuder utbildning på tre nivåer i stället för två.
- Brå har gjort ett tillägg i basutbildningen. Tillägget innebär att en tematisk gruppdiskussion om barn och unga och brott förs, vid vilken barnperspektiv beaktas.
- Brå har tagit fram ett informationsmaterial som riktar sig till lokalpolitiker. Syftet är att tydliggöra vad den kommande lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete kommer att innebära. Materialet togs fram i samverkan med länsstyrelsens samordnare, som därefter har fått materialet för att kunna genomföra informationsinsatser.

Flera nya metodstöd har publicerats under 2022

Under 2022 publicerade Brå ett flertal nya metodstöd, guider och informationsmaterial:

- *Metodstöd för kartläggning av tre våldstyper – våld i nära relation, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål* finns i pdf-format och som webbstöd på Brås webbplats. Metodstödet kompletterar Brås metodstöd kring kartläggning och lägesbild, och är uppbyggt likt andra stöd Brå har tagit fram om samverkan i det lokala brottsförebyggande arbetet.
- *Agera mot brott och otrygghet med koppling till parallella samhällsstrukturer* kan laddas ner eller beställas i tryckt form via Brås webbplats. Metodstödet innehåller både översiktlig kunskap om parallella samhällsstrukturer och en praktisk vägledning i hur de lokala aktörerna kan gå till väga i det konkreta arbetet. Stödet ger fördjupad kunskap om brott och otrygghet med koppling till parallella strukturer inom sex olika områden: rättsskipning, utbildning, bostadsmarknad, försörjning, banker- och betalningssystem samt monopol.

Under 2022 publicerade Brå ett flertal nya metodstöd, guider och informationsmaterial. Här är några exempel.

- Stödmaterialiet *Lokal uppföljning av brottsförebyggande åtgärder och projekt* finns att tillgå på Brås webbplats. Materialet fokuserar på det sista steget i den kunskapsbaserade arbetsprocessen: systematisk uppföljning av brottsförebyggande åtgärder.
- Informationsmaterialen *SSPF – Samverkansformen skola, socialtjänst, polis och fritid* och *SIG – Samverkan i Sociala insatsgrupper* finns, tillsammans med annan information om dessa samverkansformer, på Brås webbplats. Informationsmaterialen har tagits fram i samverkan med andra myndigheter och syftar till att ge stöd till lokalt arbete med SSPF och SIG, oavsett om det gäller uppstart eller utveckling.
- Inspirationsguiden *Tillsammans med näringslivet mot brott och otrygghet* kan laddas ner via Brås webbplats. I guiden ges exempel på hur brottsförebyggande aktörer på olika sätt kan involvera näringslivet i sitt arbete.
- Center för våldsbejakande extremism (CVE) har tagit fram *Metodstöd för att hantera och utreda oro för våldsbejakande extremism* som syftar till att stödja yrkesverksamma i arbetet med dessa frågor. Stödet finns att ladda ner på CVE:s webbplats och består av tre delar: en processkarta med som fokuserar på olika steg i arbetet med att bedöma oro för våldsbejakande extremism, ett samtalsstöd kopplat till processkartan samt ett stödmaterial som ger en grundläggande introduktion till ämnet.

Råd för framtiden behöver nå ut till mindre kommuner

Råd för framtiden är Brottsförebyggande rådets nationella konferens om lokalt brottsförebyggande arbete. Under den senaste konferensen i mars 2022 deltog 360 personer på plats i Gävle konserthus och 700 deltagare medverkade digitalt. Därutöver genomfördes också en digital session för lokalpolitiker med cirka 200 deltagare. De flesta av deltagarna var nöjda med konferensen – 93 procent uppgav att de var nöjda eller mycket nöjda med konferensen i sin helhet. Till konferensen 2023 önskade deltagarna dock mer sessioner i workshop-format och mer tillfällen för nätverkande och erfarenhetsutbyte.

”Dagarna har varit intressanta, stimulerande och har gett mig en tydligare riktning i vad mitt nästa ”steg” blir inom ramen för mitt eget uppdrag.”

CITAT FRÅN KONFERENSDELTAGARE.

Konferensen gav möjlighet att delta både på plats och digitalt, vilket fungerade bra. Möjligheten till digitalt deltagande är mycket uppskattad.

”Jättebra att ni möjliggjorde heldigitalt deltagande och fysiskt deltagande samtidigt. Tror att det behövs för vi blir bara fler som jobbar med dessa frågor och det har varit svårt när platserna har tagit slut så fort på tidigare konferenser.”

CITAT FRÅN KONFERENSDELTAGARE.

Deltagandet var störst bland kommuner i storstadsområden och lägre bland landsbygdskommuner. Inför konferensen 2023 har Brå därför gjort riktade insatser för att öka deltagandet från mindre kommuner och kommuner som inte kommit lika långt i sitt brottsförebyggande arbete.

På bra.se finns många föredrag och filmer från det senaste seminariet och möjlighet att ta del av dokumentationen över tidigare års Råd för framtiden från 2009 till 2021.

Lina Lundborg, utredare på Jämställdhetsmyndigheten, och Carl Gynne, utredare på Brå.

Nytt metodstöd för att förebygga våld mot kvinnor och flickor

Mäns våld mot kvinnor utgör en allvarlig brottslighet i Sverige. Brå har därför tillsammans med Jämställdhetsmyndigheten tagit fram ett metodstöd som kan användas för att kartlägga mäns våld mot kvinnor och flickor. De tre våldstyper som står i fokus i metodstödet är våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Lina Lundborg, utredare på Jämställdhetsmyndigheten, och Carl Gynne, utredare på Brå, har arbetat med att ta fram stödet.

– Vi vet att mäns våld mot kvinnor är ett av våra största jämställdhetsproblem i samhället. Jobbar vi inte med att kartlägga och ringa in den här problematiken som ett prioriterat område så tenderar dessa brott att nedprioriteras i relation till andra brottskategorier i det brottsförebyggande arbetet. Metodstödet svarar också upp mot ett nationellt behov av ökad samordning mellan olika brottsförebyggande aktörer, säger Lina Lundborg, utredare, Jämställdhetsmyndigheten.

Regeringen presenterade under hösten 2021 ett åtgärds paket för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor. Inom ramen för åtgärds paketet fick Brå uppdraget att se över hur områdesspecifika kartläggningar av brottslighet kan breddas, genom att se till att underlaget i kartläggningarna också innefattar våldsförebyggande inslag. Det metodstöd som Brå och Jämställdhetsmyndigheten har tagit fram, i samråd med Socialstyrelsen, är ett resultat av detta uppdrag.

– Även om vi vet om att de här frågorna är omfattande problem i vårt samhälle, så gör vi helt enkelt inte tillräckligt mycket för att förhindra och förebygga dess förekomst.

Vi behöver omsätta vår kunskap i praktik, och just kartläggning är en nyckelaspekt i att kunna ta ett krafttag för att förebygga brott på ett effektivt sätt, menar Lina Lundborg.

Med hjälp av metodstödet kan lokala brottsförebyggare säkerställa att frågor om mäns våld mot kvinnor inbegrips i det brottsförebyggande arbetet. Metodstödet underlättar därmed för lokala brottsförebyggare att arbeta kunskapsbaserat – god kunskap om de lokala problemen genererar lösningar som passar de lokala behoven. – Huvuddelen av stödet består av förslag på underlag som kan användas i kartlägningsarbetet. Innehållet är målgruppsanpassat och nivåindelad efter den kapacitet och de resurser som olika aktörer har. Vi tar upp flera olika aktörer som tillhandahåller viktig information i relation till kartlägningsarbetet, till exempel kvinno- och tjejjourer, socialtjänstens enheter eller regionkoordinatorer mot prostitution och människohandel, säger Carl Gynne, utredare på Brå.

Metodstödet innehåller också kompletterande underlag till kartlägningsarbetet i form av nationella rapporter och statistik som kan användas som en kunskapsbank. Det finns också exempel på stöd i arbetet, bland annat finns tre möjliga scenarier på hur kartlägningsarbetet kan se ut i praktiken.

– Vi vill verkligen betona att det med hjälp av metodstödet går att ta fram lokal kunskap om de tre våldstyperna, våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Med denna kunskap som grund för arbetet finns goda förutsättningar för att på allvar börja förebygga de här brotten på lokal nivå, berättar Carl Gynne.

Det anpassade och praktisknära stödet utvecklas

Regeringen gav 2021 Brå, Polismyndigheten och Kriminalvården i uppdrag att sprida strategin Gruppvåldsintervention (GVI) till fler orter i Sverige efter ett pilotprojekt i Malmö 2018–2020 (Regeringsbeslut Ju 2021/03330). Syftet med regeringsuppdraget är att implementera GVI i ett antal frivilliga kommuner samt att utvärdera effekterna av GVI i en svensk kontext. Etableringsorterna som ska implementera strategin är Göteborg, Uppsala, Örebro, Järfälla och Upplands-Bro samt Huddinge.

Etableringsorterna har kommit olika långt i sina processer. Örebro genomförde sitt första stora gruppmöte, ett så kallat ”call-in”, hösten 2022.

Resterande etableringsorter har under året arbetat med planering och förankring och siktar på att kunna inleda sina insatser 2023.

För Brås del handlar arbetet om att både stödja etableringsorterna med att implementera strategin och att samordna regeringsuppdraget med Polismyndigheten och Kriminalvården. Under året har den nationella stödgruppen för GVI som består av representanter från samverkansmyndigheterna utökats, vilket har öppnat upp för ett mer direkt stöd till etableringsorterna. Detta innefattar bland annat deltagande på lokala arbetsgruppträffar och etableringsorternas handledningsmöten med forskningscentret National Network for Safe Communities (NNSC).

Brås uppdrag om att utveckla stödet till kommuner med utsatta områden

Brå gavs i mars 2022 i uppdrag av regeringen att, tillsammans med andra aktörer med expertkunskap, ge praktisknära stöd till ett antal kommuner med utsatta områden (Ju 2022/01000). Syftet med uppdraget är att kommunerna ska utveckla ett systematiskt och kunskapsbaserat lokalt brottsförebyggande arbete. De aktiviteter som Brå genomför ska stärka kommunernas egen förmåga att motverka och förebygga brottslighet och därigenom bidra till att öka tryggheten i de utsatta områdena. Åtgärderna sker i samverkan med andra lokala aktörer som Polismyndigheten, fastighetsägare och näringsliv.

Ett mål med projektet är att belysa bärande komponenter som kan vända utvecklingen i särskilt utsatta områden och hur en kommun kan arbeta kunskapsbaserat med dem. Erfarenheter av pro-

jektet ska bidra till Brås fortsatta arbete för att på olika sätt ge stöd till kommuner som har utsatta områden.

Inom ramen för projektet kommer Brå tillsammans med kommunerna att

- analysera den lokala lägesbilden
- identifiera behov av åtgärder
- erbjuda ett behovsanpassat och praktisknära kunskapsstöd.

Både ett åldersperspektiv och ett jämställdhetsperspektiv inkluderas i projektet. Ett viktigt fokus för projektet är att motverka att barn och ungdomar rekryteras till kriminalitet. Flera av de deltagande kommunerna vill dessutom att de förebyggande åtgärderna når barn i yngre åldrar. Vidare kommer kunskap om flickors och kvinnors roller i organiserad brottslighet att lyftas fram för att säkerställa att kvinnor i samma utsträckning som män får tillgång till stöd för att lämna kriminalitet.

Lisa Pedersen, projektledare Brottsförebyggande rådet.

Ökat stöd till kommuner med utsatta områden

Ett systematiskt och kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete lokalt skapar effekt. Brå har därför fått i uppdrag att tillsammans med relevanta aktörer ge och utveckla ett behovsanpassat och praktiskt stöd till kommuner med utsatta områden. Lisa Pedersen, projektledare, Brå, berättar här mer om vad uppdraget innebär och hur Brå kommer stötta kommunerna i deras arbete.

– Stödet som vi ger utgår från kommunens förutsättningar och den lokala problembilden. Målet med arbetet är att kommunerna ska öka sina förutsättningar för att kunna arbeta mer effektivt mot den specifika problematik som finns i deras utsatta områden och stärka deras förmåga att förebygga kriminalitet, säger Lisa Pedersen, projektledare, Brå.

Uppdraget startades upp under hösten 2022 och pågår fram till juni 2024, då det ska avrapporteras till reger-

ingen. Nu pågår för fullt arbetet med att följa och ge stöd till fem av de kommuner i Sverige som enligt Polismyndigheten identifierats har särskilt utsatta områden och riskområden i sin kommun. De kommuner som kommer medverka i uppdraget är Linköping, Södertälje, Sigtuna, Trollhättan och Göteborg.

– Arbetet med att ge stöd till ett antal kommuner i Sverige är redan igång och just nu besöker vi dessa kommuner för att ta del av deras behov, för att kunna ge ett så anpassat stöd som möjligt. Vi kommer arbeta med kommunerna löpande och ge ett praktiskt stöd samtidigt som vi vid ett antal tillfällen under åren kommer samla kommunerna så att de kan utbyta erfarenheter, berättar Lisa Pedersen. Stödet kommer att omfatta kunskapshöjande insatser, stöd för verksamhetsutveckling samt införande av arbetsmetoder och program. Samtliga delar av stödet kommer utgå från sex olika fokusområden som har identifierats; unga som rekryteras till kriminalitet, individer som vill lämna kriminalitet, parallella samhällsstrukturer, situationellt och platsbaserat brottsförebyggande arbete, våldsbejakande extremism och välfärdsbrottslighet.

– Vilket stöd vi kommer ge kommer se olika ut beroende på vad kommunen har för behov. Det kan exempelvis handla om att vi hjälper en kommun att kartlägga brottsligheten på olika platser, handleder dem i hur man arbetar med barn och unga i riskzon eller hjälper till att utbilda och rusta kommunens personal i hur de kan hantera otillåten påverkan och göra egna riskbedömningar, säger Lisa Pedersen.

KORT OM UPPDRAGET

Initiativ: Regeringsuppdrag

Målgrupp: Kommuner med utsatta områden

Kommuner som ingår i uppdraget: Linköping, Södertälje, Sigtuna, Trollhättan och Göteborg

Samarbetspartners: Uppdraget kommer att genomföras i samverkan med andra nationella myndigheter som ex. Polismyndigheten, Kriminalvården, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, Socialstyrelsen och länsstyrelser.

Startår: 2022

Redovisningsår: Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 10 juni 2024 men det praktiska stödet till de utvalda kommunerna pågår löpande från och med uppdragets start.

Fler webinarier på Brås webbplats

Varje år sänder Brå digitala seminarier om aktuella frågor för att sprida kunskap om brottsförebyggande arbete och vilket stöd Brå och andra aktörer kan ge. Under 2022 genomförde Brå fyra webinarier:

- Förebyggande arbete mot ungdomsrån
- Välfärdsbrott mot kommuner och regioner – fusk och oegentligheter bland företag och föreningar.
- Hur förebyggs brott på Nordens största anläggningsboende?
- Hur kan vi förebygga våld i nära relationer?

Samtliga webinarier går att ta del av på Brås webbplats. Sammanlagt finns det 15 webinarier om brottsförebyggande arbete att tillgå.

Webbsidan *Förebygga brott* har utökats med stöd kring den kommande lagstiftningen

På Brås webbplats finns avdelningen *Förebygga brott* (www.bra.se/forebyggabrott) som är direkt riktad till brottsförebyggande aktörer. Avdelningen används för att sprida kunskap om och perspektiv på brottsförebyggande arbete. Detta görs bland annat genom artiklar på sidan, varav flera återfinns i den här rapporten. På webbsidan finns också plattformen *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete*, som är en digital version av boken med samma namn. Den digitala versionen innehåller ytterligare fördjupningar avseende kartläggning och organisation av brottsförebyggande arbete.

Inför den kommande lagstiftningen om kommunernas brottsförebyggande ansvar har också en ny sida om detta skapats – *Kommunalt ansvar för brottsförebyggande arbete*. Här kan brottsförebyggande aktörer följa hela processen från utredningen

Kommuner mot brott till beslut om ny lagstiftning. Där finns även olika sorters material som kan användas som stöd av kommuner i deras förberedande arbete inför lagen. Det handlar exempelvis om webinarier, poddavsnitt, artiklar och länkar.

Erfarenhetsbanken byggs på

Brå delar årligen ut ekonomiskt stöd till utvärderingar av lokalt brottsförebyggande arbete. Under 2022 prioriterades särskilt inkomna ansökningar som avsåg

- ekonomisk brottslighet
- insatser som berör mängdbrott²¹
- insatser som genomförs i medelstora kommuner
- insatser som beaktar ett glesbygdsperspektiv.

Totalt beviljades 13 utvärderingar ekonomiskt stöd under 2022 och dessa redovisas i Tabell 5 på nästa sida.

Slutresultaten från de utvärderingar som har fått ekonomiskt stöd samlas sedan i en erfarenhetsbank på Brås webbplats i syfte att sprida kunskapen vidare.

Under 2022 slutrapporterades och publicerades nio utvärderingar i Brås erfarenhetsbank. Bland dessa finns *Trygg i Restad gård* och *Tryggare skola Blekinge* som går att läsa mer om i artiklarna på sida 24 och 60. Övriga utvärderingar som publicerades 2022 är:

- *Mölnbals stad – Utvärdering av trygghets-skapande insatser i Mölnbals centrum*
- *Sociala insatsgruppen (SIG) i Linköping*
- *Region Skånes vårdprogram mot våld i nära relation – en uppföljning*
- *Att skapa trygga miljöer i bibliotek – en svensk fallstudie*
- *Uppföljning av brott och otrygghet i Sofielund*
- *Trygghetsvårdar i Vellinge kommun*
- *Polisens arbete mot öppna drogscener.*

²¹ Detta omfattar bland annat skadegörelse, stölder och bedrägerier.

TABELL 5. Beviljande ansökningar om ekonomiskt stöd 2021.

ORGANISATION	PROJEKTNAMN
Länsstyrelsen Jämtland och Länsstyrelsen Halland	Samrådsyttranden som en brottsförebyggande insats, del 2
Länsstyrelsen Skåne	Utvärdering av insats till transportföretag, gällande minskat inflöde av narkotika.
Norrköpings kommun	Utvärdering av uppsökande teamet och öppenvårdsinsatsen Hemmaplan.
Stockholms kommun	Utvärderingar av platssamverkan Sveavägens systematiska arbete mot brottslighet.
Länsstyrelsen Västerbotten	Kapabla väktare på landsbygden.
Akademiska Barnsjukhuset i Uppsala	BarnSäkert – förebyggande samverkan för att minska risken för våld mot barn.
Järfällahus AB	Effektutvärdering av Järfällahus ronderingsrutiner.
Karlshamsbostäder AB	Karlshamsbostäder – utvärdering av brottsförebyggande insats.
Polisregion Stockholm	Kartläggning av krogpersonalens agerande mot narkotika.
Katrineholms kommun	SSPF implementering i Katrineholms kommun.
Familjebostäder i Göteborg AB	Från fulaste torget till en attraktiv destination – Opaltorget i Tynnered.
MST Sverige Framtid Stockholm	En systematisk översikt och uppföljning av ungdomar som fått MST som insats.
Region Kronoberg	Behandling av aggression hos våldsbrottsdömda kriminalvårdsklienter med stöd av Virtual Reality.

Brå har publicerat flera rapporter av vikt för det brottsförebyggande arbetet under 2022

Ett av Brås uppdrag är att bedriva forskning. Nedan ges några exempel på rapporter som publicerats under 2022 som är av särskild vikt för det brottsförebyggande arbetet. Samtliga finns att tillgå på Brås webbplats.

- *Välfärdsbrott mot kommuner och regioner – Fel och oegentligheter bland företag och föreningar.* Rapport 2022:1. (Brå 2022f)
- *Tore 2 – En myndighetsgemensam insats mot organiserad brottslighet i Södertälje.* Rapport 2022:2. (Brå 2022g)
- *Köp av sexuella tjänster – En uppföljning av lagens tillämpning.* Rapport 2022:3. (Brå 2022h)
- *Utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling – Uppföljning av lagens tillämpning.* Rapport 2022:4. (Brå 2022i)
- *Afrofobiska hatbrott.* Rapport 2022:7. (Brå 2022j)
- *Hatbrott i digitala miljöer.* Rapport 2022:12. (Brå 2022k)

Brås statistikverksamhet gör också kortare rapporter utifrån myndighetens statistik – så kallade kortanalyser. Under 2022 har Brå bland annat gjort kortanalyser om brottsutvecklingen fram till 2021 (Brå 2022l), bedrägeri och våld i hemmet under pandemin (Brå 2022m) samt förtroendet för rättsväsendet (Brå 2022n). Även dessa finns publicerade på Brås webbplats.

Under 2022 fick Brå dessutom ett antal nya uppdrag som kommer att vara till nytta för det brottsförebyggande arbetet. Brå har exempelvis fått i uppdrag av regeringen att göra en fördjupad studie av hatbrott mot samer (Regeringsbeslut Ju 2022/02216). Studien ska särskilt belysa hatbrottslighetens karaktär och även åskådliggöra specifika uttryck för hatbrott mot samer, inklusive gärningar som involverar renar. Vidare har Brå getts två nya uppdrag som handlar om att stärka säkerheten i skolan; Brå ska kartlägga grövre våldsbrott i skolan (Regeringsbeslut Ju 2022/02223) och stärka det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism i skolan (Regeringsbeslut Ju 2022/02222). Det sistnämnda uppdraget sker inom ramen för Center mot vålds-

bejakande extremism (CVE) verksamhet. Brå har även fått i uppdrag att studera hur barn och unga involveras i och utnyttjas av kriminella nätverk (Regeringsbeslut Ju 2022/01405).

Samverkan i de nationella nätverk som Brå sammankallar och deltar i har blivit mer konkret

Brå har i uppdrag att utveckla det nationella stödet och inrätta nätverksstrukturer för nationella aktörer. Brå har precis som tidigare år både deltagit i och sammankallat nationella nätverk. I 2022 års rapport (Brå 2022a) beskrevs hur myndighetssamordningen växlat upp under 2021 med fler och mer operativa nätverk. Under 2022 har utvecklingen av den nationella samordningen bland annat handlat om att myndigheterna och de nationella organisationerna har kommit närmare varandra genom gemensam terminologi och metodstöd. Året har också präglats av mer konkret samverkan än tidigare då flera myndigheter tillsammans har tagit fram och utvecklat konkret stöd till lokalt förebyggande arbete. Detta är positivt även om utvecklingen går långsamt.

Brå sammankallar tre nätverk

De nationella nätverk som Brå sammankallar är Kärnnätverket för brottsförebyggande arbete, Nätverket för förebyggande arbete mot ekonomisk brottslighet och en nationell nätverksstruktur med fokus på näringslivets roll i det brottsförebyggande arbetet. De nationella och regionala aktörerna i Kärnnätverket träffas fyra gånger per år med aktiviteter däremellan. Kärnnätverkets medlemmar samverkar dessutom inom flera konkreta stöd till det lokala brottsförebyggande arbetet, exempelvis kring metoden Gruppvåldsintervention (GVI) och länsstyrelsernas stöd. Inom nätverket för förebyggande arbete mot ekonomisk brottslighet har metodstöd tagits fram och spridits samordnat med hjälp av Råd för framtiden, webinarium, gemensam webbplats och gemensamt framtagna faktablad.

Nätverket som fokuserar på näringslivets roll i det brottsförebyggande arbetet startade upp i slutet av 2021. Syftet är att samordna och aktualisera brottsförebyggande frågor som på olika sätt involverar näringslivet, både som brottsoffer och som möjliggörare för brottsförebyggande insatser. I nätverket ingår, utöver Brå, Svenskt Näringsliv, Företagarna, SKR, Polismyndigheten och Läns-

styrelsen. Nätverket har under 2022 haft fokus på att formalisera och strukturera upp samverkansarbetet. I början av 2022 lanserades en inspirationsguide som tagits fram gemensamt av flera av nätverkets aktörer. Syftet med guiden är att visa på hur näringslivet kan involveras i det lokala brottsförebyggande arbetet. Andra frågor som behandlats i nätverket är bland annat hur brott som näringslivet utsätts för kan involveras i den lokala brottsförebyggande lägesbilden, samt hur nätverket ska verka för att motivera näringslivsaktörer att i högre grad än tidigare anmäla brott de utsätts för.

Brå deltar i flera nationella nätverk och referensgrupper

Brå finns också med i ett antal nätverk och referensgrupper som andra myndigheter leder. Ett exempel på ett sådant nätverk är den nationella myndighetsgruppen för området alkohol, narkotika, doping, tobak och spel (ANDTS), som drivs av Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen. Nätverket omfattar 22 myndigheter och länsstyrelserna. Inom ANDTS-området har det brottsförebyggande arbetet lyfts som ett särskilt spår och Brå och Folkhälsomyndigheten har närmat sig varandra avseende ett kunskapsbaserat arbetssätt. Ett annat exempel är två nationella nätverk för att bekämpa och förebygga mäns våld mot kvinnor som drivs av Jämställdhetsmyndigheten, generaldirektörsrådet (GD-rådet) och ett nätverk med tjänstepersoner som bereder frågor inför GD-rådets möten. Brå deltar också i ett nationellt miljöbrottsråd som under 2022 har hållits samman av Naturvårdsverket, och i en myndighetssamverkan mot avfallsbrott.

Vidare så har Brå deltagit i referensgrupper kring barn och unga så som en referensgrupp kring brottsförebyggande föräldraskapsstöd som sammankallas av MFoF och en referensgrupp kring Tidiga samordnade insatser som är ett regeringsuppdrag som leds av Skolverket och Socialstyrelsen (Regeringsbeslut U2017/01236/GV).

Utöver nationella nätverk och referensgrupper deltar Brå också i flertalet konferenser och internationella sammanhang. Exempelvis deltar Brå i nordiska samarbetsmöten med de övriga ländernas motsvarigheter till Brå, samt i European Crime Prevention Network (EUCPN).

Slutsatser och avslutande diskussion

De senaste åren har präglats av en ambitionshöjning för svenskt brottsförebyggande arbete. Det nationella brottsförebyggande programmet *Tillsammans mot brott* presenterades 2017 och har följts av utökade uppdrag inom det brottsförebyggande området för både Brå och Länsstyrelsen. Under 2022 har ytterligare steg tagits genom framtagandet av en brottsförebyggande strategi inom Polismyndigheten som ska utveckla proaktivt arbete på alla nivåer i all verksamhet inom myndigheten. Brå och andra myndigheter har också fått uppdrag om förberedelser inför en kommande lagstiftning (Prop. 2022/23:43) kring kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete, som föreslås träda i kraft 1 juli 2023.

Med dessa ambitionshöjningar följer en naturlig förväntan på att det brottsförebyggande arbetet ska utvecklas. Målsättningen är ett aktivt och utbrett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete på lokal, regional och nationell nivå. Syftet är att minska brottsligheten och öka tryggheten – ett angeläget mål för hela samhället. I rapporten har Brå försökt synliggöra nuläget inom det brottsförebyggande arbetet och peka ut utvecklingsområden som är särskilt angelägna att ta om hand för att främja den önskvärda utvecklingen.

Brå konstaterar sammanfattningsvis att utvecklingen av det lokala kunskapsbaserade arbetet har stått relativt still de senaste åren. Brå konstaterar också att förutsättningarna för arbetet behöver stärkas på såväl lokal som regional nivå och ackompanjeras av stöd från aktörer på alla nivåer. Brå ser också att fler regionala och nationella aktörer kan och behöver bidra till det brottsförebyggande arbetet.

 I ljuset av den rådande samhällsutvecklingen bedömer Brå att det är angeläget att positionerna i det brottsförebyggande arbetet flyttas fram på samtliga nivåer – lokalt, regionalt och nationellt – så att fler brott kan förebyggas.

Det är angeläget att förutsättningarna för kommunernas brottsförebyggande arbete stärks

Det lokala brottsförebyggande arbetet har i stort sett inte utvecklats mot ett mer kunskapsbaserat arbetssätt sedan 2017. Nu som då är det runt en tredjedel av kommunerna som inte genomfört det första steget i den brottsförebyggande arbetsprocessen – en kartläggning. Det innebär att en relativt stor andel kommuner har ett stort arbete framför sig för att nå upp till den kommande lagstiftningens krav, och att det finns många kommuner som kan och behöver göra mer för att förebygga den brottslighet som sker i dagens Sverige.

Samtidigt ser Brå ett tydligt samband mellan kommuner som gett sina brottsförebyggande tjänstepersoner bättre förutsättningar för att bedriva ett kunskapsbaserat arbete och att ett sådant faktiskt bedrivs. I kommuner där tjänstepersonen med ansvar för brottsförebyggande arbete har utbildning inom området och minst 50 procent avsatt tid för att arbeta brottsförebyggande är det betydligt vanligare att genomföra samtliga steg i den kunskapsbaserade arbetsprocessen, och kvaliteten i arbetet är också oftast högre. Tjänstepersoner i kommunerna berättar själva om att den begränsade avsatta tid som många av dem har leder till konsekvenser för arbetet där de exempelvis inte hinner ta hand om de problem och möjligheter som de identifierar.

Kommunernas arbete med åtgärdsplaner behöver utvecklas.

Att det återkommande endast är en dryg tredjedel av de kommunala tjänstepersonerna som uppger att de har minst 50 procent avsatt tid för att arbeta brottsförebyggande och bara hälften som uppger att de har relevant utbildning innebär därmed att det troligtvis finns stor potential för kommunerna att utveckla arbetet genom att se över vilka förutsättningar de tjänstepersoner som arbetar med brottsförebyggande frågor har. Det gäller både kommuner som behöver komma igång med ett kunskapsbaserat arbete för att möta lagstiftningens krav, men också kommuner som redan arbetar kunskapsbaserat men skulle kunna utveckla kvaliteten i det arbetet.

Förhoppningen är att den kommande lagstiftningen i sig kan driva på de lokala beslutsfattarna att förbättra de förutsättningarna för de tjänstepersoner i kommunerna som arbetar brottsförebyggande. Brå vill dock understryka att det är myndighetens rekommendation, utifrån undersökningarnas resultat, att alla kommuner ser över förutsättningarna för de tjänstepersoner som arbetar med brottsförebyggande frågor och säkerställer att dessa är tillräckliga för att bedriva ett kvalitativt arbete. Inte bara för att möta den kommande lagstiftningens krav, utan också för att minska de konsekvenser som brottslighet och otrygghet innebär för samhället och den enskilda individen. I ljuset av den rådande samhällsutvecklingen är det angeläget att alla kärnaktörer i det brottsförebyggande arbetet flyttar fram positionerna och stärker arbetets prioritet.

Stödet behöver fortsätta utvecklas på alla nivåer

Brå reflekterade i förra årets rapport (Brå 2022a) över att behovet av stöd till de lokala brottsförebyggande aktörerna troligtvis kommer att öka i och med den kommande lagstiftningen och att Brå och andra nationella och regionala aktörer behöver förbereda sig inför detta. Ett medskick till de regionala aktörerna inför 2022 var därför att de i ökad utsträckning skulle förmedla behoven av utveckling och stöd på lokal nivå till Brå och andra nationella aktörer. Både länsstyrelserna och polisregionerna har aktivt bidragit i detta avseende under året. Samtidigt har det förberedande arbetet synliggjort stödbehov även på regional nivå, och Brå identifierar därför att det under 2023 är viktigt att dialogen och samarbetet mellan i synnerhet Brå, Länsstyrelsen och Polismyndigheten fortsätter att fördjupas med fokus på lagstiftningen och hur det gemensamma stödet till kommunerna behöver utvecklas. Nationella och regionala aktörer behöver också se över hur de i ökad utsträckning kan nå ut med det stöd som redan idag finns att tillgå. Inte minst gäller detta Brå, som behöver undersöka varför andelen lokala aktörer som tagit del av myndighetens stöd minskat inom flera stödkategorier under 2022.

Utifrån rapportens resultat och den behovsinventering som genomförts under året kan Brå konstatera att det sammantagna behovet av stöd bland kommunerna inför lagstiftningen är stort, samtidigt som stödet som erbjuds inte alltid matchar det som efterfrågas. Under 2023 är det angeläget att nationella och regionala aktörer i ökad utsträckning erbjuder kommunerna stöd i form av utbildning och andra kunskaphöjande insatser, men också ett mer praktiktäna och anpassat stöd genom handledning och processledning. Utöver att generellt beröra det kunskapsbaserade arbetssättet behöver stödet under 2023 också särskilt omfatta insatser som handlar om hur de lokala aktörerna bör arbeta för att besluta om och planera för åtgärder. Detta eftersom resultaten från årets undersökningar tydligt visar att kommunernas arbete med åtgärdsplaner ofta brister i kvalitet, och också, liksom tidigare år, att allt för många åtgärder som vidtas är av för generell karaktär.

Stöd till kommuner och lokalpolisområden för att involvera fler aktörer och perspektiv i det lokala arbetet

Stödet under 2023 behöver också särskilt omfatta insatser som handlar om hur kommuner och lokalpolisområden kan involvera fler aktörer och perspektiv i det lokala arbetet för att öka dess träffsäkerhet och relevans. Det är exempelvis viktigt att de lokala aktörernas samverkan med regionerna stärks. Regionerna, som har uppgifter inom bland annat kollektivtrafik, hälso- och sjukvård och vissa fall regional fysisk planering, är en viktig samverkanspart som både påverkas av och har möjlighet att påverka de förhållanden som bidrar till uppkomsten av brott och otrygghet.

 Stöd behöver även ges för ökad integrering av ett jämställdhets- och åldersperspektiv i det brottsförebyggande arbetet. Underlag med koppling till brott som kvinnor utsätts för i större utsträckning, som våld i nära relationer, inkluderas exempelvis alltför sällan i den lokala brottsförebyggande lägesbilden. Det är också alltför få kommuner och lokalpolisområden som inkluderar en analys av vilka konsekvenser brottsligheten innebär för kvinnor respektive män. Det innebär en risk för att de lokala aktörerna missar brottskategorier och behov som hade kunnat påverka inriktningen på det brottsförebyggande arbetet och vilka insatser som prioriteras.

Eftersom kommunernas integrering av ett jämställdhets- och åldersperspektiv i arbetet visar ett positivt samband med stöd från länsstyrelserna finns stor potential för den regionala nivån att bidra till utveckling på lokal nivå. Det finns emellertid också utvecklingsbehov på regional nivå inom detta område. Till exempel är det vanligare att fokusera på barn och unga i det brottsförebyggande arbetet och betydligt mindre vanligt att fokusera på andra ålderskategorier, vilket också återspeglas på lokal nivå. En naturlig förklaring skulle kunna vara att ungdomar är överrepresenterade som brottsaktiva sett till andel i befolkningen. Det är dock inte detsamma som att de flesta brott begås av ungdomar. Bakom majoriteten av de registrerade brotten finns en vuxen gärningsperson – en åldersgrupp som inte har fått lika stort fokus i arbetet på regional och lokal nivå.

Länsstyrelsen bör utveckla stödet för att främja kommunöverskridande samarbeten

Länsstyrelsen bör framöver också utveckla stödet till kommunerna så att de i ökad utsträckning bidrar till att främja kommunöverskridande samarbeten på det brottsförebyggande området. Denna del av länsstyrelsernas stödjande uppdrag har länge varit mindre vanligt förekommande än övrigt stöd, samtidigt som kommuner i samtal med Brå signalerat att de önskar utveckla samverkan i det praktiska arbetet med sina kommungrannar. Genom ökad samverkan över kommungränserna ser de kommunala tjänstepersoner som arbetar brottsförebyggande möjligheter att öka effektiviteten i sitt arbete, vilket inte minst är viktigt i ljuset av de knappa resurser som många av dem har. Även här har alltså Länsstyrelsen stor möjlighet att bidra till utvecklingen av det lokala arbetet, och det är därför viktigt att alla länsstyrelsesamordnare ges goda och likvärdiga förutsättningar.

Polismyndigheten behöver förbereda sig inför en ökad efterfrågan på stöd

Brå vill också lyfta fram att det är viktigt att även Polismyndigheten och i synnerhet lokalpolisområdena förbereder sig inför att efterfrågan på stöd från kommunerna kommer att öka. Samverkan och utbyte av stöd mellan kommuner och lokalpolisområden är en styrka i det brottsförebyggande arbetet lokalt, och kommunpoliserna har stora möjligheter att hjälpa kommunerna att utveckla det kunskapsbaserade arbetet eftersom det, liksom

tidigare år, är betydligt mer utbrett i lokalpolisområdena än i kommunerna. Detta gäller bland annat stöd i att involvera fler aktörer i samverkan. Här finns emellertid en möjlig utmaning eftersom den nyligen framtagna brottsförebyggande strategin inom Polismyndigheten implementeras parallellt med den kommande lagstiftningen, vilket kan påverka polisens möjligheter att avsätta tid för att stödja kommunernas arbete.

Potential för utveckling av det nationella arbetet genom tydligare uppdrag

Att ge aktörer ett tydligt uppdrag kan vara ett effektivt sätt att främja utvecklingen inom ett område där utveckling är önskvärd och angelägen. Genom att lagstifta om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete avser regeringen att genom ett tydligt uppdrag till kommunerna främja att arbetet i ökad utsträckning genomförs och utvecklas. Brå bedömer att det finns anledning att se över om tydligare uppdrag inom det brottsförebyggande området även behöver tas fram för fler aktörer på nationell nivå. Även om det nationella brottsförebyggande programmet *Tillsammans mot*

brott har förtydligat vikten av att flera nationella myndigheter bidrar i det brottsförebyggande arbetet visar Brås uppföljning av myndigheternas arbete att det inte fått genomslag hos flera av de nationella aktörer som omnämns i programmet.

▶ Rapportens resultat visar att myndigheter som inte har brottsförebyggande arbete som generellt uppdrag tenderar att i mindre utsträckning genomföra insatser för att förebygga brott och stödja andra aktörers brottsförebyggande arbete än de som har ett sådant uppdrag. Samtidigt som detta är naturligt finns potential för flera av dessa myndigheter att bidra mer till utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet, inte minst i och med den kommande lagstiftningen. Det gäller exempelvis myndigheter som Boverket, Socialstyrelsen och Skolverket som kan stödja kommunerna i arbetet med att införliva ett brottsförebyggande perspektiv i olika delar av den kommunala verksamheten.

Precis som Brå lyfte fram i förra årets rapport (Brå 2022a) behöver dock en utveckling mot ett bredare nationellt deltagande i det brottsförebyggande arbetet också följas av förstärkt nationell samordning så att samsynen kring hur det brottsförebyggande arbetet ska bedrivas säkerställs.

Regionen, som bland annat har uppgifter inom kollektivtrafik, är en viktig aktör att samverka med i det brottsförebyggande arbetet.

Referenser

Boverket (2021) *Förutsättningar för stärkt plats-samverkan*. Rapport 2021:30. Karlskrona: Boverket.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2018). *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige. Nuläge och utvecklingsbehov 2018*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2019). *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige. Nuläge och utvecklingsbehov 2019*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2020). *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige. Nuläge och utvecklingsbehov 2020*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2021). *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige. Nuläge och utvecklingsbehov 2021*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022a). *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige. Nuläge och utvecklingsbehov 2022*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022b). *Förberedande åtgärder avseende införandet av ett lagstadgat ansvar för kommunerna för brottsförebyggande arbete – Slutredovisning*.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022c). *Nationella trygghetsundersökningen 2022. Om utsatthet, otrygghet och förtroende*. Rapport 2022:9. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022d). *Skolundersökningen om brott 2021. Om utsatthet och delaktighet i brott*. Rapport 2022:5. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022e). *Anmälda brott 2022. Preliminär statistik*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022f). *Välfärdsbrott mot kommuner och regioner - Fel och oegentligheter bland företag och föreningar*. Rapport 2022:1. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022g). *Tore 2 – En myndighetsgemensam insats mot organiserad brottslighet i Södertälje*. Rapport 2022:2. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022h). *Köp av sexuella tjänster - En uppföljning av lagens tillämpning*. Rapport 2022:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022i). *Utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling – Uppföljning av lagens tillämpning*. Rapport 2022:4. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022j). *Afrofobiska hatbrott*. Rapport 2022:7. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022k). *Hatbrott i digitala miljöer*. Rapport 2022:12. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022l). *Brottsutvecklingen till och med 2021*. Kortanalys 5/2022. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022m). *Utsatthet för pandemirelaterade bedrägerier och våld i hemmet under 2020*. Kortanalys 2/2022. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022n). *Förtroendet för rättsväsendet. En analys av bakgrundsfaktorer som genererar lågt förtroende*. Kortanalys 1/2022. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, CAN (2000). *Upplysning och undervisning – begränsar det alkohol- och narkotikaproblemen?* Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning.

HSLF-FS 2022:39. *Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer.* Stockholm: Socialstyrelsen.

Justitiedepartementet (2022). *Kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.* Lagrådsremiss.

Naturvårdsverket (2022) *Förstärkta insatser mot brottslighet inom avfallsområdet.* Redovisning av regeringsuppdrag M2021/00438. Dnr NV-02193-21.

Polismyndigheten (2022). *Polismyndighetens strategi för det brottsförebyggande arbetet.* PM 2022:12. Dnr A153.079/2020.

Polismyndigheten. Beslutsprotokoll Noa 52/2019. *Beslut om det brottsförebyggande arbetet i polisregionerna.* Dnr A841.321/2016.

Proposition 2022/23:43. *Kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.*

Regeringsbeslut Ju 2017/01526/KRIM. *Uppdrag till Brottsförebyggande rådet att utveckla det nationella stödet och samordningen för brottsförebyggande arbete.*

Regeringsbeslut A2020/02649/JÄM. *Myndighetsgemensamt uppdrag om information och vägledning i arbetet mot hedersrelaterad brottslighet.*

Regeringsbeslut Ju 2021/04249, Ju 2021/02425 – delvis. *Uppdrag till Brå att genomföra förberedande åtgärder avseende införandet av ett lagstadgat ansvar för kommunerna för brottsförebyggande arbete.*

Regeringsbeslut A2022/00333. *Uppdrag att inrätta regionala center mot arbetslivskriminalitet och om varaktig myndighetssamverkan.*

Regeringsbeslut Ju 2022/01000, Ju2021/02425 – delvis, Ju2021/04340, Ju2018/02491. *Uppdrag till Brå att utveckla stödet till kommuner med utsatta områden.*

Regeringsbeslut A2022/00996. *Nationell strategi mot arbetslivskriminalitet.*

Regeringsbeslut Ju 2022/02216. *Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Brottsförebyggande rådet.*

Regeringsbeslut Ju 2022/01405. *Uppdrag att studera hur barn och unga involveras i och utnyttjas av kriminella nätverk.*

Regeringsbeslut Ju 2022/02223. *Uppdrag att kartlägga grövre våldsbrott i skolan.*

Regeringsbeslut Ju 2021/03330. *Uppdrag att sprida strategin bakom Sluta skjut till fler orter i Sverige.*

Regeringsbeslut Fi 2021/03792 (delvis), Fi2022/00086, Fi2022/00283, Fi2022/00836 *Uppdrag om kunskapsstöd vid samordnad tillsyn.*

Regeringsbeslut M2022/00531 (delvis). *Uppdrag om ytterligare åtgärder mot brottslighet inom avfallsområdet.*

Regeringsbeslut U2017/01236/GV. *Uppdrag att genomföra ett utvecklingsarbete för tidigare och samordnade insatser för barn och unga.*

Regeringens skrivelse 2016/17:126. *Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program.*

SOU 2021:49. *Kommuner mot brott.* Justitiedepartementet.

SFS (2016:1258). *Förordning om regional samordning inom det brottsförebyggande området.*

SFS (2022:1345). *Förordning om nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck.*

Sveriges Kommuner och Regioner, SKR (2016). *Kommungruppsindelning 2017. Omarbetning av Sveriges Kommuner och Landstings kommungruppsindelning.* Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting.

Tullverket. (2022). *Tullverkets strategi för brottsförebyggande arbete.* Stockholm: Tullverket. Dnr STY 2022–72.

Bilageförteckning

Bilaga 1 - Undersökningarna om lokalt brottsförebyggande arbete	87
Bilaga 2 - Undersökningarna om regionalt brottsförebyggande arbete.....	92
Bilaga 3 - Undersökningen om nationellt brottsförebyggande arbete	93

Bilaga 1

Undersökningarna om lokalt brottsförebyggande arbete

Beskrivningarna och bedömningarna av det lokala brottsförebyggande arbetet i 2022 års rapport baseras på tre huvudsakliga datainsamlingar under 2022.

1. Enkätundersökningar

Brå har genomfört webbenkätundersökningar riktade till medarbetare med brottsförebyggande ansvar i kommunerna respektive kommunpoliser i lokalpolisområdena. Webbenkätundersökningar riktade till dessa målgrupper har genomförts årligen sedan 2017 och innehållet i enkäten som är riktad till kommuner respektive lokalpolisområden är snarlikt. Enkäterna innehåller bland annat flera indikatorfrågor kring förutsättningar för och genomförande av brottsförebyggande arbete, vilka inte har justerats i någon större utsträckning över tid. Ett större utvecklingsarbete har dock genomförts inför årets enkätundersökning, för att säkerställa att enkäten omfattar frågor kring samtliga delar av den föreslagna lagstiftningen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. En annan anledning var att i ökad utsträckning undersöka vissa kvalitetsaspekter i det lokala arbetet. Ytterligare en anledning var att i ökad utsträckning undersöka jämställdhets- och åldersperspektivet i det lokala arbetet. Enkäterna innehåller i huvudsak frågor med fasta svarsalternativ, men också ett mindre antal frågor där respondenterna getts möjlighet att svara i fritext.

Urval

Enkäten som är riktad till kommunerna skickades ut till samtliga 290 kommuner. Den person i kommunen som har en strategisk eller samordnande funktion i fråga om det brottsförebyggande arbetet ombads besvara enkäten. I Stockholm och Göteborg skickades enskilda enkäter ut till de olika stadsdelarna, och i ett fall har enkäten besvarats av ett kommunalförbund. Sammanlagt skickades enkäten ut till 305 respondenter i kommuner och stadsdelar.

Enkäten som är riktad till kommunpoliser skickades ut till en slumpmässig kommunpolis i respektive lokalpolisområde. Totalt fick alltså 95 kommunpoliser enkäten. Detta skiljer sig från föregående års undersökningar, när enkäten skickades ut till samtliga kommunpoliser.

Svarsfrekvens

Som framgår av Tabell 6 har svarsfrekvensen på enkäten riktad till kommunerna varierat mellan 74 och 96 procent tidigare år. Enkätundersökningen riktad till kommunerna 2022 hade en svarsfrekvens på 97 procent. Svarsfrekvensen på enkäten riktad till lokalpolisområdena var 96 procent i undersökningen 2022.

TABELL 6: Svarsfrekvens på enkäten riktad till kommunala tjänstepersoner och kommunpoliser 2017–2022. Andel per år*.

ÅR	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Kommuner	83 %	88 %	74 %	96 %	93 %	97 %
Kommunpoliser eller lokalpolisområden ³⁰	74 %	78 %	71 %	76 %	79 %	96 %

* Andelen är beräknad utifrån det totala antalet kommuner och stadsdelar i storstäderna, vilket 2022 var 290 kommuner (varav ett kommunalförbund inkluderande två kommuner) och 15 stadsdelar.

TABELL 7: Svarefrekvens på enkäten riktad till kommunala tjänstepersoner 2017–2022 uppdelad utifrån kommungrupper. Andel per år*.

ÅR	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Storstäder och storstadsnära kommuner (A)	93 %	87 %	76 %	99 %	96 %	98 %
Större städer och kommuner nära större stad (B)	79 %	88 %	73 %	94 %	91 %	97 %
Mindre städer, tätorter och landsbygdkommuner (C)	77 %	85 %	71 %	91 %	90 %	97 %

* Andelen är beräknad utifrån det totala antalet kommuner och stadsdelar i storstäderna, vilket 2022 var 290 kommuner (varav ett kommunalförbund inkluderande två kommuner) och 15 stadsdelar.

Bortfall

Bortfallet bland de sex kommuner/stadsdelar som inte besvarat enkäten handlar i tre fall om ledighet eller sjukdom, i ett fall om att tjänsten var vakant, i ett fall om tidsbrist och i ett fall framkom ingen tydlig orsak. Bortfallet omfattar kommuner från sex olika kommungrupper och fyra olika län (två kommuner i Stockholms län, två kommuner i Västra Götalands län, en kommun i Skåne och en kommun i Värmland). Bortfallet bland de tre lokalpolisområden som inte besvarat enkäten handlar i två fall om ledighet och i ett fall om att kommunpolisen precis tillträtt sin tjänst. Bortfallet omfattar lokalpolisområden i tre olika polisregioner (Stockholm, Nord och Öst).

Undersökningsperiod

Enkätundersökningen riktad till kommuner besvarades under perioden 27 april–22 juni 2022 och enkätundersökningen riktad till lokalpolisområden besvarades under perioden 27 april–27 juni 2022. Förra årets enkätundersökningar genomfördes under ungefär samma period, medan enkätundersökningarna 2017–2019 sträckte sig från maj till augusti och undersökningen 2020 från augusti till september–oktober.

Bearbetning och analys

Kommunerna i Sverige skiljer sig åt beroende på bland annat befolkningsmängd, befolkningstäthet och yta. Att använda en kommungruppsindelning underlättar jämförelser och analyser i olika statistiska sammanhang. Brå har precis som i tidigare rapporter använt Sveriges Kommuner och Regioners

(SKR) kommungruppsindelning²². Indelningen består av totalt nio grupper fördelade på tre huvudgrupper, där kommunerna har grupperats utifrån vissa kriterier. Exempel är tätortsstorlek, närhet till större tätort och pendlingsmönster. De tre huvudgrupperna utgörs av:

- storstäder och storstadsnära kommuner (A)
- större städer och kommuner nära större stad (B)
- mindre städer eller tätorter och landsbygds-kommuner (C).

I denna rapport, till skillnad från tidigare rapporter, refererar Brå i löptext till dessa som *kommuner i storstadsområden (A)*, *kommuner i och kring större städer (B)* samt *kommuner i och kring mindre städer, tätorter och på landsbygden (C)*. I tidigare rapporter har Brå benämnt kommungrupperna som *storstadskommuner*, *medelstora kommuner* och *mindre kommuner*.

Deskriptiv statistik, som beskrivs i text och visas i figurer och tabeller i rapporten presenteras i form av andelar i procent av de som besvarat enkäten eller som antal. De statistiska analyserna som genomförts syftar till att försöka besvara tre frågor:

- Finns det skillnader i nuläget mellan redovisningsgrupper?
- Finns det en trend av ökning eller minskning jämfört med tidigare år?
- Finns det något samband mellan variabler?

I analysen har Brå gjort korstabeller för att undersöka om det funnits samband mellan variabler. Brå har bearbetat data för att dela in kommunerna

²² SKR (2016). En ny indelning publicerades i slutet av 2022, men eftersom undersökningen genomfördes och analyserades innan detta används 2017 års indelning i denna rapport.

i kommunhuvudgrupper och kommuner per län samt gjort variabler med bara två värden som använts i korstabeller. I korstabellerna har redovisningsgrupper som exempelvis kommunhuvudgrupper eller kön använts som oberoende variabler och indikatorn som beroende variabel.

2. Dokumentstudier

Brå har under hösten 2022 genomfört en studie av olika kommuners planer för brottsförebyggande åtgärder, så kallade åtgärdsplaner. Syftet var att få en fördjupad förståelse för kvaliteten i åtgärdsplanerna och vilka brottsproblem och åtgärder som kommunerna arbetar med.

Urval och bortfall

I enkätundersökningen till kommuner om deras brottsförebyggande arbete uppgav 143 kommuner att de beslutat om en plan för vilka åtgärder som kommunen ska vidta för att förebygga brott. Brå skickade den 27 juni ut en förfrågan till 90 av dessa kommuner om att få ta del av deras åtgärdsplan med sista svarsdatum 22 augusti. Av dessa förfrågningar gick det inte att få tag på 16 respondenter, och fyra respondenter meddelade att de inte hade någon åtgärdsplan att skicka i dagsläget. Brå fick totalt in planer från 73 kommuner, det vill säga 81 procent av de kommuner som fått förfrågan. Det utgör en fjärdedel av Sveriges kommuner och stadsdelar totalt sett.

Analys

Analysen av planerna genomfördes i två steg. I det första steget analyserades planerna med utgångspunkt i kriterier framtagna utifrån hur åtgärdsplaner och arbetet med dessa beskrivs i utredningen *Kommuner mot brott* (SOU 2021:49). I det första steget tittade Brå även på om ett jämställdhets- och åldersperspektiv fanns integrerat i planerna. Samtliga planer lästes igenom för att besvara frågeställningarna i Tabell 8 på nästa sida.

I det andra steget av analysen genomfördes en enkel innehållsanalys med en kvantitativ ansats utifrån följande två frågeställningar:

- Vilka brottsproblem innehåller planen?
- Vilka brottsförebyggande åtgärder innehåller planen?

Innehållet analyserades genom att plocka ut meningsbärande enheter i dokumenten utifrån respektive frågeställning och därefter förkorta dem i koder. Koderna för brottsproblem respektive brottsförebyggande åtgärder kategoriserades därefter i huvudkategorier och underkategorier. Båda stegen i analysen genomfördes gemensamt av två utredare på Brå. I de fall innehållet i både steg 1 och 2 av analysen har varit otydligt eller tvetydigt har en diskussion förts internt för att komma fram till ett svar för en enhetlig analys.

3. Intervjuer

Brå har genomfört intervjuer med 26 kommunala tjänstepersoner med ansvar för brottsförebyggande arbete i ett urval av kommuner under perioden 29 augusti–13 september 2022. Syftet med intervjuerna har varit att få en fördjupad bild av arbetet i de kommuner som inte har viktiga förutsättningar för det brottsförebyggande arbetet på plats och/eller inte arbetar på ett kunskapsbaserat sätt med bland annat kartläggning.

Urval

Urvalet är baserat på svaren från den enkätundersökning som beskrivits ovan. Ett första urval gjordes genom att plocka ut samtliga kommuner som inte hade genomfört en kartläggning av brottsproblemen i kommunen det senaste året, vilket är ett av de första stegen och grundläggande i ett kunskapsbaserat arbetssätt. Detta resulterade i ett urval av 80 kommuner. Eftersom detta bedömdes vara ett för stort urval för den tid och kapacitet som krävdes för att genomföra intervjuerna användes ytterligare fyra enkätfrågor för att avgränsa urvalet ytterligare. Dessa enkätfrågor handlade om respondenten hade utbildning i brottsförebyggande arbete, mer eller mindre än 50 procent avsatt tid för brottsförebyggande arbete, tidigare erfarenhet samt om kommunen har ett brottsförebyggande råd eller inte.

En sammanvägd bedömning av svaren på dessa frågor gjordes, men svaret på frågan om avsatt tid för brottsförebyggande arbete har vägt särskilt tungt i urvalet eftersom Brå bedömer att det är en grundläggande förutsättning för arbetet. Utifrån kommunernas svar på dessa frågor begränsades urvalet till 53 kommuner. Gemensamt för alla de 53 kommunerna i det slutliga urvalet är att det är kommuner som inte har gjort en kartläggning det senaste året.

TABELL 8: Frågeställningar för dokumentanalys av kommuners åtgärdsplaner 2022.

FRÅGEOMRÅDE	FRÅGA
Typ av dokument	Vilken typ av dokument utgör åtgärdsplanen?
Tidsperiod	Framkommer datumet för framtagandet av planen? Framkommer det under vilken period som <i>respektive</i> åtgärd är avsedd att vidtas?
Beslut	Framkommer det vad beslutet om åtgärder grundat sig på? Notera om det omfattar: <ul style="list-style-type: none"> ▪ kartläggning av brottslighetens typ ▪ omfattning och konsekvenser ▪ analys av brottslighetens orsaker ▪ information om kommunens styrkor och svagheter ▪ kunskap om vad som är verkningsfulla åtgärder utifrån forskning och beprövad erfarenhet. Framkommer det hur beslutet om åtgärder har skett? Notera om det omfattar samverkan med olika aktörer. Framkommer det att planen är beslutad på ett sätt som är i enlighet med kommunallagen?
Problem och åtgärder	Framkommer det vilka konkreta åtgärder som kommunen avser att vidta för att motverka orsakerna till den brottslighet som förekommer? Framkommer det vilket problem som <i>respektive</i> åtgärd är avsedd att förebygga?
Uppföljning	Framkommer resultatet av uppföljningen av föregående åtgärdsplan?
Ansvarsfördelning	Framkommer det vem eller vilka som ansvarar för att <i>respektive</i> åtgärd genomförs? Framkommer det vem eller vilka som ansvarar för att <i>respektive</i> åtgärd följs upp?
Jämställdhets- och åldersperspektiv	Framkommer det ett resonemang kring ett jämställdhetsperspektiv i åtgärdsplanen? Framkommer det ett resonemang kring ett åldersperspektiv i åtgärdsplanen?

De har också gemensamt att respondenten saknar brottsförebyggande utbildning och/eller har mindre än 50 procent avsatt tid för uppdraget. Det är endast två kommuner i urvalet som har 50 procent eller mer avsatt tid för arbetet, men då har dessa respondenter i stället ingen utbildning i brottsförebyggande arbete, kortare erfarenhet och kommunen saknar ett brottsförebyggande råd. En förfrågan om att delta i en intervju skickades ut till samtliga 53 kommuner i urvalet och 26 kommuner tackade ja till att delta.

Genomförande

Intervjuerna har genomförts som semistrukturerade intervjuer, vilket innebär att frågor från ett beslutat intervjustöd har ställts vid varje intervjutillfälle, men att följdfrågor har varierats och anpassats utifrån dels förkunskaper om kommunens arbete, dels

respondenternas svar under intervjuens gång. Frågorna i intervjustödet har varit öppna för att låta informanterna prata fritt.

Varje intervju har genomförts av två medarbetare från Brå under cirka 30–40 minuter genom digitala videomöten. En utredare från Brå har hållit i intervjun och en utredare eller handläggare har skrivit minnesanteckningar. I minnesanteckningarna har det framgått vad som sammanfattningsvis sas under intervjun uppdelat per område som intervjun berört. Intervjun har därmed inte spelats in och transkriberats. Minnesanteckningarna har därefter kommunicerats med informanterna som givits möjlighet till faktagranskning. Totalt inkom 15 informanter med justeringar eller kompletteringar av minnesanteckningarna.

Analys

En analys av minnesanteckningarna från samtliga genomförda intervjuer har genomförts på aggregerad nivå genom en enkel innehållsanalys. Utgångspunkten var intervjustödets frågeställningar:

- Hur beskriver informanten sitt uppdrag?
- Hur ser informanten på den tid de har avsatt?
- Hur ser informanten på sin utbildning eller avsaknad av utbildning i brottsförebyggande arbete?
- Vad är orsaken till att kommunen inte genomfört en kartläggning av brottsproblematiken det senaste året?
- Hur beskriver informanten vilket ansvar kommunen tar för samordning av det brottsförebyggande arbetet?
- Hur förbereder sig kommunen för den kommande lagstiftningen?
- Vilket behov av stöd har informanten eller kommunen?

Minnesanteckningarna analyserades genom att plocka ut meningsbärande enheter utifrån respektive frågeställning och därefter förkorta dessa i koder. Koderna kategoriserades därefter i huvudkategorier och underkategorier. Analysen genomfördes gemensamt av de två utredare på Brå som hållit i intervjuerna.

Bilaga 2

Undersökningarna om regionalt brottsförebyggande arbete

Brås undersökningar om det regionala stödet till brottsförebyggande arbete utgörs av två webbaserade enkäter, som har skickats till länsstyrelsernas brottsförebyggande samordnare respektive polisregionernas regionala brottsförebyggande samordnare. Webbenkätundersökningen riktad till länsstyrelsens samordnare har genomförts årligen sedan 2017, och undersökningen riktad till polisens regionala samordnare har genomförts årligen sedan 2019. Det är två skilda undersökningar med delvis överlappande frågor.

Enkäterna innehåller bland annat frågor kring rollen som regional brottsförebyggande samordnare och det regionala stödet till lokalt brottsförebyggande arbete. Enkäten riktad till länsstyrelserna utgår främst från förordningen (2016:1258) om regional samordning av brottsförebyggande arbete. I undersökningen till polisregionerna har snarlika frågor eftersträvat men en viss anpassning av frågorna har gjorts. Ett utvecklingsarbete har genomförts inför årets enkätundersökning för att säkerställa att enkäten omfattar frågor kring den föreslagna lagstiftningen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete och arbetet med regional kartläggning. Utvecklingen har också skett för att enkäten i ökad utsträckning undersöka jämställdhets- och åldersperspektivet i det regionala arbetet. Enkäterna innehåller i huvudsak frågor med fasta svarsalternativ, men också flera frågor där respondenterna har getts möjlighet att svara i fritext.

Urval

Enkäten riktad till länsstyrelserna och polisregionerna skickades ut till samtliga 21 länsstyrelser och 7 polisregioner. Vid sex av länsstyrelserna och i två polisregioner arbetar fler än en brottsförebyggande samordnare. Endast en av dessa samordnare

ombads besvara enkäten förutom i det första avsnittet av enkäten där samtliga samordnare ombads besvara frågorna. Det första avsnittet i enkäterna handlade om rollen som länsstyrelsens respektive polisregionens brottsförebyggande samordnare.

Svarsfrekvens

Svarsfrekvensen på enkäten riktad till länsstyrelserna har sedan 2017 varierat mellan 19 länsstyrelser och samtliga 21 länsstyrelser. Svarsfrekvensen för polisregionerna har varierat mellan 5 polisregioner och samtliga 7 polisregioner. Både enkätundersökningen riktad till länsstyrelserna och den riktad till polisregionerna hade en svarsfrekvens på 100 procent 2022.

Undersökningsperiod

Enkätundersökningarna besvarades under perioden 5 september–6 oktober 2022. Förra årets enkätundersökningar genomfördes under perioden 16 augusti–2 september. Undersökningarna tidigare år har genomförts i antingen september eller oktober.

Bearbetning och analys

Deskriptiv statistik, som beskrivs i text och visas i figurer och tabeller i rapporten, presenteras i form av andelar i procent eller som antal. De statistiska analyserna som har genomförts syftar till att försöka besvara tre frågor.

- Finns det skillnader i nuläget mellan redovisningsgrupper?
- Finns det en trend av ökning eller minskning jämfört med tidigare år?
- Finns det något samband mellan variabler?

I analysen har Brå gjort korstabeller för att undersöka om det funnits samband mellan variabler.

Bilaga 3

Undersökningen om nationellt brottsförebyggande arbete

Brås undersökning av det nationella brottsförebyggande arbetet utgörs av en webbaserad enkät, som har skickats ut till 21 nationella myndigheter. Enkätundersökningen om det nationella brottsförebyggande arbetet har inte genomförts tidigare år och enkätfrågorna har tagits fram av Brå under 2022. Enkäten innehåller både frågor med fasta svarsalternativ och frågor där respondenterna har getts möjlighet att svara i fritext. Frågorna handlar om

- det nationella brottsförebyggande programmet *Tillsammans mot brott*
- det brottsförebyggande arbetet som bedrivs på de enskilda myndigheterna
- samverkan mellan nationella myndigheter och med andra aktörer.

Samtliga 21 myndigheter besvarade enkäten. Svarsperioden varade mellan 7 oktober och 10 november 2022.

Urval

Den tjänsteperson på respektive myndighet som myndigheten själv bedömt ha störst insikt i eventuella projekt med brottsförebyggande syfte som bedrivs i organisationen har ombetts besvara enkäten. Vilken tjänsteperson detta varit har myndigheterna själva avgjort. Endast en tjänsteperson per myndighet ombads besvara enkäten. Samtliga nationella myndigheter som omnämns i det nationella brottsförebyggande programmet *Tillsammans mot brott* har ingått i urvalet, förutom Brå och Länsstyrelsen.

Bearbetning och analys

I bearbetning av svaren har myndigheterna delats in i tre grupper med utgångspunkt i hur de delats in i det nationella brottsförebyggande programmet *Tillsammans mot brott*. Sedan programmet antogs har Försäkringskassan och Migrationsverket fått

brottsförebyggande uppdrag inskrivna i sin instruktion. Därför har dessa i bearbetningen av resultaten inkluderats i gruppen Myndigheter utanför rättsväsendet med brottsförebyggande uppdrag.

- **Myndigheter i rättsväsendet med brottsförebyggande uppdrag.** Dessa är Brottsoffermyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Kriminalvården, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen.
- **Myndigheter utanför rättsväsendet med brottsförebyggande uppdrag.** Dessa är Försäkringskassan, Kronofogden, Kustbevakningen, Migrationsverket, Skatteverket, Statens institutionsstyrelse och Tullverket.
- **Myndigheter som kan bidra i det brottsförebyggande arbetet.** Dessa är Barnombudsmanen, Bolagsverket, Boverket, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF), Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF), Skolinspektionen, Skolverket, Socialstyrelsen och Statens medieråd.

Ett brottsförebyggande uppdrag innebär i det här fallet att myndigheterna har ett generellt uppdrag kring brottsförebyggande frågor i myndighetens. Myndigheter som kan bidra i det brottsförebyggande arbetet har inget generellt uppdrag, men kan få tidsbegränsade uppdrag kring ett särskilt område med brottsförebyggande syfte.

Deskriptiv statistik, som beskrivs i text och visas i figurer och i tabeller i rapporten presenteras i form av andelar i procent eller som antal. De statistiska analyserna har genomförts syftar till att försöka besvara två frågor:

- Finns det skillnader i nuläget mellan redovisningsgrupper?
- Finns det något samband mellan variabler?

I analysen har Brå gjort korstabeller för att undersöka om det funnits samband mellan variabler. Brå har bearbetat data för att dela in myndigheterna i ovanstående grupper samt gjort variabler med bara två värden som använts i korstabellerna. I korstabellerna har redovisningsgruppen Myndigheter i rättsväsendet med ett brottsförebyggande uppdrag och Myndigheter utanför rättsväsendet med ett brottsförebyggande uppdrag slagits ihop till en grupp. Denna grupp och gruppen Myndigheter som kan bidra i det brottsförebyggande arbetet har använts som oberoende variabler och indikatorn som beroende variabel.

All brottslighet sker lokalt och behöver förebyggas lokalt. Samtidigt är det viktigt att även regionala och nationella aktörer bidrar i arbetet med att motverka brott. Vilket brottsförebyggande arbete bedrivs av lokala, regionala och nationella aktörer idag? Hur ser förutsättningarna ut för arbetet och vad behöver göras framöver?

Brå har i uppdrag av regeringen att årligen sammanställa en aktuell beskrivning av nuläge och utvecklingsbehov för det brottsförebyggande arbetet i Sverige på lokal, regional och nationell nivå. I denna rapport beskrivs det brottsförebyggande arbetet under 2022, utifrån vad som framkommit i enkätundersökningar, intervjuer och dokumentstudier som Brå genomfört, samt även i möten och dialoger med lokala, regionala och nationella brottsförebyggare runt om i landet. Rapporten riktar sig till både beslutsfattare och tjänstepersoner som arbetar med brottsförebyggande frågor.

I denna rapport läggs särskild tonvikt på att beskriva hur kommuners brottsförebyggande arbete är strukturerat samt hur förutsättningarna ser ut för de kommunala tjänstepersoner som arbetar med brottsförebyggande frågor. Bakgrunden till detta är att regeringen under 2022 överlämnade en proposition till riksdagen som föreslår en lag som reglerar kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete. Lagen föreslås träda i kraft under 2023.

Brottsförebyggande rådet/National Council for Crime Prevention

BOX 1386/TEGNÉRGATAN 23, SE-111 93 STOCKHOLM, SWEDEN

TELEFON +46 (0)8 527 58 400 ▪ E-POST INFO@BRA.SE ▪ WWW.BRA.SE